

MILJÖN I FINLAND 10sv | 2006

Finlands kuststrategi

Bedömningsdel

NATURTILL-
GÅNGAR

MILJÖMINISTERIET

MILJÖN I FINLAND 10sv | 2006

Finlands kuststrategi

Bedömningsdel

Helsingfors 2006

MILJÖMINISTERIET

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Miljön i Finland 10sv | 2006
Miljöministeriet
Markanvändningsavdelningen

Ombrytning: Ainoliisa Miettinen
Pärbild: Hannu Vallas/Kuvaario

Publikationen finns tillgänglig också på internet:
www.miljo.fi/publikationer

Edita Prima Ab, Helsingfors 2006

ISBN 952-11-2238-2 (hft.)
ISBN 952-11-2239-0 (PDF)
ISSN 1238-7312 (print)
ISSN 1796-1637 (online)

441 057
Trycksak

FÖRORD

År 2002 gav Europaparlamentet och rådet en rekommendation om integrerad kustområdesförvaltning (Integrated Coastal Zone Management, ICZM) med vilken man drar upp enhetliga riktlinjer för styrning av kustområdesanvändning och dess utvecklingsbehov för hela unionen. I rekommendation uppmuntras medlemsstaterna uppmuntras att förbättra och förenhetliga kustförvaltningsåtgärder, tillägna sig principer och tillvägagångssätt som stöder en hållbar förvaltning och utarbeta en strategi för kustområdet utgående från dessa. I februari 2006 skall medlemsländerna ge EU-kommissionen en rapport om rekommendationens verkställighet.

I Finland har miljöministeriet ansvarat för genomförandet av rekommendationen. Under ledning av ministeriet och i samarbete med andra behöriga aktörer har man utarbetat en kuststrategi i överensstämmelse med rekommendationen. För det samarbete som behövs i utarbetandet av strategin tillsatte miljöministeriet en samarbetsgrupp för perioden 13.4.2004 – 31.12.2005. I gruppen fanns representanter för handels- och industriministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, kommunikationsministeriet, undervisningsministeriet, försvarsministeriet, inrikesministeriet, arbetsministeriet, miljöministeriet, Forststyrelsen, Museiverket, Sydvästra Finlands miljöcentral, Österbottens TE-central, Finlands Kommunförbund, Iniö kommun, Österbottens förbund, Östra Nylands förbund, Ålands landskapsstyrelse, Åbo universitet, Maataloustuotajain keskusliitto, Finlands Yrkesfiskarförbund, Finlands fiskodlarförbund, Finlands naturskyddsförbund och Föreningen Nylands friluftsområden rf.

I samarbetsgruppen var dessutom permanenta sakkunniga från miljöministeriet och Finlands miljöcentral. Ordförande för samarbetsgruppen var överdirektör Pekka Kangas från miljöministeriets markanvändningsavdelning. Vice ordförande var regionplaneringsråd Ulla Koski och som sekreterare fungerade konsultativa tjänstemannen Tiina Tihlman och planeraren Johanna Hanhijärvi.

Den för handen varande bedömningsrapporten har färdigställts som en bakgrundsutredning till kuststrategin och som en del av ett mera omfattande bedömningskede där man skall dra upp riktlinjer för utarbetandet av strategin. Rapporten behandlar kustområdets aktuella utmaningar, centrala aktörer, för kusten viktig lagstiftning och annan styrning ur den integrerade förvaltningens synvinkel. Bedömningsrapporten har utarbetats i miljöministeriet i samarbete med Finlands miljöcentral.

Kuststrategin, som utarbetats efter bedömningen, publiceras som en separat rapport. Bedömningen och utarbetandet av strategin genomför för sin del Europaparlamentets och rådets rekommendation om integrerad förvaltning av kustområden.

Överdirektör Pekka Kangas

INNEHÅLL

Förord	3
I Inledning	7
Del I Kustens tillstånd och kustförvaltning i Finland	
2 Den finska kustens naturmiljö och kulturarv	8
2.1 Östersjön – en nordlig brackvattenbassäng.....	8
2.2 Naturförhållandena vid den finska kusten.....	9
2.3 Belastningen och hoten för Östersjön.....	10
2.4 Kustens kulturmiljö.....	13
3 Förvaltning av kustområdet	15
3.1 Äganderätten i kustområdet.....	15
3.2 Områdes- och samhällsstruktur.....	16
3.2.1 Befolkning och fritidsboende	16
3.2.2 Offentlig service.....	17
3.2.3 Tekniskt underhåll	17
3.2.4 Trafiknät.....	19
3.2.5 Telekommunikation	23
3.2.6 Särskilda användningsändamål för kustområdet.....	23
3.3 Styrning av områdesförvaltning.....	26
3.3.1 Planering av områdesanvändning.....	26
3.3.2 Vård av kulturmiljöer	28
3.3.3 Naturskydd.....	30
3.3.4 Miljöskydd.....	34
3.3.5 Miljöforskning och utbildning i kusttrakterna.....	38
3.3.6 Regionutveckling.....	39
3.4 Näringar.....	42
3.4.1 Industri.....	42
3.4.2 Fiske.....	43
3.4.3 Vattenbruk	46
3.4.4 Lantbruk	47
3.4.5 Skogsbruk	49
3.4.6 Gruvdrift och marktåkt	51
3.4.7 Turism	53
3.5 Användning av naturen för rekreatiönsändamål.....	55
3.5.1 Friluftsliv	55
3.5.2 Jakt och fritidsfiske.....	57

Del II Styrmedel i ljuset av ICZM-rekommendationen

4	Rekommendationens mål och innehåll	60
5.1	Strategiskt och ekosystemsmässigt tillvägagångssätt.....	60
5.2	Principerna för integrerad förvaltning.....	60
5	Den integrerade kustområdesförvaltningens synvinkel i den nationella styrningen	63
5.1	Det strategiska greppet i styrning av kustområden	63
5.2	Samordnande av verksamheten	65
5.3	Deltagandemöjligheter	67
5.4	Rekreationsmöjligheter.....	68
5.5	Skydd av kustmiljön.....	69
5.6	Skydd av kustnaturen.....	71
5.7	Tillgången till information om kusten	72
6	Utmaningar för styrning av kustområdesförvaltning	74
	Förteckning över författningar	76
	Litteratur som använts i del II.....	78
	Presentationsblad.....	79

1 Inledning

Syftet med integrerad förvaltning är att samla ihop aktörer och styrmedel som är viktiga för kustområdesförvaltningen. I sista hand är målet att främja hållbar användning av kustområden och följdriktig förvaltning i fråga om nationella, regionala och lokala åtgärder. Förutom myndigheterna strävar man efter att engagera även andra intresserade aktörer, såsom lokala invånare, organisationer och företag i kustområden.

ICZM-rekommendationen förutsätter att medlemsländerna utför en allmän bedömning av de viktigaste tillvägagångssätten som påverkar användningen av kustområden. Bedömningen bör omfatta alla förvaltningsnivåer och behandla bland annat fiske och vattenbruk, trafik, energi, naturresursförvaltning, skydd av arter och naturtyper, kulturarv, sysselsättning, regional utveckling i landsbygds- och stadsområden, turism och rekreation, industri och gruvdrift, avfallshantering, jordbruk och utbildning, granska medborgarnas, icke-statliga organisationers och affärlivets intressen, delaktighet och åsikter och bestämma om de relevanta interregionala organisationerna och samarbetsstrukturerna och bedöma de politiska och lagstiftningsmässiga åtgärder som tillämpas.

I den här bedömningsrapporten granskas kustområdets tillstånd samt lagstiftningen och de centrala aktörerna i anslutning till kustområdet från de utgångspunkter som angetts i rekommendationen. I början av rapporten, i kapitel två, beskrivs Finlands kustmiljö, dess särdrag och de förändringar som skett i Östersjöns tillstånd. Rapportens tredje kapitel behandlar kustområdesförvaltningen och styrmedel sektorsvis från region- och samhällsstrukturens, områdesförvaltningens, näringarnas och rekreationsanvändningens synvinklar. Kapitlet behandlar de viktigaste aktörerna och styrmedlen och ger en översikt över utvecklingsutsikterna.

Till slut, i kapitel fyra, behandlas styrmedel för förvaltning av kustområden i ljuset av de i rekommendationen presenterade principerna och det strategiska betraktelsesättet. Kapitlet ger en koncis bedömning av utmaningarna för styrningen av kustområdena och vilka slags styrmedel som finns till förfogande när det gäller att genomföra en integrerad förvaltning av kustområdena. På grund av instrumentens mångfald är behandlingen inte fullständig utan baserar sig på exempel. De styrmedel och förfaranden som presenterats i rapportens början har tagits fram prioriterat och speciellt med tanke på vilka slags legislativa instrument som verkar i riktning mot de mål som ställts upp i rekommendationen.

2 Den finska kustens naturmiljö och kulturarv

2.1

Östersjön – en nordlig brackvattenbassäng

Östersjön är världens största brackvattenområde till sin areal och näst största till sin volym. Dess avrinningsområde är 1 700 000 km², dvs. fyra gånger större än själva bassängen. I Östersjöns avrinningsområde bor cirka 85 miljoner människor och det omgärdas av 9 olika stater. På grund av det nordliga läget och svala klimatet fryser Östersjön delvis till om vintern. Bottniska viken är fastfrusen i genomsnitt under 4–6 månader och Finska viken under 2–4 månader om året. Under mycket kalla vinturar kan hela Östersjön frysa till. Avrinningsområdets nordliga delar ligger norr om polcirkeln och de är skogbevuxna och glest befolkade. De tätt befolkade och starkt industrialiserade södra delarna hör till den mellaneuropeiska tempererade zonen, varför miljöförhållandena och årstidsväxlingarna är mycket olika i olika delar av Östersjön. I Bottenviken är vegetationsperioden endast 4–5 månader i motsats till 8–9 månader i de danska sunden.

Sammanlagt 250 älvar mynnar ut i Östersjön. Den största vattenföringen har floden Neva som mynnar ut i Finska viken och Wisla (Weichsel) som mynnar ut i huvudbassängen. Finlands största älv är Kemi älv som mynnar ut i Bottenviken. Två tredjedelar av det vatten som rinner ut i Östersjön är sötvatten och en tredjedel salt oceanvatten som strömmar genom de danska sunden från Nordsjön. Östersjöns vatten är således saltfattigt brackvatten, varför Östersjön på många sätt påminner om ett deltaområde.

Vattnets salthalt och temperatur varierar i Östersjöns olika delar i nord-sydriktning och därtill är vattnet skiktat. Ytskiktets salthalt varierar i Östersjön från cirka 20 promille i de danska sunden till 6–7 promille i Skärgårdshavet och 3–4 promille längst inne i Finska viken och Bottenviken. All betydande planktonverksamhet sker i ytskiktet, som på våren bli varmt ända till cirka 20 meters djup. Blandningen av vattnets ytskikt och de djupa vattenskiikten är ringa. I djupgravarnas bottensikt i Östersjöns huvudbassäng är förhållandena ofta anoxiska.

Till skillnad från andra hav befinner sig Östersjön på en enda kontinentalplatta, varför dess medeldjup är bara 55 meter. På grund av bottens ojämnheter finns det inga kraftiga havsströmmar i Östersjön. På grund av grundheten och den ringa vattenmängden förekommer det inte heller något nämnvärt tidvattenfenomen i Östersjön. Däremot kan ihållande vindar tillsammans med vissa klimatförhållanden höja vattenståndet med till och med ett par meter. Vattnets ytströmningar i Östersjön går

motsols. I Finska viken går vattnets inströmning längs den estniska kusten och utströmning längs den finska kusten. Med den rådande ytströmningen kommer Nevas näringsrika vatten in i Finska viken och till den finska kusten.

I Östersjön lever både salt- och sötvattensarter, för vilkas utbredning växlingarna i salthalten är en betydande faktor. Sötvattensarter är till exempel gädda och abborre, medan torsk och sill är saltvattensarter. Många av dessa lever på de yttersta gränserna och är därför småväxta. Som ett exempel kan nämnas sillens släkting strömmingen. I Östersjön lever även många relikarter som härstammar från Norra Ishavet och istida sjöar. Under de senaste hundra åren har dessutom flera främmande arter spridit sig till Östersjön och dess kustområden speciellt med den ökande trafiken. Dessa arter kan ha oväntade och svårt förutsägbara verkningar på ekosystemen.

2.2

Naturförhållandena vid den finska kusten

Finlands landareal har ökat i allt långsammare takt sedan inlandsisen drog sig tillbaka. I Finska vikens område är höjningen nuförtiden cirka 2 millimeter per år. Kraftigast stiger landet i Kvarkenområdet, med cirka 8 millimeter per år. Följden är att strandlinjen och vegetationszonerna förflyttas och havsvikarna snörs av eller torkas ut. I och med höjningen kommer även grund, kobbar och öar fram. Med landhöjningen förflyttas även vegetationszonerna. Till en början erövrar den mark som höjer sig ur havet av olika pionjärarter. Längre in i inlandet blir vegetationen rikligare och förändras från buskage till skog.

Huvuddelen av Finlands landareal ligger mindre än 200 meter över havet. Kusterna kantas av en 40–80 kilometer bred zon av kustlågland på mindre än 100 meters höjd. Flackast är kusten vid Bottniska viken.

Den finska kusten präglas av skärgården och strandlinjens flikighet. Av alla världens länder har Finland tionde mest strandlinje, och 85 % av strandlinjen är öar. Kustens direkta längd är bara cirka 1 100 kilometer, men uddar, vikar och öar medräknade cirka 46 000 kilometer. Övergångszonen mellan hav och fastland kallas kustzon, som består av hav- och fastlandsområden på bägge sidor om strandlinjen samt de öar som omger kusten. Den finska kustzonens bredd och särdrag är mycket olika i olika delar av landet.

Kustzonens bredd regleras bland annat av den av landhöjningen orsakade marklutningen, berggrundens och markgrundens struktur och former samt vegetationen. Den nötning som inlandsisen orsakat och isens rörelse från nordväst mot sydost syns tydligt i kustens och skärgårdens topografi. Bredast är kustzonen i Skärgårdshavet och smalast vid Bottenhavets öfria kust. Högt uppe i norr vid Bottniska viken är kustlandskapet öppet, medan Skärgårdshavet och Finska viken, med undantag av inloppet till Helsingfors, har en stor skärgård.

När man går från fastlandet mot havet kan man urskilja tre klart olika skärgårdszoner: den inre skärgården, där det finns mera landområde än vattenområde, mellanskärgården, där det finns lika mycket land och vatten, och den yttre skärgården, där det finns klart mera vattenområde än land. Vegetationen, fågelfaunan och havets näringshalter följer denna indelning i zoner. Den inre skärgården består av stora skogiga öar och skyddade vattenområden. Mellan öarna finns smala och labyrintiska sund och stränderna har ofta vassrugge. Den inre skärgården präglas av flador som håller

på att snöras av till följd av landhöjningen, redan avsnörda glosjöar och rikedomerna på artrika lundar. I den yttre skärgården finns det färre öar och de är i genomsnitt mindre. De minsta av den yttre skärgårdens öar är trädfria, stränderna klippiga och steniga. Zonindelningen är tydligast på Finlands sydvästkust.

Den ostliga Finska vikens kust präglas av långa näs som skjuter långt ut i havet, åsar i riktning nordväst-sydost och vikar som sticker långt in i inlandet. Den västliga Finska vikens skärgård har en öst-väst-riktning. Ålands och Skärgårdshavets kust präglas dessutom av rikedomerna på öar. I terrängen kan höjdskillnaderna vara till och med över 200 meter, och det finns ett stort antal rundhällar som kommit till under istiden.

Bottenhavets och Kvarkens sönderskurna kust påminner om Skärgårdshavet, men kustzonen är smalare och höjdskillnaderna mindre. Steniga moränstränder är typiska för området. Bottenvikens kust präglas i sin tur av grunda sand- och grushaltiga stränder. I den här delen av landet finns de största av våra naturliga sandstränder. Sanden härstammar från istida israndsbildningar och åsar som glaciärfloder samlat ihop. Vegetationen i Bottniska vikens skärgård kännetecknas dessutom av en relativt snabb succession på grund av flackheten.

Kusten är en viktig livsmiljö för organismernas mångfald. Strandvattenområdena är viktiga lekområden för fiskar. De är också viktiga uppväxtmiljöer för organismernas yngel. Ju längre ut på havet man kommer, desto mera obehindrat blåser vindarna. Öarna är isolerade och splittrade livsmiljöer, vilket försvårar arternas spridning från ett område till ett annat.

På den sönderskurna kusten finns det flera grunda, under 10 meter djupa vattenområden där ljuset kan tränga ända ner till botten. Dyliga områden har en rik bottenvegetation. I den yttre skärgården är algerna förhärskande på hårda bottenar. De förekommer på olika bottenar och bildar trådalgs-, blåstångs- och bottenalgszoner. Utanför skärgården är de djupa mjuka bottenens ekosystem med sina olika botten-djur förhärskande på största delen av Östersjöns botten. I djuphavsområdet rubbas de stabila förhållandena av saltvattenspulsar och syrebrist. Det öppna havets, den djupa bottenens och kustens ekosystem varierar avsevärt lokalt bland annat beroende på salthalten.

2.3

Belastningen och hoten för Östersjön

Eutrofieringen är Östersjöns största problem

På grund av grundheten, vattnets stratifiering och vattnets långsamma omsättning är Östersjön känslig mot förorening redan på grund av sina naturförhållanden. På grund av brackvattenförhållandena är organismerna känsliga för yttre förändringar. De förändringar i miljöns tillstånd som den mänskliga verksamheten orsakar i Östersjöns ekosystem har varit kraftiga under de senaste årtiondena.

Östersjöns svåraste problem är eutrofieringen. Eutrofieringen orsakas huvudsakligen av näringsbelastningen (mest kväve och fosfor) från människans verksamhet. Enligt Helsingforskommissionen var Finlands andel av hela Östersjöns kväve- och fosforbelastning 14 % år 2000 både för kvävet och för fosfor.

Belastningen från lantbruket är den största inhemska näringskällan i kustvattnen. Den utgör cirka 60 % av den sammanlagda fosforbelastningen och 50 % av den sammanlagda kvävebelastningen. Efter lantbruket kommer den näst största fosforbelastningen från glest bebyggda områden och skogsbruket medan den näst största kvävebelastningen kommer från nedfallet från luften och från samhällenas utsläpp. När man även tar i beaktande andra länders näringsutsläpp, är Finska viken Östersjöns mest belastade del i förhållande till sin areal och volym.

I Östersjöns bottensediment har ackumulerats näringsämnen på grund av överbelastning. Dessa näringsämnen frigörs åter i vattnet när syretillståndet försvagas. Detta kallas intern belastning. Den interna belastningens betydelse betonas i grunda havsområden där näringsämnen som frigjorts från botten lätt kommer in i det produktiva, belysta vattenskiktet. Den inre belastningen är alltid en följd av extern belastning.

Enligt mätningar som utförts i Finska viken och Skärgårdshavet frigörs näringsämnen från botten. Efter år 1995 har man mätt mycket stora mängder frigjord fosfor till exempel i Finska viken, varför fosforhalterna i hela vattenmassan har ökat betydligt. Detta har befrämjat uppkomsten av kraftiga blågrönalgbloomningar på det öppna havet.

Östersjöns salthaltsskikt har en betydande inverkan på syreförhållandena i vattnet nära botten. Under perioden mellan åren 1970 och 2000 har arealen för de områden som lider av syrebrist i Östersjön varierat mellan cirka 10 000–70 000 km². Denna variation har en stor betydelse för bottenens förmåga att absorbera näringsämnen och därigenom för Östersjöns näringsförhållanden och eutrofieringsnivå.

Skadliga ämnen

I Finland är halterna av skadliga ämnen mycket låga i internationell jämförelse. Industrins metallbelastning i vattnen har minskat betydligt under de senaste tio åren. Svåra problem som bevisligen har identifierats att förorsakas av miljögifter är de dioxin- och PCB-föreningar som ackumulerats speciellt i Östersjöns laxfiskar och strömmingar samt föreningar av dioxintyp som förekommer i Kymmene älvs bottensediment. Problemet med riskhanteringen av kemikalier är ringa kunskaper om ämnenas egenskaper och eventuella förekomst i miljön.

De största tungmetallhalterna i sedimenten har mätts i Bottenvikens sediment, och största delen av dem har sitt ursprung i de tidigare stora tungmetallutsläppen från kustområdets industrianläggningar. Halterna har emellertid sjunkit betydligt. Tungmetallhalterna i Finska vikens östra delar är höga, vilket beror närmast på S:t Petersburgområdets belastning.

PCB- och DDT-halterna i strömming sjönk i början av 1980-talet, när användningen av ämnena förbjöds, men stabiliserades på 1990-talet. Den främsta orsaken till halternas stabilisering är långväga transporterade föroreningar i atmosfären, men en svag nedgång kan fortfarande märkas.

Under de senaste åren har dioxiner och furaner väckt allt större uppmärksamhet speciellt därför att man uppställt användningsbegränsningar för vissa av Östersjöns fiskarter på grund av EU:s gränsvärden. Den Europeiska gemenskapens högsta tillåtna dioxinhalt för fisk som skall säljas överskreds i Östersjöns strömming, lax och vassbuk, varför man har uppställt begränsningar för deras användning. Till Östersjön kommer dioxinföreningar både med luften och från talrika floder och punktkällor. Belastningen på vattendragen har orsakats huvudsakligen av användningen av gas-

formig klor i blekning av cellulosa, vilket man allmänt upphörde med i början av 1990-talet. Finska vikens och hela Östersjöns viktigaste enskilda dioxinkälla är ändå spridningen av Kymmene älvs förorenade sediment till Finska viken.

De organiska tennföreningar som tidigare användes för att bland annat skydda båtarnas botten har visat sig orsaka många slags skador redan i mycket små halter. På grund av de upptäckta miljöolägenheterna är användningen av målarfärger som innehåller tributyltenn (TBT) förbjuden globalt från början av år 2003 och totalförbudet träder i kraft från och med början av år 2008, då även gamla båtbottnfärger som innehåller dessa ämnen måste avlägsnas eller täckas.

I sedimentet har upptäckts höjda TBT-halter speciellt i närheten av stora hamnar, båtvarv och småbåtshamnar samt i farleder. Kartläggningen av halterna i sedimenten försvåras av att halterna varierar mycket även inom ett litet område. Det sedimenterade TBT:t kan frigöras på nytt i vattnet när sedimenten blandas, varför TBT:t kan inverka skadligt på miljön ännu flera år efter det att användningen har upphört.

Risker i anslutning till olje- och kemikalietransporter

Sjöfarten på Östersjön, speciellt Rysslands oljetransporter, har ökat klart under de senaste åren. Även fartygens storlek har vuxit. I synnerhet andelen av större fartyg på 75 000–100 000 bruttoton har vuxit på mindre fartygs bekostnad. Användningen av stora fartyg på över 150 000 bruttoton på Östersjön begränsas av de danska sundens grundhet.

Det problematiska med Finska vikens trafik är möjligheten till kollision mellan den längs- och tvärsgående trafiken. Brister hos de fartyg som används för transport samt svåra isförhållanden ökar risken för olyckor ytterligare och försvårar oljebekämpningen. Oljan bryts ner långsamt i kyla, varför den också bevaras och sprids när isen rör sig och smälter. Sjötrafikens säkerhet och övervakningen av fartygens oljeutsläpp har skärpts och utvecklas fortfarande internationellt på IMO-, Helcom- och EU-nivå och som ett samarbete mellan Finland, Estland och Ryssland.

Muddringar och tippningar

På grund av landhöjningen och den uppgrundning som orsakas av de sediment som älvarna för med sig från inlandet ut till sjön är man tvungen att muddra upp farlederna till hamnarna. Också i samband med marktäkt och utvidgning av hamnar utförs muddringar och tippningar. Med muddring kan näringsämnen och gifter som ackumulerats i bottensediment frigöra sig från botten, vattnet blir grumligt och bottenens sammansättning ändras. Tippningsmassorna kan innehålla tungmetaller och miljögifter. Muddringen och tippningen påverkar vattenkvaliteten, bottenorganismerna, fiskbestånden och därigenom naturens mångfald och människans levnadsförhållanden.

Klimatförändringen

Man har uppskattat att klimatet blir cirka 6–7 celsiusgrader varmare i Östersjöområdet under hundra år. Klimatuppvärmningen påverkar Östersjöns tillstånd på många olika sätt. Nederbörden förutspås öka med cirka 20 %. Det sötvatten som kommer med avrinningen från älvarna och med den direkta nederbörden späder ut ytvattnets salthalt, ökar stratifieringen och skillnaden mellan salthalterna på ytan och i djupvattnet. Allt större avrinningar och översvämningar ökar närings- och fastämnesbelastningen från land. När marken inte fryser till under vintern och kusttrakterna blir

blåsigare, blandas vattenmassorna i de grunda havsområdena. Istäcket uppskattas bli cirka 20–30 cm tunnare och den istäckta arealen minskas med cirka 30–40 % jämfört med den nuvarande inom de följande hundra åren. På grund av de ökade stormarna packar isen ihop sig värre och risken för översvämningar ökar. Man förutspår att i synnerhet vintertida översvämningar kommer att öka.

Ändringen i vattnets salthalt ändrar strömningarna i Östersjön. Den ökade mängden sötvatten försvårar inströmningen av salthaltigt vatten genom de danska sunden till Östersjön och sannolikheten för saltpulser som förnyar vattnet i djupen minskar. Det här har varit den rådande situationen i Östersjön sedan mitten av 1980-talet. Det är mycket sannolikt att Östersjön håller på att bli sötare, vilket påverkar dess ekologi och artbestånd.

Klimatförändringen höjer oceanernas vattenstånd. Även om höjningen i oceanernas vattenstånd inte direkt inverkar på Östersjön, förutspås den ökade avrinningen genom älvarna och ändringarna i fördelningen av nederbörden leda till att havsytan stiger lika mycket som i oceanerna, dvs. 0,1–0,9 meter per år före år 2100. Detta skulle kompensera eller i somliga områden till och med vara större än landhöjningens inverkan. Det ökade antalet regn och stormar och de allt starkare vindarna ökar dessutom kortvariga förändringar i vattenståndet.

2.4

Kustens kulturmiljö

Kyrkor, fästningar och handelsplatser berättar om det förflutna

Vattendrag och speciellt Östersjön har alltid varit viktiga farleder. Den tidiga bosättningen koncentrerades vid vattendrag, nära goda hamnplatser. De äldsta kyrkorna, fästningarna och städerna samt många värdefulla kulturmiljöer ligger därför i kustområdet.

På kusten finns spår av den förhistoriska bosättningen, t.ex. säljägarnas läger- och boplatser från stenåldern, gravrösen som byggts på stränder under bronsåldern samt bland annat gravfält från järnåldern. Stenlabyrinter, ugnbyggnader och tillfälliga boningar har byggts också under den historiska tiden. Sjöfararnas graveringar på strandklippor i väntan på gynnsamma seglingsväder är kännetecknande för kustområdena. De viktigaste av dessa är texterna och bilderna i Gäddtarmen i Hangö. Till kustens kulturarv hör även fornlämningar under vatten såsom vrak och forntida hamn- o.a. konstruktioner.

De första kristna kapellen byggdes på Åland, i Egentliga Finland och Nyland på 1100-talet, och de första församlingarna grundades på 1300-talet. Under medeltiden byggdes stenkyrkor vid Södra Finlands och Österbottens kust från 1300-talet till början av 1500-talet.

På medeltiden stod den världsliga och andliga makten nära varandra och övergången till kristendomen befäste Finlands ställning som en del av det svenska riket. I och med Sveriges dominerande ställning fick kusttrakterna sina religiösa influenser från den katolska kyrkan. Från och med 1200-talet byggde man borgar och fästningar för förvaltningens, skatteuppbördens och försvarets behov. Av dessa har slotten i Åbo, Raseborg, Borgå och Kastelholm, ruinerna av Kustö och Uleåborgs slott samt Borgbacken i Borgå bevarats till våra dagar. På 1700-talet byggdes Sveaborg utanför

Helsingfors samt sjöfästningarna i Fredrikshamn och på ön Svartholm utanför Lovisa för senare tiders försvar. Bland annat Kyminlinnas (i Kotka) och Svensksunds fästningar samt Bomarsunds fästning på Åland och fästningsön Skathuvud i Gustavs är försvarsbyggnader från autonomitidens Ryssland. Ännu idag berättar många fästningar längs kusten om det självständiga Finlands sjöförsvar.

Förutom slott finns det många andra kulturhistoriskt värdefulla objekt på kusten, såsom herrgårdar med sina arrika parker och trädgårdar. Även kyrkornas omgivningar och forna gravplatser är artmässigt värdefulla.

Lantbrukslandskap och vårdbiotoper

Med handeln, fisket och det samarbete som jordbruket förutsätter uppstod bybebyggelse. Karaktäristiska för Södra och Egentliga Finland är täta byar, medan byarna i Södra och Mellersta Österbotten typiskt följer älvdalarna i bandform. Skärgårdsbyarnas invånare har traditionellt skaffat sitt uppehälle från många olika källor, vilket syns i kustens landskap och byggda miljö. Fiske, jakt, jordbruk och handel har varit skärgårds- och kustbornas huvudnäringar, och fisket har förblivit en viktig näring i kustområdena ända till våra dagar. Den långa jordbrukstraditionen syns fortfarande i synnerhet i de bördiga lersedimenten i kustens ådalar. Man har idkat handel i skärgården sedan vikingatiden. Hansaköpmännens skepp seglade på Östersjön från handelsstad till handelsstad. Därtill bedrev kustens och skärgårdens bönder och andra invånare bondeseglats och lotsverksamhet från 1500-talet ända till 1800-talets senare hälft och idkade byteshandel med olika produkter i Stockholm, hamnarna i Baltikum och Gdansk. Stapelstäderna Åbo, Helsingfors och Viborg fick idka utrikeshandel. Senare bedrev bland andra Uleåborg och Raumo betydande utrikeshandel.

Stängsel och grindar, lador för förvaring av hö samt fäbodrar har traditionellt hört till skärgårdens lantbrukslandskap. Fiskarbyar präglas av strandbodrar, båthus och bryggor, men även lantbruksbyggnader såsom rior, lador, väderkvarnar, fäbodrar och lagerbodrar är typiska byggnader. Även teknologins utveckling syns i landskapet. Fyrar, sjömärken och lotsstationer berättar om sjöfarten. Ibland blev fiskare tvungna att tillfälligt bo på utskär då de byggde vindskydd av stenar och segel. För skeppsbyggnad behövde man grovt virke, och avverkning av stora träd ändrade öarnas utseende. I och med fiskemetodernas och båtbeståndets utveckling blev fiskeområdena större och fiskeresorna längre.

Det traditionella lantbruket gav upphov till de vårdbiotoper som har den rikaste biodiversiteten i skärgården. Dessa är ängar, lövängar, hagmarker, skogsbeten och hedar som uppstått genom betesgång, slåtter och lövtäkt samt sveder och svedjemarker, som uppstått genom svedjefällning. Betning, slåtter och lövtäkt höll landskapet öppet. I skärgården har man transporterat husdjur till mycket avlägsna öar för sommarbete. Strandängar har betats i synnerhet på flacka områden; som ett exempel kan nämnas Limingovikens område vid Bottenviken. När mekaniserat jordbruk och uppodling blev allmännare under 1900-talet, minskade antalet ängar. De till sin jordmån bästa ängarna har nuförtiden uppodlats. De avlägsnaste, stenigaste och näringsfattigaste åkrarna har helt fallit ur bruk. Ängarna har även börjat växa igen, vilket hotar de arter som anpassat sig till en ljus miljö, slåtter och bete. När strandbetet har minskat har till exempel vassen spridit sig under de senaste årtiondena snabbt på Finska vikens och Bottniska vikens kuster vilket har lett till att stränderna växer igen.

3 Förvaltning av kustområdet

3.1

Äganderätten i kustområdet

Ägande av vatten- och strandområden är i regel privat i Finland. Finlands territorialvatten och stora insjöfjärdar ägs av staten och de är i princip s.k. allmänna vattenområden som sköts av Forststyrelsen.

Äganderättigheter som gäller sjö fördelar sig i huvudsak mellan kustbyarna och staten. En by med historiska anor har rätt till ett sjöområde till och med femhundra meter från det ställe utanför stranden där vattnet blir två meter djupt vid vanligt vattenstånd (den s.k. landgrundsprincipen). Efter det på landgrundsätten baserade området börjar ett vattenområde som hör till staten. Om det finns en ö som ligger utanför byns gränser och som anses höra till byn, hör vattenområdet kring ön till byn på grund av landgrundsprincipen. Annars är öar och skär utanför byns vattenområde statens egendom.

Statens territorialvatten indelas i inre och yttre territorialvatten. När det gäller bland annat skydd av den marina miljön och ekonomiskt utnyttjande och undersökning av området, har lagen om Finlands ekonomiska zon inneburit att statens jurisdiktion och rättigheter utvidgats till att omfatta den s.k. ekonomiska zonen, med vilken avses det havsområde som omedelbart avgränsar sig till Finlands territorialvatten.

Både vattenområden och vattnet som ämne omfattas av äganderätten, men på olika sätt. I princip omfattas vattenområdets botten av en likadan rättslig reglering som landområdet. Därför får man inte ta i bruk vattenområdets botten utan ägarens samtycke eller ett tillstånd från en myndighet. Även om vattenämnet inte åtnjuter skydd av äganderätt, har ägaren primärrätt, s.k. rätt att råda över sin egendom.

Eftersom vattenområden oftast inte har delats, hör vattenområdena utanför fastigheten vanligen inte till strandfastigheten. Inte heller strandlinjens förflyttning till exempel på grund av vattenståndets sänkning inverkar på ägandeförhållanden, utan det vattenområde som blivit land hör fortfarande till vattenområdets ägare tills det separeras i en eventuell fastighetsförrättning. Vissa vattenekonomiska projekt kan förutsätta att det inte bara stiftas användningsrätter till ett vattenområde utan att områden även löses in eller ombildas till fastigheter. Traditionellt har splittring av gemensamma vattenområden emellertid begränsats med hänsyn till vattendragets användbarhet.

3.2

Områdes- och samhällsstruktur

3.2.1

Befolkning och fritidsboende

Jämfört med andra EU-länder är Finland ett glesbebyggt land. I kustkommunerna bodde 41,5 % av befolkningen i slutet av år 2003. Finlands bebyggelse koncentrerar sig i huvudsak till kusten och vattendragen. Till dessa områden koncentreras även största delen av näringsverksamheten och arbetsplatserna samt de största städerna. I huvudstadsregionen bodde nästan en miljon invånare i slutet av år 2004. Andra befolkningskoncentrationer på kusten är Åbo (175 000), Uleåborg (127 000), Björneborg (76 000), Vasa (57 000) och Kotka (55 000). Med undantag av Kotka och Björneborg har folkmängden i alla ovannämnda städer ökat under granskningsperioden under de senaste 20 åren, och i synnerhet folkmängden i kommunerna kring de största städerna har ökat.

Största delen av kustens kommuner är emellertid små både arealmässigt och befolkningsmässigt. Finlands minsta kommuner finns i Åbolands och Ålands skärgård. I litet över hälften av kustkommunerna har befolkningen minskat på 1990- och 2000-talen, i en del redan på 1980-talet. Skärgårdskommunernas folkmängd förutspås minska med cirka 10 % före år 2020. Tvåspråkigheten är typisk för kustregionens kommuner.

I Finland finns cirka 470 000 fritidsbostäder, av vilka cirka en femtedel finns på kusten och på öar. I kustkommunerna fanns sammanlagt 104 553 fritidsbostäder år 2003. I kustkommunerna var antalet fritidsbostäder störst i Ekenäs (4 831 fritidsbostäder), Nystad (3 703), Björneborg (3 492), Borgå (3 430), Korsholm (3 440), Pargas (2 787), Gustavs (2 762), Åbo (2 493), Kyrkslätt (2 436) och Dragsfjärd (2 194). Varje år byggs det hundratals nya fritidsbostäder på kusten.

I små skärgårds- och kustkommuner kan antalet fritidsboende vara mångdubbelt större än antalet fast boende om sommaren. Det här är fallet till exempel i Gustavs och Velkua, där antalet fritidsboende är 3–4 gånger större än antalet fast boende, och i Iniö och Merimasku, där det finns 2–3 gånger mera fritidsboende än fast boende.

När de stora årskullarna går i pension och möjligheterna till distansarbete ökar och fritidsbostädernas storlek och kvalitet växer, blir man alltmera intresserad av att skaffa sig en fritidsbostad eller bygga om fritidsbostäder till åretruntbruk. Å ena sidan har fritidsboendet positiva verkningar på aktiviteten och upprätthållandet av tjänsterna i landsbygds- och skärgårdsområdena. Bland annat de indirekta skatte- och sysselsättningseffekter som de fritidsboende har genom användningen av produkter och tjänster är viktiga för kommunerna, ty bostädernas ägare betalar fastighetsskatt, väg- och avfallsavgifter samt småbåtshamns- och kajavgifter till placeringsorten för den fastighet de äger. Å andra sidan har bland annat decentraliseringen av samhällsstrukturen och de ekonomiska påfrestningarna på till exempel avfalls- och vattenförsörjningen samt trafikförbindelserna negativa verkningar. Fritidsboendet samt åretruntanvändningen av bostäderna ökar även utnyttjandet av områdets naturtillgångar och ger upphov till miljöolägenheter, som till exempel buller och erosion.

3.2.2

Offentlig service

I Finland producerar kommunerna basservicen för kommunens fasta invånare, såsom grundutbildningen, hälsovården, socialvården, dagvården och äldreomsorgen. Kommunerna sköter även underhållet av den tekniska infrastrukturen. Många kommuner ansvarar även för brand- och räddningsväsendet. Därtill erbjuder kommunerna bland annat biblioteks-, kultur- och fritidstjänster.

Enligt skärgårdslagen måste staten och kommunerna se till att de fastboende i skärgården har tillgång till grundtjänster och de viktigaste specialtjänsterna. För organisering av dessa tjänster betalas ett speciellt skärgårdstillägg för de kommuner som uppräknats i skärgårdslagen och därtill får de även statens stöd efter prövning på grund av sin dåliga ekonomiska situation.

Inom tjänsteproduktionen har samarbetet mellan kommunerna ökat i hela landet under de senaste åren. Många små kust- och skärgårdskommuner kan inte ensamma upprätthålla grundtjänster, utan tjänsterna produceras som ett samarbete mellan flera kommuner eller de köps från större kommuner. Till följd av detta måste man ofta resa långa vägar i skärgårdskommunerna för att uträtta sina ärenden till exempel när det gäller specialhälsovården. Förutom offentliga tjänster har även privata tjänster såsom banker, postkontor och apotek avstått från nationellt och lokalt täckande servicenätverk och börjat satsa speciellt på elektroniska tjänster.

3.2.3

Tekniskt underhåll

Vattenförsörjning och avfallshantering samt aktörer

Kusten ställer speciella krav på vattenförsörjningen. I skärgården är jordlagret på berggrunden tunt, vilket gör det svårare att till exempel använda absorberingsteknik och sänka rören under tjälgränsen. Även den glesa bebyggelsen utgör en utmaning för avfallshanteringen i kustområdena.

Ansvaret för vattenförsörjningen ligger på kommunerna, vattenverken samt fastighetsägarna och -innehavarna. Huvudansvaret för övervakningen och styrningen bärs av miljömyndigheterna, men även hälsovårdsmyndigheterna har skyldigheter inom avfallshanteringen och vattenförsörjningen. Finlands miljöcentral är den myndighet som ansvarar för styrning och uppföljning av spillvattenhanteringen i glest bebyggda områden. Jord- och skogsbruksministeriet stöder kommunernas, vattenverkens och andelslagens vattenförsörjningsprojekt och främjar forskning och utveckling på området. Om stora vattenförsörjningsprojekt beslutar riksdagen i statsbudgeten.

Fastighetsinnehavaren är i första hand själv ansvarig för sin avfallshantering och vattenförsörjning. I ett detaljplaneområde är fastighetsinnehavaren skyldig att ansluta sig till det kommunala vattenförsörjningssystemet. Vattenförsörjningen i glest bebyggda områden sköts av vattenandelslag som finansieras med insatser och stöds av kommunerna och de regionala miljöcentralerna. Största delen av vattenförsörjningen och avfallshanteringen i glest bebyggda områden sköts med fastighetsspecifika system.

Miljöministeriet övervakar, följer upp och styr avfallspolitiken. Finlands miljöcentral, som styrs av miljöministeriet och jord- och skogsbruksministeriet, har i uppgift att som myndighet följa upp internationella avfallstransporter, oljebekämpning och

utsläpp samt upprätthålla till dessa anknutna informationssystem. Därtill bedriver Finlands miljöcentral forskning, uppföljning och rådgivning som har att göra med vatten och avfall.

De regionala miljöcentralerna övervakar avfallshanteringen i sina områden och beslutar om miljötillstånd för avfallshanteringsanläggningar och soptippar. Varje miljöcentral har även utarbetat en regional avfallsplan.

I skärgårds- och kustområdena utför Håll Skärgården Ren rf avfallshanteringsarbete och tar hand om bland annat avfallspunkter i gästhamnar. I de över 50 utfärds- hamnar som förvaltas av Forststyrelsen samarbetar föreningen med Forststyrelsen. Håll Skärgården Ren rf koordinerar hamnarnas Blåflaggprogram som syftar till att främja båthamnarnas och badsträndernas miljöskydd inom hela EU. Finlands miljöcentral har i uppdrag att koordinera programmet i fråga om badstränderna. Pro Skärgårdshavet belönar miljövänliga och mångsidiga gästhamnar och badstränder samt uppmuntrar enskilda båtförare till initiativ och handlingar som förbättrar vattenmiljöns tillstånd. Jätehuoltoyhdistys ry främjar växling av information om avfall och avfallshantering, och Suomen kunnallistekninen yhdistys och Suomen vesiyhdistys fungerar som forum för informationsväxling för kommunala tjänst innehavare och experter på området. Vatten- och avloppsverksföreningen i Finland, Avfallsverksföreningen rf och Miljöföretagens förbund fungerar alla som intressebevakare i sina respektive branscher.

Lagstiftning och annan styrning i anslutning till avfallshantering

I avfallshanteringen ligger huvudvikten på förebyggande av uppkomst av avfall. Avfallslagen och -förordningen, miljöministeriets förordning om en förteckning över de vanligaste typerna av avfall och över problemavfall samt miljöskyddslagen och -förordningen styr avfallshanteringen. Avfallshanteringen och organiseringen av den tekniska servicen påverkas dessutom av bl.a. hälsoskyddslagen och avfallsskatte- lagen.

Övriga instrument för styrning av avfallshanteringen är bl.a. den reviderade nationella avfallsplanen till år 2005 och de regionala avfallsplanerna. EU-direktivet om deponering av avfall förutsätter att det utarbetas en nationell bioavfallsstrategi. Strategin syftar till att minska mängden av biologiskt nedbrytbart avfall på soptipp samt förebygga klimatuppvärmande metanutsläpp på soptipp.

Lagstiftning och annan styrning i anslutning till vattenförsörjning och spillvattenhantering

Vattenförsörjningen styrs i första hand av lagen om vattentjänster. Om kvalitetskrav på hushållsvatten och hantering av avloppsvatten har utfärdats särskilda förordningar som gäller även glest bebyggda områden. I vattenlagen har inkluderats stadganden om avledning av avloppsvatten. Därtill styr målprogrammet för vattenskyddet reningen av avloppsvatten och behandlar medel med vilka man kan ingripa i diffusbelastningen.

Det ligger i miljöministeriets kompetens att utfärda mera ingående bestämmelser om bland annat avledning av hushållsavloppsvatten. I normeringen skall de nationella målen för vattenskydd beaktas, och dessutom kan bestämmelserna återspegla miljöskyddslagens allmänna principer, till exempel i fråga om avloppsvattenreningen principen om bästa tillgängliga teknik och principen om bästa praxis från miljösynpunkt.

Med statsrådets förordning om behandling av hushållsavloppsvatten som trädde i kraft år 2004 syftar man till att minska utsläpp av hushållsavloppsvatten och förorening av miljön i områden utanför vattenverkens avlopps nät med beaktande av de mål som ställts för vattenskydd. Förordningen förutsätter ett avloppsvattensystem och en avloppsvattenbeskrivning som lämpar sig för användningsplatsen och beaktar miljöbelastningen. Därtill skall varje avloppsvattensystem ha uppdaterade bruks- och serviceanvisningar. Om fastigheten har en vattentoalett, måste utredningen och bruks- och serviceanvisningarna utarbetas i regel inom två år efter att förordningen trätt i kraft. Om det inte finns en vattentoalett, kan fyra år användas för framställande av anvisningar. Nuvarande system som är i användbart skick måste fås att motsvara avfallshandlingens krav inom tio år; för betydande reparations- och ändringsarbeten samt nybyggnader tillämpas de nya bestämmelserna dock omedelbart.

Övriga styrmedel är de kommunala utvecklingsplaner för vattenförsörjning som kommunen måste utarbeta enligt lagen om vattentjänster och hålla à jour i samarbete med regionens vattenverk. Generella planer för vattenförsörjningen i skärgårdens glest bebyggda områden har utarbetats i många skärgårdskommuner. En gemensam plan för flera kommuners områden har utarbetats till exempel i skärgårdskommunerna Hangö, Ekenäs och Ingå samt i Kyrksläotts skärgård.

3.2.4

Trafiknät

Landtrafik

Största delen av trafiken i Finland består av vägtrafik. En del av huvudvägarna hör till de internationella TEN- (Trans-European Transport Network) och E-vägnäten. Finlands vägnät är synnerligen täckande och det innehåller även vägförbindelser mellan kuststäderna. Motorfarlederna breder ut sig som en solfjäder från huvudstadsregionen till Åbo, Tammerfors, Lahtis, Borgå och Kyrkslätt. De livligast trafikerade vägsträckorna i kustområdet är motorvägarna som leder ut från Helsingfors, Åbo och Uleåborg. Huvudvägarna går emellertid inte nära kusten eller i närheten av strandlinjen. Däremot går det mindre stamvägar längs med kusten. Kustområdenas särdrag är bland annat de många broarna och de olika färje-, landsvägsfärje- och isvägsfarlederna. Järnvägsnätet täcker kustens största hamnstäder men går inte längs med hela kusten. På grund av det nordliga läget och de långa avstånden är det dyrt att bygga, underhålla och använda trafiknätverk i Finland.

Den nationella förvaltningen av landtrafiknätet

För styrning och övervakning av trafiknätet ansvarar kommunikationsministeriet. Vägförvaltningen, som är underställd ministeriet, och vägdistrikten, som är underställda vägförvaltningen, förvaltar största delen av Finlands vägnät. Besluten om de viktigaste utvecklingsprojekten för vägnätet och om genomförande av vägbyggnadsprojekt fattas direkt i statsbudgeten. I Finland förvaltas järnvägarna av staten och sköts av Banförvaltningscentralen som är underställt kommunikationsministeriet.

Vägunderhållet har oftast utlokaliserats och en stor del av vägnätet sköts av Vägverket. Kommunerna ansvarar för gatunätet i områden med detaljplan. Underhållet av broar och landsvägsfärjor i skärgården är på vägdistriktens ansvar, och de sköts av Vägverket. Förbindelsefartyg är i regel på Sjöfartsverkets ansvar. I skärgården och kustkommunerna finns dessutom många enskilda vägar som är på privatpersoners

ansvar. De enskilda vägarnas delägarlag finansierar skötseln och underhållet av vägarna med vägavgifter och de bidrag som de får från kommunerna och staten.

Lagstiftning och annan styrning i anslutning till landtrafiknätet

Viktiga styrinstrument för planering, byggande och underhåll av landtrafiknätet är lagen om driftskompatibiliteten hos det transeuropeiska järnvägssystemet, landsvägslagen, samt lagen om enskilda vägar. I lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter finns dessutom stadganden om inlösen av trafikleder och ersättning för de inlösta områdena. Vägtrafiklagen styr trafiken på vägarna och innehåller bland annat trafikreglerna och bestämmelserna om trafiksäkerheten. Bestämmelserna om styrningen av underhållet av järnvägsnätet anges i järnvägslagen, medan stadgandena om styrning av järnvägstrafiken finns i järnvägstransportlagen. En ny banlag är under beredning.

Trafiksystem har tagits i beaktande även i de riksomfattande målen för områdesanvändning som baserar sig på markanvändnings- och bygglagen och enligt vilka trafiksystem skall planeras och utvecklas som helheter. I de gällande målen för användningen av områden fästs speciell uppmärksamhet vid minskande av trafik- och transportbehovet samt förbättrande av trafiksäkerheten och förutsättningarna för miljövänliga trafikformer.

Landsvägslagen ställer vissa krav på vägunderhållet i anslutning till en balanserad utveckling. Vid utveckling och underhåll av landsvägsnätet måste uppmärksamhet fästas vid att vägtrafiksystemet främjar förutom förverkligandet av de riksomfattande målen för områdesanvändning även regionutvecklingen och förverkligandet av de mål som ställs för samhällsstrukturen och miljön i planeringen av markanvändningen. Landsvägsnätet bör dessutom möjliggöra säker och fungerande färdsl och transport i hela landet till rimliga kostnader genom att beakta olika befolkningsgruppers rörelsebehov och olika näringsgrenars transportbehov. Uppmärksamhet bör fästas vid att naturresurser används sparsamt och att de olägenheter som landsvägsnätet och trafiken orsakar för miljön blir så små som möjligt.

Vägarnas utredningsplaner och vägplaner är centrala styrinstrument för vägplanering. Planeringen av vägarna måste i regel baseras på en plan i enlighet med markanvändnings- och bygglagen. Detta innebär att en väg inte får byggas i strid med planen och att man i planeringen och byggandet måste ta i beaktande de riksomfattande målen för områdesanvändning samt landskaps- och generalplanen. Vägens placering bestäms slutligen först på basis av en detaljerad vägplan. I tätorterna bestäms vägens placering i enlighet med generalplanen eller detaljplanen.

Vid utarbetandet av utrednings- och vägplanen måste bland annat naturvårdslagens bestämmelser följas. I stora vägprojekt bestäms skyldigheten att bedöma miljökonsekvenser enligt lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning.

Sjötrafik

Sjötransporter till utlandet sköttes från 55 olika hamnar i Finland år 2004. Transporterna från den största av dessa, Sköldviks hamn, uppgick till 15,9 miljoner ton. De näst största hamnarna är Helsingfors och Kotka. De största exporthamnarna är Sköldvik, Kotka, Helsingfors, Raumo och Fredrikshamn, genom vilka nästan 60 % av Finlands hela export passerade. De största importhamnarna är Sköldvik, Helsingfors, Nådendal, Rautaruukki och Björneborg, vilkas andel av importtransporterna är 55 %. De livligaste hamnarna för persontrafiken är Helsingfors, Åbo och Mariehamn.

Välfungerande vintersjöfart är nödvändig för Finland, och i Finland finns expertis på vintersjöfart och isbryarteknologi. Med undantag av Hangö fryser Finlands alla hamnar till under normala vintrar, några till och med för sex månader. Med hjälp av isbrytare hålls 23 hamnar öppna året runt, och under vintermånaderna besöker över 9 000 fartyg hamnarna.

Förvaltning och övervakning av sjötrafiken

I Finland ansvarar kommunikationsministeriet för sjöfartspolitik och beredning av sjöfartslagstiftningen. Sjöfartsverket, som är underställt ministeriet, ansvarar för underhåll av farleder, framställning av sjökort och utveckling av sjötrafik och sjötrafiksäkerhet. Tillsammans med Vägverket ansvarar Sjöfartsverket även för skärgårds- trafik genom att köpa tjänster av Rederiverket. Sjöfartsdistrikt, som är underställda Sjöfartsverket, är regionala myndigheter och de ansvarar för övervakning av sjötrafiklagen, myndighetsuppgifter inom lotsning och fartygstrafiktjänster i sina områden. Användning av farkoster i vattenområden bevakas av Sjöfartsverket, polisen, gränsbevakningsväsendet och tullen. För sjöräddningen ansvarar gränsbevakningsväsendets sjöbevakningssektion som vid behov bistås av frivilliga sjöräddningssällskap och FRK:s förstahjälpsgrupper.

VTS-centralen (Vessel Traffic Service), som koncentrerar sig på styrnings-, uppföljnings- och rådgivningstjänster för fartygstrafiken, har i uppgift att bevaka fartygstrafiken i sitt område och ge fartygen de informationstjänster som de behöver i sjötrafiken. I detta syfte förmedlar VTS-centralen information om till exempel korsande eller mötande trafik, fel i säkerhetsanordningar och om väderleksförhållanden. Den följer även fartygens rörelser i realtid. Den kan även ge fartygen råd och anvisningar om den bästa rutt och hastigheten och om ankarplatser. Besluten om förbud att använda fartyg av en viss typ i vissa områden fattas av den regionala miljöcentralen och sjöfartsdistriktet tillsammans. Klassificeringssällskap besiktigar de fartyg som används för sjöfart.

I Finland är allmänna hamnar vanligen kommunala affärsverk, aktiebolag eller privata hamnar, som producerar allmänna hamntjänster för alla som behöver dem. Industrin och försvarsmakten har dessutom egna hamnar.

Riksomfattande sjöbevakning och sjösöspaning, som utgör en del av övervakningen av Finlands territorium, är försvarsmaktens lagstadgade uppgift. För denna övervakning ansvarar sjöstridskrafterna. Målet är att övervaka sjötrafiken på territorialhavet, vid territorialvattensgränsen och rikssjögränsen samt i deras närhet. Olika övervakningsmyndigheter utför sjöbevakning i samarbete som koordineras av militärmyndigheten. Sjöstridskrafterna skall förutom styra säkerställandet av sjöförbindelser och sjötrafiken även skydda sjötrafiken i undantagsförhållanden och säkerställa den territoriella integriteten i havsområdet.

Lagstiftning och övrig styrning i anslutning till sjötrafiken

Reglering av sjötrafiken är till stor del global och baserar sig på internationella konventioner. Bland konventioner som gäller sjötrafiken kan nämnas konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö och de rekommendationer som utfärdats för att förverkliga dess mål samt den internationella konventionen om förhindrande av havsförorening från fartyg (MARPOL).

På nationell nivå försöker man påverka sjösäkerheten med olika anvisningar om fartygssäkerhet, med lotsningshjälp, markering av farleder och bestämmelser om

registrering av fartyg. Bestämmelser finns bland annat i sjölagen, lotsningslagen, vattenlagen och sjötrafiklagen. Sjötrafiken regleras huvudsakligen i sjötrafiklagen. I lagen finns mera ingående bestämmelser om farkosternas konstruktion samt andra regler för sjötrafiken. Med stöd av sjötrafiklagen är det möjligt att begränsa trafiken även regionalt, om detta är nödvändigt för trafiken, miljön, rekreationen, fisket eller en annan näring eller för allmänt intresse. Med undantag av fartbegränsningar gäller sådana förbud, som gäller tillsvidare eller en viss tid, emellertid inte sådan trafik som är nödvändig för till exempel arbete eller boende. Bestämmelser om fartyg och sjötrafik finns även i lagen om förhindrande av miljöförorening från fartyg. Byggandet av farleder baserar sig på vattenlagen.

Hamnverksamheten regleras i lagen om privata allmänna hamnar. Det på miljöskyddslagen och -förordningen baserade miljötillståndet och den på lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning baserade bedömningsskyldigheten gäller till största delen hamnar och lastnings- och lossningskajer som avsetts för handelsjöfart och fartyg på över 1350 ton. Andra viktiga styrinstrument är kommunala hamnordningar och olika ekonomiska styrmedel. För att nå högre säkerhet bestäms bl.a. farledsavgifternas storlek på basis av fartygets nettodräktighet och lämplighet för vinterförhållanden. Vid bestämning av farledsavgifternas storlek är det dessutom möjligt att ta i beaktande andra faktorer som påverkar fartygets struktur och trafikering (lag om farledsavgift).

Den allmänna övervakningen i anslutning till förebyggande och motarbetande av sjötrafikens miljöolägenheter ankommer på de regionala miljöcentralerna. Finlands miljöcentral ansvarar för kontrollen av utsläpp från fartyg på Finlands territorialvatten samt för bekämpningsuppdrag vid olje- och kemikalieolyckor.

I Finlands program för skydd av Östersjön fästs uppmärksamhet vid fartygstrafikens och båtsportens verkningar på vattenmiljön. Man försöker minska olägenheter med bland annat placering av farleder, fartbegränsningar och förbud mot att orsaka vågor. Målet är att förlägga tidpunkten för farledsarbeten så att de skadar miljön så litet som möjligt. Man försöker även att minska de olägenheter som beror på fartygstrafiken med hjälp av trafikplanering och informations och ekonomisk styrning.

Sjötrafikens utvecklingsperspektiv

I Finland sker 80 % av gods- och vätsketransporterna sjöledes. Sjötransporter mellan Finland och utlandet har ökat, och året 2004 var ett rekordår i gods- och passagerartrafiken till utlandet. Estlands medlemskap i Europeiska Unionen har ökat speciellt passagerartrafiken mellan Finland och Estland. Som ett scenario för Finlands hela sjötrafik för år 2020 har föreslagits 120 miljoner ton/år, när trafiken uppgick till cirka 95 miljoner ton år 2004.

Sjötransporter är energiekonomiskt förmånliga och deras utsläpp är vanligen små jämfört med andra former av transport. Till exempel i hamnområden kan utsläpp emellertid vara lokalt betydande och speciellt olje- och kemikalietransporter är förknippade med risker. I Finska viken ökar oljetransporterna från Rysslands och Estlands oljehamnar hela tiden. Av kustområdena förutsätter detta att man förbereder sig för olycksituationer med tillräcklig utrustning, håller räddningsberedskapen à jour, har ett smidigt samarbete mellan olika myndigheter och att man till exempel mobiliserar och styr den frivilliga oljebekämpningen. På nationell nivå har problemet tacklats med bland annat förslag om att skaffa en multipurposeisbrytare som lämpar sig för oljebekämpning och grunda ett kompetenscentrum som skall specialisera sig i förberedning för olyckor.

3.2.5

Telekommunikation

Förvaltning och lagstiftning i anslutning till byggande av telekommunikationsförbindelser

Telekommunikation och informationsförmedling övervakas av kommunikationsministeriet samt av kommunikationsverket som är underställt ministeriet. Kommunikationsverkets uppgift är att övervaka byggande av nätverk och deras verksamhetsbetingelser, kommunikationsmarknadens funktion och till en del även innehåll.

I kommunikationsmarknadslagen har fastställts ett koncessionssystem för telenät. I princip styrs nätverksbyggandet på samma sätt som byggandet av andra ledningar och nätverk, dvs. med planlösningar och inlösningslagstiftning samt fastighetssekvit. Därtill styrs verksamheten av statsrådets principbeslut om bredbandsstrategin. Telekommunikationsmarknadslagen ålägger företag att skilja nätverksverksamheten och teletjänstverksamheten från varandra och hyra ut oanvänd nätverkskapacitet.

Utvecklingsperspektiv för telekommunikation

I skärgården och kustområdena kan elektroniska tjänster delvis föra tjänster närmare. Som ett exempel kan nämnas arbetsministeriets, skatteförvaltningens och folkpensionsanstaltens ett och ett halvt års distansserviceexperiment i Åbolands svenskspråkiga skärgård under åren 2003–2004. I experimentet ingick överföring av dokument samt synkontakt mellan kunden och funktionären via dator. Trots att det idag är möjligt att arbeta i de avlägsnaste platserna i skärgården tack vare telekommunikationen, har distansarbetet inte ökat i glest bebyggda områden så mycket som man hade väntat.

Det ökade antalet telekommunikationsnät syns i terrängen i form av olika telemaster, stödstationer och andra byggnader. I tätorter kan masterna placeras i samband med byggnader så att de blir mindre iögonfallande, men i glest bebyggda områden innebär de ofta en dominerande och tydlig ändring av landskapet. Det har uppstått problem i synnerhet i värdefulla landskapsområden och kulturhistoriskt värdefulla platser. Man försöker emellertid minska de miljölägenheter och andra problem som orsakas av masterna bland annat med ordentliga anvisningar för placering av masterna.

3.2.6

Särskilda användningsändamål för kustområdet

Försvarsmaktens områden och verksamhet

Försvarsförvaltningen omfattar försvarsministeriet, försvarsmakten och försvarsförvaltningens byggnadsverk. Kustområdena har en stor betydelse för försvaret och vid kusten förfogar försvarsmakten över flera områden som fungerar som garnisoner, fästningar samt depå-, lager-, skjut- och övningsområden. I de sex garnisonerna vid kusten utbildas land- och sjöstridskrafternas soldater. I kustområdena finns dessutom skyddszoner som är viktiga för rikets säkerhet och den regionala övervakningen. I militärområden har man begränsat utomståendes rörelsefrihet.

Förvaltning, lagstiftning och annan styrning i anslutning till försvaret och gränsbevakningen

Inom sitt förvaltningsområde ansvarar försvarsministeriet för de nationella och internationella ärenden som har att göra med områden, lokaliteter och miljön. Lagen och förordningen om försvarsmakten styr försvarsmaktens verksamhet. Utgångspunkten är att militärområden utvecklas ur försvarssynpunkter enligt rikets säkerhets- och försvarspolitiska utstakningar och under försvarsförvaltningens ledning. Försvarets speciella behov har tagits i beaktande även i de riksomfattande målen för områdesanvändningen. Dessa mål förutsätter att försvarets och gränsbevakningens behov beaktas i planeringen av områdesanvändningen. Beslutet om de riksomfattande målen för områdesanvändningen syftar till att säkerställa tillräckliga regionala förutsättningar för garnisoner, skjut- och övningsområden, depåverksamheten och försvarets och gränsbevakningens andra verksamhetsmöjligheter med beaktande av de krav som ställs av samhällsstrukturen, levnadsmiljöns kvalitet och miljövärden. Med stöd av territorialövervakningslagen och de kompletterande författningarna, dvs. territorialövervakningsförordningen och förordningen om skyddsområden, har även utfärdats anvisningar om personers och fartygens rörelse, vistelse och verksamhet i de skyddsområden som grundats i Finlands territorialvatten för försvarsmaktens behov.

Ägarförvaltningen av de områden som försvarsmakten förfogar över sköts huvudsakligen av Forststyrelsen som tar hand om skogsbruket och naturskyddet i områdena. Därtill sköter Forststyrelsen flera före detta sjöbevakningsstationer och andra byggnader i skärgården. En del av militärområdena har rätt så mångsidig flora och fauna och de har även inkluderats i olika skyddsprogram. Ägarförvaltningen av de lokaliteter och konstruktioner som försvarsmakten förfogar sig över sköts huvudsakligen av Senatfastigheter. Försvarsförvaltningens byggnadsverk ansvarar för underhållet av byggnaderna.

Försvarsmakten ger handräckning på det sätt som författningarna förutsätter genom att till exempel delta i räddningsverksamhet o.d. För detta ändamål har sjöstridskrafterna två oljebekämpningsfartyg som samarbetar med Finlands miljöcentral, de regionala miljöcentralerna och gränsbevakningsväsendet.

Gränsbevakningsväsendet har i uppgift att bedriva effektiv gränsbevakning på land och till havs samt säkerställa noggrann och smidig gränskontroll. Gränsbevakningsväsendet samarbetar med polisen och tullen i brottsbekämpning över gränserna. Därtill samarbetar gränsbevakningsväsendet med miljöcentralerna och sjöstridskrafterna i bekämpning av skador i den marina miljön. I kustområdet har gränsbevakningsväsendet sjöbevakningssektioner i Finska viken och Västra Finland samt sammanlagt 27 sjöbevakningsstationer på olika håll längs kusten.

Energiproduktion och distributionsnätverk

Kusten är ett centralt område för energiproduktionen och -distributionen, eftersom alla de viktigaste kraftverken ligger på kusten. Kraftledningarna går längs huvudvägarna. De inhemska energikällornas, dvs. kärn- och vattenkraftens, torvens, vedens och vindenergin, andel är cirka 30 %. Över 70 % av den energi som används i Finland är import.

Särdrag i Finlands energiproduktion är kombinerad produktion av el och värme och bland annat utnyttjande av skogsindustrins avlut i värmeproduktionen. Omkring en tredjedel av elen produceras med kärnkraft i Lovisa samt i Olkiluoto i Euraåminne där man håller på att bygga ett nytt kärnkraftverk. Kustens kolkondenskraftverk

ligger i Vasklot i Vasa samt i Ingå, Björneborg och Kristinestad. Dessutom används stenkol i den kombinerade produktionen av el och värme i Helsingfors, Esbo, Vanda, Nådendal och Vasa. På kusten finns även Alholmens kraftverk i Jakobstad som använder biobränsle.

Kust- och sjöområdena är de gynnsammaste områdena för utnyttjandet av vindkraft. År 2004 fanns det sammanlagt 89 vindkraftverk i Finland. De effektivaste 1–3 MW) vindkraftverken ligger vid kusten.

Förvaltning och lagstiftning i anslutning till energiproduktion

För Finlands energipolitik ansvarar handels- och industriministeriet, som styr Energi-marknadsverkets, Motiva Oy:s och Säkerhetsteknikcentralens verksamhet. Energi-marknadsverket främjar el- och naturgasmarknadens funktion samt övervakar följandet av bestämmelserna i lagen om utsläppshandel tillsammans med konkurrensverket och andra myndigheter. I Finland finns sju energibyråer, som ger energirådgivning och utarbetar energiöversikter och -balanser. Andra centrala aktörer är kraftbolag, av vilka de största är Industrins Kraft Ab, Vapo Oy och städernas energiverk. Fingrid Oyj är ett riksomfattande stamnätsbolag som svarar för huvudnätet för elöverföring i Finland. Elöverföringen och fjärrvärmens sköts i regel av kommunala verk.

Energiproduktionens främsta styrmedel är beskattning, olika stöd (t.ex. energi-investeringsstöd), miljösystem och -märkningar. Det nyaste styrmedlet för energiproduktionen är lagen om utsläppshandel som verkställer EU:s direktiv om utsläppshandel. I lagen föreskrivs bland annat om utsläppstillstånd och -rättigheter för växthusgaser samt kontrollen av utsläppen. I lagen om utsläppshandel som trädde i kraft år 2004 anges fördelningsgrunder för utsläppsrättigheter för den första utsläppshandelsperioden eller åren 2005–2007.

För vindkraftbyggande tillämpas samma bestämmelser i lagstiftningen om områdesanvändning och miljöskydd som tillämpas för övrigt byggande. Aktuella är plan- och tillståndssystemen i markanvändnings- och bygglagen, miljötillstånd i enlighet med miljöskyddslagen samt byggnadstillstånd i enlighet med vattenlagen. Därtill måste de vindkraftprojekt som har betydande verkningar på omgivningen bedömas enligt lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning.

Energiförbrukning nu och i framtiden

Man syftar till att öka förbrukningen av naturgas, vindkraft och trä i framtiden, men det är även allt skäl att fästa uppmärksamhet vid energibesparing för att minska växthusutsläppen. EU:s interna utsläppshandel som började i början av år 2005 sätter ett tak för de koldioxidutsläpp som uppstår i samband med centraliserad energiproduktion. Med vindkraft produceras för närvarande bara cirka en procent av elen. Det är dock sannolikt att vindkraftbyggandet ökar i framtiden i kustområdet.

Styrning av områdesförvaltning

Planering av områdesanvändning

Förvaltning och myndigheter

Miljöministeriet utvecklar och styr planeringen av områdesanvändningen och byggandet samt övervakar landskapsplaneringen. På miljöministeriet ankommer även att organisera uppföljningen av områdesanvändningen och den byggda miljön. De regionala miljöcentralerna som hör till statens regionalförvaltning främjar och styr kommunernas områdesplanering och byggande inom sitt verksamhetsområde. Därtill övervakar miljöcentralerna att man i planläggningen, byggandet och annan regionplanering tar i beaktande de riksomfattande målen för områdesanvändningen samt markanvändnings- och bygglagens övriga stadganden om områdesanvändning och byggande.

Kommunen och dess lokalförvaltning ansvarar för utvecklandet av sitt område och områdesplaneringen. Den styr områdesanvändningen bland annat genom planläggningen och byggnadsordningen. Landskapsförbunden är samkommuner och utgör en del av kommunalförvaltningen vid sidan om kommunerna. Det finns sammanlagt 19 landskapsförbund i fasta Finland. Därtill kommer det självstyrda landskapet Åland. Instrument för landskapsplanering är landskapsöversikten, landskapsplanen och landskapsprogrammet.

I Finland finns 432 kommuner, av vilka 92 är kustkommuner. Åland har 16 kommuner. I statsrådets förordning gällande skärgårdskommuner och kommunernas skärgårdsdelar nämns speciella skärgårdskommuner och kommuner med skärgårdsdelar. Det finns tio skärgårdskommuner vid kusten; Karlö, Dragsfjärd, Houtskär, Iniö, Korpo, Gustavs, Nagu, Rimito, Velkua och Malax. I fasta Finland finns nio landskap som har kust: Kymmenedalen, Östra Nyland, Nyland, Egentliga Finland, Satakunda, Österbotten, Mellersta Österbotten, Norra Österbotten och Lappland.

Markanvändnings- och bygglagen

Det viktigaste styrinstrumentet för områdesanvändning och byggande är markanvändnings- och bygglagen som trädde i kraft år 2000. Syftet med denna lag är att skapa förutsättningar för en bra livsmiljö samt främja en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar utveckling. Lagen syftar även till öppen växelverkan och samarbete.

Styrningssystemet för områdesanvändning består av de riksomfattande målen för områdesanvändning, landskapsplanen, generalplanen och detaljplanen. Plan-systemets centrala princip är, att en allmänare plan används som direktiv när man utarbetar och ändrar en mera detaljerad plan. Varje planform har alltså sin egen, kompletterande uppgift och motsvarande innehållskrav. Rent allmänt måste planen vara baserad på tillräckliga undersökningar och utredningar.

De riksomfattande målen för områdesanvändning

För frågor om nationellt betydande områdesanvändning drar man upp riktlinjer med de riksomfattande målen för områdesanvändning om vilka statsrådet har fattat ett beslut som trädde i kraft år 2001. Med målen syftar man till att säkerställa

genomförandet av nationella projekt och beslut om områdesanvändning. I enlighet med styrningssystemet för områdesanvändning måste man se till att målen beaktas och genomförandet främjas i landskapsplanering och övrig områdesplanering. Även statens myndigheter måste främja förverkligandet av de riksomfattande målen för områdesanvändning i sin verksamhet.

I statsrådets beslut har målen indelats i allmänna och särskilda mål. På basis av sakinnehållet har målen indelats i sex grupper: 1) fungerande regionstruktur, 2) enhetligare samhällsstruktur och kvalitet på livsmiljön, 3) kultur- och naturarv, rekreation i det fria och naturresurser, 4) fungerande förbindelsenät, 5) specialfrågor i Helsingforsregionen och 6) helheter av särskild betydelse som natur- och kulturmiljöer. Största delen av målen gäller även kustområdena. Som speciellt viktiga regionhelheter i fråga om natur- och kulturvärden nämns Skärgårdshavet och landhöjningskusten.

Landskapsplanering

Landskapsplanen skall beakta de nationella målen och sammanpassa dem med landskapsmässiga och lokala mål. Landskapsplanen är en generell plan för områdesanvändning i landskapet eller dess delområde. Syftet med planen är att presentera principerna för områdesanvändningen och samhällsstrukturen samt peka ut områden som är nödvändiga för landskapets utveckling. När planen utarbetas skall avseende också fästas vid de speciella behov som förhållandena i landskapet kräver.

Frågor som skall lösas i landskapsplanen är bland annat ramen för utvecklandet av samhällsbyggandet, säkerställandet av de regionala nätverkslösningarnas genomförande samt tillgodoseendet av de viktigaste behoven som gäller naturskydd, kulturmiljöer eller rekreation. Områdesreserveringar anvisas bara för den del och med den exakthet som det är nödvändigt för de nationella eller landskapsmässiga målen för områdesanvändningen eller för att samordna användningen av flera kommuners områden. Avsikten är, att landskapsplaneringen återspeglar de nationella målen och att de konkretiseras i landskapsplanen. Landskapsplanen styr kommunernas planering. Landskapsplanen gäller inte i områden där det finns en general- eller detaljplan med rättsverkan, men den är ett direktiv för utarbetning och ändring av dessa planer.

Kommunernas general- och detaljplanering

Områdesplaneringen är ett av de viktigaste planeringsinstrumenten med vilka kommunen kan med kraftig hand styra sin utveckling. Kommunen utarbetar och godkänner general- och detaljplanerna. Enligt planhierarkin styr generalplaneringen detaljplaneringen. En generalplan gäller inte i områden där det finns en detaljplan med rättsverkan, men den är ett direktiv för utarbetning och ändring av detaljplaner.

Generalplanen skall allmänt styra samhällsstrukturen och markanvändningen i kommunen eller en del av den samt samordna funktionerna. En generalplan kan även utarbetas för att styra markanvändning och byggande inom ett visst område. I generalplanen presenteras principerna för den eftersträlvade utvecklingen samt anvisas de behövliga områdena som grund för en detaljerad planering och övrig planläggning samt byggande och övrig markanvändning. Generalplanen kan utarbetas med rättsverkan eller utan rättsverkan, dock så att en generalplan som direkt styr byggandet alltid måste ha rättsverkan. I samarbete kan kommunerna även utarbeta en s.k. gemensam generalplan för att allmänt styra markanvändningen och samordna funktionerna.

För detaljerad organisering av byggandet utarbetas en detaljplan. Syftet med detaljplanen är att anvisa nödvändiga områden för olika ändamål och styra byggande och övrig markanvändning på ett sätt som förutsätts av bland annat lokala förhållanden, stads- och landskapsbilden, god byggnadssed och främjandet av användningen av det existerande byggnadsbeståndet.

I strandzonen eller -området får man i regel inte bygga utan en detalj- eller generalplan som är avsedd för styrning av byggandet. För byggande på oplanerade områden behövs vanligen undantagslov. Strandzonens eller -områdets bredd varierar enligt naturförhållanden och byggnadssituationen. Vanligen sträcker sig strandplaneringsbehovet 100-200 meter från strandlinjen.

Byggandet av stränder styrs vanligen med en generalplan som är avsedd för styrning av byggande, dvs. strandgeneralplan. Strandgeneralplanen är främst avsedd för planeringen av fritidsbosättning, men med den kan man anvisa områden även för fast boende. I strandgeneralplanen anges antalet byggplatser och byggrätten skilt för varje fastighet. Därtill är det möjligt att utfärda andra direktiv, till exempel sådana som gäller byggplatsens storlek och byggnadssättet. Bevarandet av orörda stränder säkerställs genom att gruppera byggplatser och genom nödvändiga bestämmelser.

Markägaren kan utarbeta en stranddetaljplan för sitt område. Stranddetaljplanen lämpar sig för planering av förutom vanlig fritidsbebyggelse även semesterbyar och turisttjänster. Stranddetaljplanen är nödvändig, om den bebyggelse som man vill placera på stranden är i huvudsak eller enbart fast bebyggelse.

Byggandet av stränderna inverkar på miljön och landskapet. Målet med strandplaneringen är att minska de olägenheter som oplanerat byggande orsakar. I planerna är det möjligt att reglera byggandets mängd och placering i miljön och samtidigt ta i beaktande vatten- och avfallshanteringens behov. Med planläggningen syftar man till att placera byggnaderna i landskapet på ett lämpligt avstånd från strandbrynet. Ett viktigt mål i planläggningen av stränderna är att det blir tillräckligt med enhetligt obebyggt område i strandområdena. Genom att se till att det finns tillräckligt med obebyggd strand säkerställer man bland annat de på allemansrätt baserade rekreations- och lägerlivsmöjligheterna och de arters levnadsmöjligheter som lever på stränderna. Cirka 20 % av havs- och insjövattnens strandbryn omfattas av planläggningen.

3.3.2

Vård av kulturmiljöer

Förvaltning och myndigheter

Kulturmiljön, som består av kulturlandskapet, byggnadsarvet och fornlämningarna, och vårdbiotoperna, som uppstått med det traditionella jordbruket, förekommer ofta i samma områden sammanknutet till varandra. Även tidsmässig skiktning är typisk för kulturmiljöer. I synnerhet kustområdenas kulturmiljöer är mycket mångsidiga, ty många kustområden har varit bebodda kontinuerligt ända sedan stenåldern.

Huvudansvaret för värnandet av kulturmiljön hör till miljö- och undervisningsministeriets förvaltningsområden. För landsbygds- och skogsmiljöer ansvarar även jord- och skogsbruksministeriet. Miljöministeriet ansvarar bland annat för utveckling av program, som gäller kulturmiljön och byggnadsarvet, för utveckling av lagstiftning och uppföljning av kulturmiljöns tillstånd. Ministeriet ansvarar även för det ekonomiska stödet för byggnadsarvet, landskapsvården och vårdbiotoper samt för

styrning av ombyggnad. På ministeriets förvaltningsområde är kulturmiljön framför allt ansluten till styrning av områdesanvändningen, vars uppgifter är bland annat att värna byggnadsarvet och kulturlandskapen. Även naturskyddet och ombyggnaden har emellertid ett direkt samband med värnandet av kulturmiljön. Kulturmiljö- och byggnadsarvssynvinkeln är en väsentlig del av miljökonsekvensbedömningen som är på ministeriets ansvar. Miljöministeriet beviljar understöd för organisationer, skolor, kommuner och nationella miljöutbildningsprojekt som främjar vården av kulturmiljön och stöder kommuner i regionarkitektsverksamheten. Miljöministeriet ansvarar för beredning av nationella landskapsvårdsprogram och de riksomfattande målen för områdesanvändningen. Egentliga myndighetsuppgifter är fastställandet av landskapsplaner samt uppgifter i anslutning till byggnadsskyddet och skyddet av statliga byggnader. På miljöministeriets ansvar är även den europeiska landskapskonventionen.

De regionala miljöcentralernas uppgift är att se till att kulturarvet beaktas i kommunernas planläggning. De handlägger även de ärenden som anhängiggjorts under lagen om byggnadsskydd samt fastställer vid behov bland annat fornminnenas gränser och deras skyddsområden i enlighet med fornminneslagen. Därtill beviljar miljöcentralerna stöd för vården av byggnadsarvet och utarbetar regionala kulturmiljöprogram. I varje region har miljöcentralen tillsatt en samarbetsgrupp för vård av kulturmiljön.

Undervisningsministeriet ansvarar för kulturpolitiken. Till undervisningsministeriets viktigaste uppgifter i fråga om kulturarvet hör bland annat museiväsendet, arkitektur och formgivning, kyrkliga ärenden och det kyrkliga kulturarvet samt allmän kulturpolitik, styrning och stöd av byggande som hör till undervisningsministeriets verksamhet, utveckling av utbildning inom kulturarvsbranschen samt tematiska projekt, såsom kulturturism. Den centrala aktören inom undervisningsministeriets förvaltningsområde är Museiverket, som skall bevara det materiella kulturarvet och den materiella kulturmiljön och öka och förmedla information om dem. Museiverket har ingen egen regionförvaltning, men de statligt stödda landskapsmuseerna, som utsetts med stöd av museilagen, värnar om kulturarvet på regionnivå.

I nationalparker och andra områden, som förvaltas av Forststyrelsen, finns många viktiga kulturminnen. Forststyrelsen sköter om vårdbiotoper, fornlämningar och byggnadsarv samt utvecklar deras användning. Finlands sjöhistoriska museum som är underställt Museiverket ansvarar för skydd, undersökning, vård och konservering av submarina fornlämningar.

Kommunerna har en central ställning i vården av kulturmiljön, eftersom det är de som i sista hand ansvarar för planläggningen i sina områden och bland annat för övervakning av byggande och rivning.

Lagstiftning om kulturmiljöer

Markanvändnings- och bygglagen innehar en central ställning med tanke på regleringen av kulturmiljöerna. Ett av målen i områdesplaneringen är att främja den byggda miljöns skönhet och att slå vakt om kulturvärden. Därför innehåller även de riksomfattande målen för områdesanvändningsmål mål och förpliktelser som styr planläggningen och värnandet av kulturarvet.

Vid utarbetning av landskapsplanen skall speciell uppmärksamhet fästas bland annat vid landskapsvård, naturvärden och kulturarvet. För kulturmiljöns del består landskapsplanens innehåll av kulturmiljöområden och -objekt som har internatio-

nell, nationell, landskaplig och regional betydelse. Även värden som hör ihop med den lokala miljön skall i mån av möjlighet tas i beaktande i landskapsplanen så att bevarandet av dem kan styras med hjälp av planlösningarna.

Mål som gäller kulturmiljöer har även ställts för general- och detaljplanläggningen vid sidan om de riksomfattande målen för områdesanvändningen och landskapsplanen. Till innehållskraven för generalplanen hör även värdet av den byggda miljön, landskapet och naturvärden. Vid utarbetning av detaljplanen skall den byggda miljön värnas varvid dess speciella värden inte får förstöras. En av detaljplanens uppgifter i anslutning till kulturmiljön är att skapa förutsättningar för bevarandet av de nationella, landskapsmässiga och lokala kulturmiljöerna.

Föreskrifter om kulturmiljön finns även i Finlands grundlag, kyrkolagen, marktäktslagen, byggnadsskyddslagen, miljöskyddslagen, vattenlagen, landsvägslagen och lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning. I landskapsvårdsområden som grundas med stöd av bland annat naturvårdslagen är det även möjligt att skydda ett kulturlandskap, som uppstått under tidens lopp, och dess historiska särdrag, såsom de lantbrukslandskap som byggnaderna och odlingarna bildar, samt gamla bygator och kustområden. Även föreskrifter om jord- och skogsbruket och i synnerhet föreskrifter om olika stödformer inverkar på bevarandet och vården av kulturmiljön.

Internationella konventioner om kulturarv

Vissa centrala mål för värnande av kulturarvet har upptagits i de internationella konventioner som förpliktar Finland och ger riktlinjer för den nationella skyddspolitiken och restaureringens etiska mål. De innehåller dock inte specificerade skyddsmål. Med avseende på kusten är de viktigaste av dessa konventioner UNESCO:s konvention om skydd för världens kultur- och naturarv (världsarvskonventionen 1972), Europarådets konvention om skydd för byggnadskulturarvet i Europa (Granada 1985), Europeisk konvention om skydd för det arkeologiska arvet (Valetta 1992), och Europeiska landskapskonventionen (Florenskonventionen). Därtill innehåller ESDP-dokumentet (Europeiska regionplaneringens och regionutvecklingens riktlinjer, Potsdam 1999) mål och riktlinjer för förvaltning av kulturlandskapen och kulturarvet.

3.3.3

Naturskydd

Naturskyddsförvaltning

I Finland svarar miljöministeriet för naturskyddslagstiftningen och för styrningen och övervakningen av naturskyddet. Det är de regionala miljöcentralernas uppgift att skaffa områden för naturskyddsändamål och göra beslut om finansieringen. Därtill ankommer det på miljöcentralerna att skydda arter, deras livsmiljöer och naturtyper samt ta naturvärden i beaktande i planläggningen.

Forststyrelsens naturtjänster verkar under miljöministeriets styrning. Forststyrelsen förvaltar statens jord- och vattenområden och skaffar områden bland annat för naturskyddsändamål, ansvarar för förvaltning av statens naturskyddsområden samt bland annat restaurering av myrar och skogsområden. Sedan våren 2005 har Sjöbevakningen övervakat naturskyddsområden i sjöområdena vid sidan om Forststyrelsen.

Lagstiftning och andra styrmedel för naturskydd

Det främsta styrinstrumentet för naturskyddet är naturvårdslagen. Syftet med lagen är att upprätthålla naturens mångfald, slå vakt om naturskönhet och landskapsvärdet, stöda hållbart nyttjande av naturtillgångarna och naturmiljön, öka naturkännedom och allmänt naturintresse samt främja naturforskning. Skyddet syftar till att uppnå och bevara en gynnsam skydds nivå för naturtyper och vilda arter. Lagen innehåller flera medel för att förverkliga målen. Till dessa hör bland annat utarbetandet av naturskyddsprogram, grundandet av naturskydds- och landskapsvårdsområden samt skyddet av i lagen och förordningen angivna naturtyper och arter och värdefulla naturformationer. Naturvårdslagens bestämmelser om fridlysning av arter tillämpas även i områden som är i ekonomibruk.

Andra lagar som är viktiga för naturskyddet är skogslagen, marktäktslagen, markanvändnings- och bygglagen, vattenlagen, lagen om skydd av valar och arktiska sälar, forsskyddslagen och terrängtrafiklagen.

Nätverket Natura 2000

Europeiska unionens viktigaste direktiv om naturskydd, habitat- och fågeldirektiven, har verkställts med naturvårdslagen på nationell nivå. Det viktigaste syftet med habitatdirektivet är att grunda ett enhetligt europeiskt ekologiskt nätverk av områden med speciella skyddsåtgärder. Detta s.k. Natura 2000-nätverk består av i enlighet med fågeldirektivet utstakade fågelskyddsområden samt i enlighet med habitatdirektivet godkända områden som unionen anser vara viktiga. På grund av det flexibla tillvägagångssättet är det möjligt att trygga Natura-områdenas naturvärden med många medel, såsom lagstadgade, administrativa och avtalsrättsliga åtgärder samt genom att utarbeta olika användningsplaner vid behov. I Finland syftar man till att genomföra skyddet som syftar till Natura-nätverket med flera andra lagar vid sidan om naturvårdslagen.

De viktigaste av Natura 2000-nätverkets rättsverkningar är bedömningsskyldigheten och försämringsförbudet som föreskrivs i naturvårdslagen. Bedömningskyldigheten förutsätter bedömning av miljökonsekvenser för projekt eller planer som berör Natura-området. I bedömningen måste utredas, hur projektet eller planen inverkar på de arter och naturtyper som är föremål för skydd i ifrågavarande område. Skyldigheten gäller också projekt som genomförs utanför det egentliga Natura-området och som sannolikt har skadliga verkningar som sträcker sig till området. Om förfarandet visar att områdets naturvärden försämras på ett sätt som föreskrivs i naturvårdslagen, får tillstånd till genomförandet av projektet eller planen inte beviljas på grund av försämringsförbudet.

För Naturaområdena utarbetas vid behov en vård- och användningsplan, vars syfte är att säkerställa, att människans verksamhet inte betydligt försvagar de naturtyper eller arters livsmiljöer, för vilka området har upptagits i Natura. I vård- och användningsplanerna kan man sätta upp mål för bland annat olika återställande- och vårdåtgärder, deras tidtabell, de ansvariga och uppföljningen.

Naturskyddet på kusten

Statsrådet har godkänt sju skyddsprogram. Dessa är utvecklingsprogrammet för national- och naturparker samt skyddsprogrammen för myrar, fågelrika insjöar och havsvikar, åsar, lundar, stränder och gamla skogar. I de fyra havsområdena – Botenviken, Skärgårdshavet, Ekenäs skärgård och Östra Finska viken – som presenterats

i utvecklingsprogrammet för national- och naturparker har grundats nationalparker redan på 1980-talet och i början av 1990-talet. Syftet med programmet för skydd av fågelrika insjöar och havsvikar är att skydda de viktigaste fågelvikarna, medan skyddsprogrammet för stränder är det första omfattande programmet som utarbetats för kusten och skyddet för kustnaturen i syfte att skydda olika typer av obebyggda stränder. Även vissa enskilda beslut är viktiga för kust- och skärgårdsområden, till exempel Statsrådets principbeslut för skyddet av Mickelsörarna.

Majoriteten av skyddsområdena är i statens ägo. På kusten finns dessutom betydande skyddsområden som är i privat ägo, till exempel Valsörarna (11 790 ha). De äldsta naturskyddsområdena i privatområden har grundats på 1930- och 40-talen med fridlysning i de viktigaste fågelområdena. År 2001 grundades 7 sälskyddsområden på öppna havet för att skydda sälar, speciellt gråsäl, och den submarina naturen.

Med Europeiska unionens Natura-program har en synvinkel av systematiskt skydd av naturtyper kommit med i naturskyddet. Denna synvinkel har även beaktat den submarina naturen. Samtidigt har mera skärgårdsområden omfattats av skyddet. Finlands förslag till Natura 2000-nätverket, som blivit godkänt, omfattar cirka 150 marina Natura-områden i Finland och på Åland. Deras totala areal är 680 000 hektar och strandlinjen är cirka 8900 kilometer lång. Av de marina Natura-områdena har 22 områden även utnämnts till HELCOM:s nätverk av Östersjöns skyddsområden, s.k. BSPA-områden (Baltic Sea Protected Areas).

Under de senaste decennierna har tyngdpunkten i kust- och skärgårdsområdenas naturskydd legat på skyddet av de strandområden som tagits upp i skyddsprogrammet för fågelrika insjöar och havsvikar. I kust- och skärgårdsområden har även skyddats områden som hör till skyddsprogrammen för gamla skogar, lundar och åsar. Man har även strävat efter att inventera och skydda skärgårdens vårdbiotoper och de natur- och arttyper som förekommer där.

De naturtyper som skyddats med stöd av naturvårdslagen är dungar av ädelträd, hassellundar, klubbalkärr, sandstränder, ängar vid havsstranden, sanddyner, enbevuxna ängsmarker, lövängar och enskilda stora landskapsträd. Förutsättningen för skydd är att naturtyperna är i naturtillstånd eller i ett tillstånd jämförbart med naturtillstånd. Skyddade naturtyper som förekommer på kusten är sandstränder, strandängar och sanddyner. Naturtyper som förekommer i traditionell miljö är enbevuxna ängsmarker och lövängar. Naturtyper som skyddas på basis av vattenlagen är vissa orörda vattenområden som håller på att skiljas från sjön, till exempel flador och glosjöar. Även primärskogarna på landhöjningskusten i Kvarkenområdet är skyddsmässigt värdefulla.

Internationella naturskyddskonventioner

Internationella konventioner och EU:s författningar har en stor betydelse för naturskyddet i sjö- och kustområden. De viktigaste internationella konventionerna är FN:s konvention om biologisk mångfald, Bonn-konventionen om flyttande arter, Ramsar-konventionen för skydd och bevarande av våtmarker, Bern-konventionen om skydd för europeiska växt- och djurarter, HELCOM-konventionen om skydd av Östersjöområdet marina miljö och rekommendationer om förvaltning av kusten, OSPAR-konventionen om skydd av Nordostatlantens marina miljöer samt avtalet om skydd av småvalar i Östersjön och Nordsjön ASCOBANS. För landskapskyddets del kan nämnas den europeiska landskapskonventionen (Europarådet, Florens 2000).

Finland tillträdde UNESCO:s konvention om skydd för världens kultur- och naturarv år 1987. På kusten finns två av de fem objekt i Finland som upptagits på Unescos världsarvslista: gamla Raumo och Sveaborg. Andra objekt som upptagits på Finlands planlista och som ligger vid kusten är mätpunkten i Struves triangelmätningsskedja i östra Finska vikens nationalpark och Gäddtarmens hållristningar utanför Hangö. Kvarkenområdet har föreslagits till listan som Finlands första naturarvsobjekt som har geologiska grunder.

Naturskyddsorganisationer

Världens naturskyddsförbund IUCN (The World Conservation Union) är ett förbund som bildats av folkrörelser och statliga medlemmar. Förbundet främjar naturskydd och ekologiskt hållbar användning av naturresurser. Bland annat WWF och Greenpeace är aktiva internationella naturskyddsaktörer.

I Finland arbetar Finlands naturskyddsförbund, dess distriktsorganisationer och lokala naturskyddsföreningar, Natur och Miljö, Finlands WWF, BirdLife Finland och Greenpeace Norden aktivt för att skydda havs- och kustnaturen bland annat i flera av förvaltningen tillsatta arbetsgrupper och andra arbetsgrupper. Till exempel i projektet European Important Bird Areas (IBA) som genomförs under ledning av BirdLife International identifieras, uppföljs och skyddas värdefulla fågelområden i hela Europa. Finlands WWF för en kampanj för ett omfattande Östersjöprogram som en del av WWF:s internationella skyddsprogram för Östersjön.

Framtidens utmaningar och utvecklingsbehov i naturskyddet i kustområdet

Havsvattnets dåliga skick och eutrofieringen utgör ett hot för naturens mångfald och kustzonens natur. Stränder är primära livsmiljöer för var tionde utrotningshotad art. Granskningen av utrotningshotade arter försvåras av att en del av arterna är bristfälligt kända eller deras uppföljningsuppgifter inte är täckande.

Av de däggdjursarter som lever på kusten hör gråsälen och östersjövikaren till arter under uppsikt. I motsats till östersjövikaren ökar gråsälsstammen, för dess fortplantningsförmåga har återställts. Av fåglarna är fjällgäsen mycket utrotningshotad och skärnsnäppan, svarttärnan, rörhönan, havsörnen, silltruten och skrattmåsen, skranttärnan och sillgrisslan utrotningshotade. Av utrotningshotade fiskar är havsöringen, laxen och nissögat mycket utrotningshotade.

Kustområdets landskap hotas av igenväxning och förändring av stranden till exempel genom byggande eller muddringar. Många av kustområdenas naturtyper såsom ekskogar, lövängar, naturliga sanddyner och landhöjningskustens skogar är utrotningshotade. I fråga om Södra Finlands och Österbottens skogar finns det behov av att öka skyddet, i synnerhet vad gäller Österbottens översvämningsskogar, landhöjningskustens successionsskogar och hagmarker. Ändringarna i näringsidkandet, i synnerhet i fråga om jordbruket och fisket, den ökade användningen av kusten för fritid och rekreation samt ändringarna av stranden påverkar landskapet och ökar behovet att bevara de stränder som är värdefulla ur naturskyddets synvinkel.

Det finns mycket information om kustens terrestriska natur, medan uppgifterna om undervattensnaturen och dess mångfald är bristfälliga. År 2004 startade programmet för inventering av den marina undervattensmiljön, VELMU, som för sin del genomför Finlands program för skydd av Östersjön och syftar till att kartlägga den submarina naturen. En riksomfattande inventering av hotade naturtyper pågår och slutförs före år 2007. Uppföljningen av naturtyper har inte ännu organiserats och inte ens

terränginventeringarna är ännu klara för många naturtypers del. Uppföljningen av nationellt utrotningshotade naturtyper, naturvårdslagens naturtyper och skogslagens särskilt viktiga livsmiljöer samt naturtyper som angetts i habitatdirektivet kommer att utgöra en viktig del av uppföljningen.

3.3.4

Miljöskydd

Miljöskyddsförvaltning och övriga centrala aktörer inom miljöskyddet

Huvudansvaret för utvecklandet av miljöskyddet och dess styrmedel ligger på miljöförvaltningen. Enligt integrationsprincipen hör miljöärendena emellertid till alla förvaltningsområden. Jord- och skogsbruksministeriets uppgift är att skapa förutsättningar för hållbar användning av förnybara naturresurser samt sköta miljöskyddet i anslutning till primärproduktionen. Trafikens miljöärenden ankommer på kommunikationsministeriet såtillvida de inte ankommer på miljöministeriet. På handels- och industriministeriet ankommer miljöfrågorna i anslutning till näringsverksamhet, industri, gruvdrift och energi och på social- och hälsovårdsministeriet hälsoskydd och övervakning av kemikalie- och genteknologi.

De regionala miljöcentralerna ansvarar i sina egna områden för miljöskydd och användning av vattentillgångar. De fungerar även som tillståndsmyndigheter. Vattenhushållningsärenden i enlighet med vattenlagen och miljötillståndsärenden i anslutning till större projekt avgörs i miljötillståndsverken. Kommunens miljöskyddsmyndighet ansvarar för vissa lokala tillståndsuppgifter samt för laglighets- och intressebevakning i anslutning till miljöskydd inom kommunens område. Med stöd av miljöskyddslagen kan kommunfullmäktige utfärda kommunala miljöskyddsbestämmelser för att precisera och konkretisera miljöskyddets allmänna krav med beaktande av lokala förhållanden.

Miljöskyddslagstiftning och andra styrmedel för miljöskydd

Miljöskyddslagen och -förordningen samt lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning är de viktigaste lagstiftningsmässiga styrmedlen för miljöskydd. Miljöskyddslagen är en allmän lag, med vilken har verkställts de krav som EG:s IPPC-direktiv ställer för industriell verksamhet. Lagens allmänna syfte är att förebygga förorening av miljön, minska de skador som orsakas av föroreningen och bevara en hälsosam och trivsamt samt naturekonomiskt hållbar och mångsidig miljö. I miljöskyddslagens mål ingår även förebyggandet av uppkomsten av avfall, befrämjandet av medborgarnas påverkningsmöjligheter och motarbetandet av klimatförändringen. Lagen utgår från förhandskontroll, vilket innebär att projekt och inrättningar styrs på förhand med olika tillstånds- och anmälningsförfaranden.

Miljöskyddslagen bygger på vissa allmänna principer och allmänna förbud, såsom förbuden mot mark- och grundvattenförorening. Lagen tillämpas för alla verksamheter som kan orsaka utsläpp och förorening av miljön samt för verksamhet där det uppstår eller hanteras avfall. I princip tillämpas lagen även för förebyggande av all vattenförorening som har att göra med utsläppen. Utgångspunkten i miljöskyddslagen är att en verksamhet som utgör risk för förorening måste ha miljötillstånd. I huvudsak baserar sig behovet av tillstånd på miljöskyddsförordningens lista över tillståndspliktiga anläggningar, men behovet av tillstånd kan även basera sig på gemenskapens vattendirektiv eller internationella havsskyddskonventioner som binder

Finland. Därtill har skyldigheten att ansöka om tillstånd ställts för vissa verksamheter som speciellt nämnts i lagen.

Lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning förutsätter att om ett projekt orsakar betydande miljökonsekvenser, måste dess verkningar utredas innan man skrider till åtgärder. Bedömningsförfarandet gäller inte bara privata projekt. Lagen om bedömning av miljökonsekvenserna av myndigheters planer och program ställer utredningsskyldighet även för myndigheter när de bereder planer eller program som kan ha betydande miljökonsekvenser.

Andra lagar som är viktiga för kustens miljöskydd är vattenlagen, lagen om vattentjänster och förordningen om behandling av hushållsavloppsvatten i områden utanför vattenverkens avloppsnät, havsskyddslagen och avfallslagen. Miljöskyddsmål kan även påverkas med markanvändnings- och bygglagen stadganden i anslutning till styrning av placeringen. För vattenskyddets del ingår centrala mål i statsrådets principbeslut som styr miljöskyddsåtgärder. I statsrådets gällande principbeslut om vattenskyddets mål ingår det eftersträlvade tillståndet för havsområden, insjöar och grundvatten år 2005 samt de åtgärder med vilka detta skall nås.

Vad gäller den förorening som orsakas av fartygstrafiken förbjuder avfallslagstiftningen och miljöskyddslagen utsläppen av obehandlat fartygsavloppsvatten (toalett, slagvatten, oljiga vatten osv.) i Finlands vattenområden och i havet inom Finlands territorialvatten, likaså är det förbjudet att avlägsna fast avfall eller övrigt material från fartyget till vattnet. Lagen om förhindrande av vattens förorening, förorsakad av fartyg, förpliktar hamnarna att se till att fartygens avfall sänds till ändamålsenlig behandling. De centrala delarna av lagen om förhindrande av vattens förorening, förorsakad av fartyg, behandlar oljeskador och deras bekämpning som i första hand ligger på kommunens ansvar. För detta ändamål måste kommunen i regel ha en plan för bekämpning av oljeskador.

Lagen om Finlands ekonomiska zon som trädde i kraft i början av år 2005 har även beröringspunkter med miljöskydd. Finlands ekonomiska zon omfattar det havsområde som omedelbart ansluter sig till Finlands territorialvatten och vars yttre gräns bestäms på basis av de avtal som Finland slutit med andra stater. I den ekonomiska zonen har Finland rätt att utnyttja området ekonomiskt och undersöka det. För miljöskyddet är det väsentligt att Finland även har folkrättslig jurisdiktion i den ekonomiska zonen när det gäller skyddet av den marina miljön och oceanografisk forskning. I enlighet med FN:s havsrättskonvention har Finland även ensamrätt till att bygga, använda och ge tillstånd att bygga och använda konstgjorda öar och vissa andra anordningar och konstruktioner i den ekonomiska zonen och reglera deras byggande och användning.

Andra instrument i miljöskyddet förutom legislativ styrning är olika former av ekonomisk styrning såsom miljöstöd, olika miljöauditerings- och styrningssystem, märkningar på och certifikat om miljövänliga produkter som vägleder konsumenter samt miljöplanering t.ex. lokalagendaarbete.

Med lokalagenda avses en eller flera kommuners gemensamma långsiktiga strategi för hållbar utveckling. Utgångspunkten är deklARATIONEN från miljökonferensen i Rio och AalborgsdeklARATIONEN. Syftet med agendorna är att förena de ekologiska, ekonomiska, kulturella och samhällliga synvinklarna på lokal nivå. Finlands kommitté för hållbar utveckling stöder utarbetandet av lokalagendor. De flesta av kustområdets kommuner har redan utarbetat eller håller på att utarbeta ett program för den egna kommunen. Agendaprogram som baserar sig på regionalt samarbete mellan

kustkommuner är programmen för Åland, Egentliga Finland, Björneborg, Lestijokiregionen, Uleåborgs södra område, Suupohjakusten och Tornedalen.

Ramdirektivet för vattenvård och lagen om vattenvårdsförvaltning

EU:s ramdirektiv för vattenvård gäller all sådan användning av vattnet som kan ha en betydande inverkan på vattnets tillstånd. Direktivets mål är att skydda, förbättra och återställa vatten så att deras tillstånd inte försvagas och att vattendragens ekologiska status i hela unionens område är minst god år 2015. Syftet är bland annat att säkerställa en tillräcklig tillgång på vatten av god kvalitet för hållbar användning av vatten, skydda territorial- och havsvattnen, främja förverkligandet av målen för internationella konventioner och stegvis minska utsläppen av vissa farliga ämnen. I direktivet betonas planering och uppföljning av vattendragens tillstånd och rapportering om det samt ett enhetligt, offentligt och demokratiskt tillvägagångssätt.

I Finland har ramdirektivet för vatten verkställts med lagen om vattenvårdsförvaltning, som trädde i kraft i början av år 2005, och med förordningen om vattenförvaltningsområden. I enlighet med direktivet syftar lagen till att bland annat organisera översvämningsskydd, användning av vattnen för rekreatiönsändamål, skydd av vattnekosystemen samt beakta vattentjänster i organisering av vattenvårdsförvaltning.

Med stöd av lagen om vattenvårdsförvaltning klassificeras vattendragen med en enhetlig 5-stegs skala, hög–god–måttlig–otillfredsställande–dålig, på basis av den förändring som människan orsakat. Ur vattenvårdens synvinkel bedöms vilka funktioner som inverkar på vattendragen, hur vattendragen tål förändringar och vilka ekologiska verkningar olika funktioner har i förhållande till vattendragens tillstånd. På det sätt som ramdirektivet för vatten förutsätter har man för uppföljningen av vattendragens tillstånd bildat vattenförvaltningsområden, som följer avrinningsområdets gränser. Finland har indelats i åtta vattenförvaltningsområden. För dessa förvaltningsområden måste utarbetas förvaltningsplaner och – som en del av dem – mera detaljerade åtgärdsprogram.

De godkända förvaltningsplanerna har en styrande inverkan på myndighetsverksamheten. Enligt lagen om vattenvårdsförvaltning måste statliga och kommunala myndigheter ta i beaktande förvaltningsplanerna i tillämpliga delar i sin verksamhet. Förvaltningsplanerna torde sålunda styra till exempel inriktandet och beviljandet av tillstånd och medel för olika projekt. Utarbetandet av förvaltningsplanerna infaller till åren 2005–2009 och deras genomförande till åren 2009–2015.

Avrinningsområdena och vattendragshelheterna samt medborgarnas deltagande betonas i ramdirektivet för vatten och dess nationella verkställande. Enligt lagen om vattenvårdsförvaltning måste den regionala miljöcentralen sköta om samarbetet med myndigheter och andra aktörer i olika skeden av beredningen av vattenvårdsplanen. Inom sitt verksamhetsområde sammankallar varje regional miljöcentral en eller flera i lagen om vattenvårdsförvaltningen avsedda samarbetsgrupper för sex år åt gången. I samarbetsgruppen samlas representanter för aktörer som inverkar på vattenanvändningen, vattenskyddet och vattentillståndet i miljöcentralens verksamhetsområde: de centrala statliga och kommunala myndigheterna, näringslivet, organisationerna, vattenområdenas ägare och vattenanvändarna.

Finlands program för skydd av Östersjön

Med Finlands program för skydd av Östersjön syftar man till att förbättra Östersjöns tillstånd och effektivera verkställandet av redan existerande nationella program, till

exempel vattenskyddets målprogram, lantbrukets miljöstödsprogram och skogsbrukets miljöprogram, samt förpliktelserna i internationella avtal. Det huvudsakliga syftet med Finlands program för skydd av Östersjön är att inverka på vattnets och den marina naturens tillstånd i Finska viken, Skärgårdshavet, Ålands hav, den egentliga Östersjöns norra del samt Bottniska viken både i Finland och i länderna i närområdet.

De centrala målen i Finlands program för skydd av Östersjön är att bekämpa eutrofiering, minska de risker som orsakas av farliga ämnen, minska de risker som orsakas av olje- och kemikalietransporter och produktion och användning av kemikalier, bevara och öka naturens mångfald, förbättra miljömedvetenheten samt främja forskning och utveckling. Användningen av Östersjöns naturresurser skall vara på en hållbar grund enligt principbeslutet om skyddsprogrammet. Detta innebär bland annat att sjötrafiken, de farledsarbeten som den förutsätter, mekanisk belastning och byggande i havet samt tagandet av material från havet inte får orsaka betydande skador. Därtill förutsätter målsättningen om hållbar användning att rekreationen och turismen till sjöss och i den maritima naturen inte får orsaka betydande skador för Östersjöns miljö. I enlighet med skyddsprogrammets principbeslut försöker man till exempel minska fartygstrafikens verkningar på vattenmiljön genom placeringen av farleder, med fartbegränsningar och förbud mot att åstadkomma vågor.

För fullföljande av Finlands program för skydd av Östersjön har ett handlingsprogram för skydd av Östersjön och inlandsvattnen utarbetats år 2005. Utgångspunkter för minskning av utsläppen enligt åtgärdsprogrammet bygger på målprogrammet för vattenskyddet som styr vattenskyddsåtgärder.

Miljöskyddsavtal

Vid sidan om lagstiftningen styrs miljöskyddet med avtal. Viktiga avtal för Östersjön och kustmiljön är konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö och dess rekommendationer, den internationella konventionen om förhindrande av havsförorening från fartyg (MARPOL), FN:s klimatavtal, konventionen om biologisk mångfald samt verksamhetsprogrammet Agenda 21 och Baltic 21. Även arbetet inom OSPAR-konventionen om skydd för den marina miljön i nordöstra Atlanten främjar skyddet av Östersjön.

Miljöskyddets nuläge och framtidens utmaningar

Östersjöns eutrofiering fortsätter på grund av den diffusa belastningen från jord- och skogsbruket, glesbebyggelsen och dagvatten samt på grund av Östersjöns inre belastning och luftnedfall. Kväve- och svavelnedfallets minskning, reducering av de inhemska bränslenas svavelhalt och en effektiv svavelfiltrering i energiproduktionen har minskat det försurande nedfallet. Trots detta utgör bekämpningen av eutrofieringen en stor utmaning.

Användningen av CFC-föreningar som skadar ozonlagret har minskat i Finland. Därtill har man fått vattendragens punktbelastningskällor, dvs. samhällen, industrin och fiskodlingen, under relativt bra kontroll. I dessa mål har man haft framgång i synnerhet tack vare teknikens utveckling och effektiva förbud och begränsningar. Ökade produktionsmängder har ändå till vissa delar motverkat den positiva utvecklingens verkningar.

Kemikaliseringen av miljön är ett växande problem. Med EU:s REACH-förordning som gäller registrering, riskbedömning och tillståndsförfarandet i fråga om vissa farliga kemikalier strävar man efter att förbättra och harmonisera bedömning av sådana

kemikaliers risker som redan är i bruk. REACH-förordningens stadganden tillämpas i tillverkning, import, införing på marknaden och användning av kemikalier som sådana, i preparat eller i produkter.

Även användningen av energi och naturresurser är förknippad med stora utmaningar. Till exempel bekämpningen av klimatförändringen förutsätter en kännbar minskning i förbrukningen av energi, speciellt fossila bränslen, men detta mål har inte uppnåtts.

3.3.5

Miljöforskning och utbildning i kusttrakterna

Högskolor

I kustområdet verkar Uleåborgs, Vasa, Åbo och Helsingfors universitet, Åbo Akademi, Åbo universitets regionala enheter i Björneborg och Raumo, Svenska Handelshögskolan i Helsingfors och i Vasa samt Tekniska högskolan i Esbo. Utbildning på yrkeshögskolenivå i olika branscher finns tillgänglig i Helsingfors, Esbo, Vanda, Kotka, Kemi, Karleby, Uleåborg, Björneborg, Vasa, Ekenäs, Åbo samt på Åland i Mariehamn.

I kustområdena finns universitetens och högskolornas forskningsstationer, i vilka man bedriver miljörelaterad, delvis tvärvetenskaplig forskning. På Åbo Akademis Husö forskningsstation på Åland bedrivs i huvudsak marinbiologisk, botanisk, mykologisk och entomologisk forskning. Universitetets Saaristoinstituutti-Skärgårdsinstitutet är en del av Åbo Akademis fortbildningscentral. Därtill har den en egen fortbildningscentral i Vasa. Skärgården är en av tyngdpunkterna i forskningen vid Åbo Akademis etnologiska institution. Tillsammans med andra samarbetspartner och finansörer upprätthåller Korpo kommun, Forststyrelsen och Åbo Akademis stiftelse Korpoströms skärgårdscentral, där man bedriver havsforskning. Därtill fungerar skärgårdscentralen som stödpoint och handledningscentral för nationalparkens miljövårdsarbete.

Själö forskningsstation i Nagu kommun är underställd Skärgårdshavets forskningsinstitut vid Åbo universitet. Där bedrivs tvärvetenskaplig forskning om Östersjön och speciellt Skärgårdshavet och anordnas fältkurser i anslutning till grundundervisning inom flera olika discipliner. Skärgårdshavets forskningsinstitut har därtill en obemannad fältstation på ön Lohm i Korpo samt byrå- och forskarutrymmen och ett laboratorium i Åbo. I Åbo finns Sjöfartsbranschens utbildnings- och forskningscentral (SUC) och fortbildningscentral som är underställda Åbo universitet. Sjöfartsbranschens utbildnings- och forskningscentral bedriver forskning i anslutning till sjöfart, logistik och geografiska informationssystem och ger fortbildning inom sjöfartsbranschen. Centralens enhet i Raumo svarar för kortvarig utbildningsverksamhet. På SUC:s enhet i Björneborg bedrivs miljöforskning och i anslutning till den finns även den nationella centralen för främjande av närsjöfarten Shortsea Promotion Centre Finland. Utvecklingsenhet för landsbygds- och skärgårdsområden vid Åbo universitets fortbildningscentral bedriver forskning i anslutning till landsbygds- och skärgårdsområden, ger företagar- och utvecklarutbildning och koordinerar speciellt utvecklingsprojekt i anslutning till turism- och livsmedelsbranschen samt distansarbete.

På Hangöudd finns Tvärminne zoologiska station som är underställd Helsingfors universitet. Där bedriver man forskning i anslutning till havsmiljön och anordnar fältkurser i biologi, geografi och miljöforskning. På Karlö finns Bottenvikens

forskningsstation som hör till Uleåborgs universitet och vars uppgift är bland annat att assistera forskningsinstitutioner i provtagning i fråga om till exempel miljögiftshalter i fiskar och fjärilar.

Havsforskningsinstitutet och Skogsforskningsinstitutet, Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet samt Finlands miljöcentral bedriver forskning om miljön och kusten.

Östersjöforskning finansieras bl.a. med det av Finlands Akademi koordinerade forskningsprogrammet BIREME, som syftar till att tillfredsställa informationsbehovet i programmet för skydd av Östersjön. Programmets teman är analys av förändringarna i Östersjön och dess avrinningsområde, växelverkan mellan marken, kusten, luften och det öppna havet samt växelverkan mellan samhälle, ekonomi och miljö i Östersjöområdet. Syftet är att fördjupa förståelsen för den samhälleliga, ekonomiska och ekologiska växelverkan mellan avrinningsområdet, kustområdet och det öppna havet för att förbättra Östersjöns tillstånd. Man syftar bland annat till att producera information för att bekämpa eutrofieringen och de skadliga ämnenas miljöverkningsar samt upprätthålla biodiversiteten. Forskningsprogrammets syfte är även att främja tvärvetenskaplig och interdisciplinär forskning och utnyttjande av de redan existerande forskningsmaterialen.

Grund- och yrkesutbildning och övrig utbildning

I grundskolornas nya läroplaner har ansvaret för miljön, välfärden och en hållbar framtid tagits i beaktande som en egen ämnesshelhet. En del av kustområdets grundskolor och gymnasier betonar miljö- och naturvetenskaplig undervisning. Läroinrättningar kan söka stöd för sitt arbete med hållbar utveckling från färdiga program och projekt. Dessa är bl.a. vattenprojektet 3+3, Baltic 21E-projektet, Livets vatten-projektet, det av Unesco koordinerade Östersjöprojektet, de av Naturförbundet koordinerade Kevätseuranta- och Kevätuuli-projekten, Världsarvsundervisning, det av WWF koordinerade Naturewatch-programmet och OECD:s ENSI-projekt.

Yrkesutbildning på mellanstadiet finns tillgänglig i kustkommunerna bland annat i servicebranscherna, i tekniken, i social- och hälsovårds- och naturresursbranscherna. Grundläggande yrkesutbildning inom sjöfartsbranschen anordnas av yrkesläroanstalter på andra stadiet i Kotka, Mariehamn, Raumo och Åbo. Yrkeshögskolorna på samma orter anordnar utbildning som leder till examen som sjökaptän och sjöingenjör.

På Tvärminne zoologiska station och på Houtskär anordnas regelbundet lägerskolor som koncentrerar sig på kustens och skärgårdens hållbara utveckling. Naturskolor, till exempel Helsingfors stads Harakka, som kompletterar daghemmens och grundskolornas miljöundervisning, ger miljöfostran till skol- och daghemsgrupper.

3.3.6

Regionutveckling

Förvaltning och övriga aktörer

Syftet med regionutvecklingen är att stöda näringslivets verksamhetsbetingelser, den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen, minska utvecklingskillnader mellan olika regioner, förbättra befolkningens levnadsförhållanden och stöda en balanserad utveckling av regionerna.

Inrikesministeriet svarar för beredningen av de rikstäckande målen för regionutvecklingen i samarbete med andra ministerier och landskapsförbund. Landskapsförbundet är den myndighet som ansvarar för den allmänna utvecklingen i sitt om-

råde. Dess uppgift är att bereda ett landskapsprogram, som innehåller målen för landskapets utveckling, och en plan för genomförande av landskapsprogrammet i samarbete med statens myndigheter, kommunerna och andra som deltar i finansieringen av landskapsprogrammet, ansvara för utarbetandet av programförslag för EU:s regionala strukturfondsprogram för landskapet, följa landskapets utveckling och främja det regionala, interkommunala och landskapliga samarbetet. På basis av landskapsprogrammet och under landskapsförbundets ledning utarbetar och under-tecknar de statliga och kommunala myndigheterna och samfunden programavtal om landskapets centrala projekt, deras tidtabeller, övriga utvecklingsåtgärder och om finansieringsandelarna.

Kommunen ansvarar för utvecklingen i sitt område. De demokratiskt valda fullmäktige är kommunens centrala beslutande organ, som bland annat utarbetar och godkänner utvecklingsstrategin för kommunen, planen för dess genomförande, budgeten och en treårig ekonomiplan. Universiteten och Statistikcentralen bedriver datainsamling och forskning som grund för regionutveckling.

Lagstiftning och regionalpolitik i anslutning till regionutveckling

De allmänna målen för regionutveckling har fastställts i regionutvecklingslagen, enligt vilken den regionala utvecklingen är baserad på tidsbegränsade program. Enligt lagen godkänner statsrådet de rikstäckande målen för regionutvecklingen i början av regeringsperioden. Dessa mål måste beaktas av myndigheterna. Myndigheterna skall även främja förverkligandet av målen och bedöma sin egen verksamhet ur regionutvecklingens synvinkel.

I de rikstäckande målen för regionutvecklingen bestäms om den nationella regionalpolitikens mål och de medel som valts för att uppnå dem. För att kunna uppnå målen har statsrådet beslutat att starta bland annat ett kompetenscentrumprogram, ett regioncentrumprogram, ett landsbygdspolitiskt helhetsprogram och ett skärgårdsprogram.

Den viktigaste delen av den regionpolitiska lagstiftningen som riktar sig till skärgårdsområdena är lagen om främjande av skärgårdens utveckling och statsrådets beslut om utvecklingsområdet och stödområden. Enligt dem måste man sträva efter att trygga skärgårdens fasta bosättning med statens och kommunernas åtgärder genom att ge befolkningen tillräckliga möjligheter till inkomst, rörlighet och grundtjänster och skydda skärgårdens landskapsbild och natur från miljöolägenheter. I lagen har därtill fastställts skärgårdskommunerna och finansieringsinstrumenten. Finansieringsinstrument är bland annat skärgårdstillägget både i tjänstemännens löner och i kommunernas statsandelar för tryggheten av tjänsterna, höjda företagsstöd, skärgårdens miljövårdsbidrag, ett experiment för att avskaffa arbetsgivarens socialskyddsavgifter under åren 2003–2006 samt höjda stöd i EU-programmen. Som andra legislativa instrument i anslutning till skärgårdens utveckling kan nämnas statsrådets förordning om regionalt stödjande av transporter och förordningen om stödjande av skärgårdstransporter.

Beaktandet av skärgårdsärenden i nationellt beslutsfattande främjas av delegationen för skärgårdsärenden som arbetar i anslutning till inrikesministeriet och vars uppgifter har fastställts i förordningen om delegationen för skärgårdsärenden. Målen för skärgårdsområdenas utveckling preciseras i det skärgårdsprogram som delegationen utarbetar med jämna mellanrum och som baserar sig på statsrådets beslut om skärgårdens utveckling. Det nuvarande skärgårdsprogrammet gäller för åren 2003–2006.

Statsrådets principbeslut för skärgårdens utveckling fastställer regeringens utvecklingsåtgärder för skärgården för åren 2004–2006. Ett av principbeslutets mål är att stärka konsekvensen i utvecklingsarbetet på olika nivåer. Principbeslutet räknar upp åtgärder som gäller näringar och sysselsättning, boende, trafik- och telekommunikationsförbindelser, grundtjänster samt natur-, miljö- och landskapsvård och rekreationsanvändning. I fråga om resurser för skärgårdens utveckling har det i principbeslutet särskilt konstaterats att skärgårdens behov bör speciellt beaktas vid inriktandet av landskapsutvecklingspengarna.

På EU:s strukturfonder och program baserade instrument och aktörer inom regionutveckling

Vid sidan om de nationella målen utgörs regionpolitikens stomme av EU:s strukturpolitiska program som konkretiseras som olika projekt och genom landskapens och kommunernas planläggning. I statsrådets förordning om finansiering av regionutvecklingsåtgärder och lagen och förordningen om den nationella förvaltningen av programmen för strukturfonderna har fastställts utvecklingens finansieringsinstrument och allmänna ramar, såsom förvaltningsmyndigheterna och deras uppgifter, landskapens samarbetsgrupper och deras sammansättning samt administrering och övervakning av programmen.

Inrikesministeriet, arbetsministeriet, jord- och skogsbruksministeriet och landskapsförbunden administrerar EU:s region- och strukturpolitiska regionala målprogram samt gemenskapsinitiativen Interreg, Urban, Equal och Leader. På landskapsnivå är samarbetsforumet landskapets lagstadgade samarbetsgrupp, vars uppgift är att samordna allokeringen av de nationella medlen och EU:s strukturfondsmedel i landskapet. Landskapsförbund har grundat frivilliga sammanslutningar för att främja samarbete i regioner som består av flera landskap och genomföra flera landskaps gemensamma projekt.

Den viktigaste regionala myndigheten som beviljar finansiering är Arbetskrafts- och näringscentralen. Arbetskrafts- och näringscentralerna administrerar även för sin del Europeiska socialfondens Mål 3- och Equal-program samt regionala utvecklingsprogram för landsbygden.

I skärgården används Mål 2- och 3-programmen, ALMA och Leader samt nationella stödformer som baserar sig på skärgårdslagen. Med projekten i programmet Skärgård Interreg IIIA, som är ett av de Interreg-program som administreras av landskapsförbunden och inrikesministeriet, främjar man hållbar utveckling och miljöns välbefinnande och syftar till att skapa nya arbetsplatser i skärgårdsområdena i Egentliga Finland, i Nyland, på Åland och i Svealand i Sverige. Interreg IIIA Kvarken-Mitt Skandia-programmet omfattar vid sidan om Västerbotten i Sverige även landskapen Österbotten och Mellersta Österbotten i Finland. Med Sydöstra Finlands Interreg IIIA-grannprogram strävar man efter att utveckla ett gränsöverskridande samarbete mellan Sydöstra Finlands och Rysslands närområden. Med Södra Finlands och Estlands Interreg IIIA-grannprogram främjas regionplanering och -utveckling i Finska vikens tillväxtriangel som består av Södra Finland, Estland och S:t Petersburg. Andra program är bland annat Östersjöns Interreg IIIB-grannprogram.

Framtidens utmaningar för regionutveckling

Finlands EU-medlemskap har skapat en ny verksamhetskultur för regionutveckling. Utvecklingsprojekten baserar sig på program i vilka deltar många aktörer och företag från den offentliga sektorn och ofta även utländska partner. Här betonas i synnerhet

nätverksbyggande och samarbete över regiongränser. Den nuvarande programperioden för EU:s strukturfonder slutar år 2006. EU:s utvidgning och det därav följande riktandet av regionutvecklingsmedel till nya medlemsländer utgör utmaningar i detta avseende.

På kusten finns både högutvecklade regioner och regioner som lider av en stagnerande utveckling, vilket ställer utmaningar för regionutvecklingen. Under de senaste åren har i synnerhet kommuner med lågt invånarantal och ensidig näringsstruktur hamnat i ekonomiska svårigheter. Detta har ökat kommunernas samarbete och antalet kommunsammanslagningar. Kommunernas regionala samarbete i regionutvecklingen håller på att öka, fördjupas och organiseras. Med regionförvaltningsexperiment har man försökt utvidga samarbetet mellan kommunerna att omfatta förutom de traditionella områdena även bland annat social- och hälsovårdstjänster samt utbildningsväsendet. Av deltagarna i det av inrikesministeriet och Kommunförbundet koordinerade frivilliga experimentprojektet för samarbete mellan ekonomiska regioner ligger Uleåborgs ekonomiska region, Raumo ekonomiska region och Åboland vid kusten. De flesta av skärgårdens ekonomiska regioner har därtill grundat en utvecklingsorganisation för att främja näringsverksamheten i sitt område och sköta om intressebevakningen samt koordinera uppgifter i anslutning till regionala utvecklingsprojekt.

Skärgårdsregionerna lider av avfolkning och försämrade tjänster. De långa avstånden och svåra trafikförhållandena speciellt under menföre försvårar tjänsternas tillgänglighet ytterligare. Dessa problem är desto värre, ju längre ut i skärgården man går. Man har emellertid strävat efter att beakta skärgårdens specialproblem till exempel i tillämpandet av EU:s strukturfondsprogram och gemenskapsinitiativ och i lagstiftningen.

3.4

Näringsar

Näringsstruktur

Tjänste- och industrisektorerna, som utgör grunden för Finlands näringsstruktur, och byggandet svarar tillsammans för 95 % av bruttonationalprodukten. År 2004 var tjänsternas BNP-andel 67 %, industrins 25 % och byggandets 5 %. År 2004 var jord-, skogs-, vilt- och fiskerihushållningens andel cirka 3 % av BNP:n.

I sysselsättning är den sektoriella fördelningen i Finland ganska likadan som i fråga om BNP:n. Den viktigaste sysselsättande näringsgrenen är offentliga tjänster och övriga tjänster. Industrins andel av sysselsättningen är en femtedel. Handels-, inkvarterings- och restaurangbranschen sysselsätter 15 %, trafiken 7 % och byggandet 6 % av finländarna. Jord- och skogsbruket uppnådde 5 % år 2003.

3.4.1

Industri

Industrins placering

Finlands industri är exportbetonad och energiintensiv. Den industriella verksamheten koncentreras till kusten, speciellt södra och sydvästra Finlands bosättningscentra. Mätt med brutto- och förädlingsvärde är de fyra största industrigrenarna metall-,

skogs-, kemi- och livsmedelsindustrin. Skogs- och metallindustrins, oljeraffinerings- samt gruvindustrins tyngdpunkt ligger på kusten. Trafikförbindelserna reglerar speciellt placeringen av de tunga skogs- och metallindustrianläggningarna. Anläggningarna placerar sig typiskt i närheten av stambanorna och -vägarna samt vid de största hamnarna.

Träförädlingen har koncentrerats till hamnstäderna Uleåborg, Kemi, Jakobstad, Raumo, Björneborg, Kotka och Fredrikshamn. Största delen av sågvaran och cellulosan går på export, varför exporthamnarnas närhet är nödvändig för branschen. Livsmedelsindustrin placerar sig i närheten av stora befolkningscentra och de viktigaste lantbruksområdena i södra Finland. Elektronik och kemisk industri, speciellt planering och tillverkning av högteknologiprodukter, är forskningsintensiv och placeras i områden med välutbildad arbetskraft, forskning och goda förbindelser.

Centrala aktörer inom industrin

Styrningen av näringsverksamheten och utvecklingen av företagsverksamheten ankommer på handels- och industriministeriet. Arbetskrafts- och näringscentralernas företagsavdelningar, som är underställda ministeriet, ansvarar för kanaliseringen av företagsrådgivning samt företagsstöd, till exempel startpeng, lån och investeringsfinansiering i sina områden. Även regionalpolitiska stöd påverkar företagens placering. Kommunerna ansvarar för näringspolitiken i sitt eget område och de kan stöda företagsverksamheten genom att erbjuda företagen till exempel lokaliteter, företagstomter eller lån.

Andra centrala aktörer inom industrin är organisationer som representerar företag i olika branscher, till exempel Skogsindustrin rf, Livsmedelsindustriförbundet rf, Teknologindustri rf, Finlands Näringsliv EK, Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund rf TT, Metallindustrins Centralförbund, Näringslivets delegation EVA samt handelskammare och organisationerna Allmänna Industriförbundet och Finlands företagare, som representerar små och medelstora företag.

3.4.2

Fiske

Förvaltning och övriga aktörer inom yrkesfisket

Yrkesfisket är en del av fiskerinäringen, som omfattar fisket, vattenbruket, fiskhandeln och fiskförädlingen. Yrkesfisket är en viktig och traditionell näring i skärgårds- och kustregionerna. För närvarande finns det cirka 2100 registrerade yrkesfiskare på kusten. I fasta Finland finns litet över 700 heltidsfiskare, dvs. fiskare som får över 30 % av sin inkomst från fisket. Yrkesfisket indelas i havsfiske och kustfiske. På det öppna havet fiskar man strömming, vassbuk, torsk och lax. På kusten fångas närmast sötvattens fiskarter, som sik, gös, abborre, gädda och lax.

Fiskeärendena ankommer på jord- och skogsbruksministeriet. Ministeriets viktigaste instrument för styrning av fiskerihushållningen är fiskerinäringens strukturprogram, som ger en detaljerad beskrivning av den finländska fiskerinäringens struktur och tillstånd, verksamhetslinjer och mål samt programmets verkställighet. Arbetskrafts- och näringscentralernas fiskerihushållningsenheter ansvarar för sin del för övervakning av yrkesfisket. De ansvarar även för uppgifter som har att göra med beviljandet av nationell och EU-finansiering och övervakar finansieringen och ger finansieringsrådgivning.

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet, som är underställt jord- och skogsbruksministeriet, har i uppgift att samla statistik i anslutning till fisket. Det ansvarar också för en stor del av den forskning och utveckling som behövs i reglering av fisket.

Fiskevattnen indelas i Finlands fiskezon, statens vatten på öppna havet och i yttre skärgården samt, som ett finländskt särdrag, vatten som ägs av samfund och privatpersoner. På basis av lagen om fiske har vattenområdena indelats i fiskeområden som skall bilda ett sådant fiskerihushållningsmässigt enhetligt område i en eller flera kommuners område där det är ändamålsenligt att tillämpa enhetliga åtgärder i anordnande av fiskeförhållanden. Styrning och övervakning av fisket organiseras skilt för varje fiskeområde. I fiskeområdena skall man bland annat se till att det finns tillräckligt med samarbete med andra fiskeområden och -myndigheter. Statsägda vatten samt allmänna vattenområden, dvs. Finlands territorialvatten, administreras av Forststyrelsen, som är underställd jord- och skogsbruksministeriet.

De viktigaste aktörerna utanför förvaltningen är Centralförbundet för Fiskerihushållningen och dess medlemsorganisationer samt Finlands Yrkesfiskarförbund. Finlands Yrkesfiskarförbund är fiskenäringens och yrkesfiskarnas intresseorganisation som även har regionala medlemsorganisationer. Av intresse- och medlemsorganisationer inom yrkesfiske kan nämnas till exempel Centralförbundet för Fiskerihushållningen, fiskarförbunden och fiskericentralerna samt Finlands fiskhandlarförbund, Livsmedelsindustrins fiskförädlingsförening samt Pro Kala ry–Pro Fisk rf.

International Council for the Exploration of the Sea ICES och dess rådgivande kommitté Advisory committee on Fishery Management ACFM gör bedömningar om fiskbeståndens tillstånd och utarbetar prognoser samt ger vetenskapliga rekommendationer om största tillåtna fångster. Bland aktörer inom fiske kan nämnas kommissionen för Östersjöfiske och dess separata laxskyddsprogram Salmon Action Plan, SAP.

Lagstiftning och andra styrmedel för fiske

Yrkesfisket är internationellt reglerat. De viktigaste regleringsmedlen är de rekommendationer om största tillåtna årsfångster av kvotbelagda fiskbestånd som den internationella kommissionen för Östersjöfiske IBSFC ger på basis av konventionen rörande fisket och bevarandet av de levande naturtillgångarna i Östersjön och Bälten samt förordningen om EU:s gemensamma fiskepolitik. Den gemensamma fiskeripolitiken är ett centralt instrument för administrationen av fisket och dess huvudområden är bevarandet av fisketillgångar samt strukturer, gemensam marknadsorganisation och extern fiskeripolitik. I Finland baserar sig den gemensamma fiskeripolitiken på lagen om verkställighet av Europeiska gemenskapens gemensamma fiskeripolitik.

I havsfisket regleras fisket av de arter som omfattas av EU:s gemensamma fiskeripolitik, dvs. strömming, vassbuk, lax och torsk, med tekniska bestämmelser om bland annat tider och områden för fiskeförbud, minimimått för fiskbestånd samt antalet fångstredskap och fångstredskapens egenskaper. För Östersjöns olika delar har fastställts största tillåtna fångster per fiskart och havsområde. För strömmingen har fastställts kvoter för södra Östersjön, Rigabukten, centrala Östersjön och norra Östersjön. Laxkvoter har fastställts för det område som består av Östersjöns huvudbassäng och Bottniska viken, och separat för Finska viken. För torsken har bildats två kvotområden: det södra och mellersta Östersjön. Kvoten för vassbuk gäller hela Östersjön. Jord- och skogsbruksministeriet följer de kvotreglerade arternas fångst-

mängd och ger ett officiellt meddelande om att fisket skall avslutas, om det föreligger en risk att fångstkvoterna överskrids.

Den viktigaste författningen om fiske och vård av fiskbestånd är lagen om fiske som kompletteras av förordningen om fiske. Lagen om fiske förpliktar fiskeområdena att utarbeta en användnings- och vårdplan som fungerar som föreskrift för reglering av fiskbestånden och organisering av fisket. Planen bör innehålla en utredning av fiskbeståndens tillstånd i området och allmänna riktlinjer för vård av fiskevattnen och organisering av fisket. I lagen och förordningen föreskrivs därtill om reglering och övervakning av fisket, vård av fiskbestånd samt fiskeriförvaltningens uppgifter

I Finland hör rätten att idka fiske och bestämma om det till vattenområdets ägare som typiskt är det gemensamma vattenområdets delägarlag. I lagen om fiske stadgas skilt om fiske i ett allmänt vattenområde. Huvudregeln är att var och en som är fast bosatt i Finland har rätt att idka fiske i ett allmänt vattenområde.

Med lagen om fiske eftersträvas största möjliga bestående produktivitet för vattenområdena. Enligt lagen måste fiskbeståndet utnyttjas rationellt och med beaktande av de fiskeriekonomiska aspekterna. Därtill måste man dra försorg om vården och ökningen av fiskbestånden. Enligt lagen måste man då speciellt undvika sådana åtgärder, som kan inverka skadligt på naturen eller dess jämvikt. Man syftar till att bevara fiskbestånden med bestämmelser om bland annat fridlysningstider, mått och fångstbegränsningar. Med stöd av lagen är det dessutom möjligt att bilda fredningsområde inom värdefulla fiskarters lek- eller uppehållsområden och vandringsleder.

Vid sidan om fiskelagstiftningen påverkas fisket av vattenlagen, miljöskyddslagen och naturvårdslagen. I vattenlagen och miljöskyddslagen finns författningar om bland annat tillståndsförfaranden för projekt som inverkar på fiske och fiskbestånd, om skyddsplaner för fiskbestånd, godkännandet av planen för fullgörande av fiskevårdsskyldigheten samt om fiskerihushållningsavgifterna och deras användning. Som ersättning för de skador som orsakats av vattenbygge kan fiskevårdsskyldigheten uppfyllas med till exempel utplantering av fisk, fiskväg, annan åtgärd eller en kombination av dessa.

Yrkesfiskets nuläge och framtid

Yrkesfisket är en liten sektor. Organisationer, TE-centraler och fiskare bedriver mycket samarbete i vars koordinering jord- och skogsbruksministeriet har en central roll. EU:s gemensamma fiskeripolitik har en betydande inverkan på den nationella fiskerinäringen. I EU-kommissionen bereds för närvarande en revidering av fiskereglerna för Östersjön.

Den nya teknologin har effektiviserat fisket, och speciellt havsfisket har koncentrerats till stora enheter. Kustfisket är däremot relativt småskaligt, varför det är utmanande att snabbt sälja och förädla fångsterna. Också det ökade antalet sälar och skarvar har försvårat kustfisket. Problemet förvärras av att Skärgårdshavets och Bottenhavets fiskeområden är små och splittrade och att fiskare inte kan flytta till nya områden eftersom det är svårt att hyra vattenområden.

Problem för fisket orsakas av bland annat kablar, farleder, eutrofiering, fritidsfiske och muddrings- och tippningsåtgärder. Östersjöns dåliga tillstånd utgör ett hot för fiskets framtid. Havsfisket hotas i det närmaste av Östersjöns eutrofiering, medan kustfisket hotas i synnerhet av förstörelse av de älvlekande fiskarternas lekområden.

Fisket har effektiviserats och koncentrerats regionalt speciellt till Skärgårdshavet och Kvarken. Yrkesfiskets strukturomvandling och därmed hela näringen är hotad. Antalet näringsidkare minskar och fiskarnas medelålder stiger. Det kommer färre nya fiskare till branschen än det finns sådana som upphör med fisket.

3.4.2

Vattenbruk

I Finland innebär vattenbruket odling av fiskyngel, matfisk och kräftor i odlingsanstalter eller dammar där det finns naturlig näring. Vattenbruket bedrivs av privata företag, landskapscentraler, anläggningar som förpliktats därtill (till exempel de av vattenkraftbolagen ägda fiskodlingsanstalterna) och Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet.

På kusten finns 161 fiskodlingsanstalter, mest vid Skärgårdshavet, Bottenhavet och på Åland. I havsanstalterna odlas i huvudsak regnbågslox och i viss mån annan matfisk. I Finland har totalproduktionen av matfisk varit cirka 15–16 miljoner kilo under de senaste åren, men år 2003 sjönk produktionen till under 13 miljoner kilo, på kusten till cirka 10 miljoner kilo.

Förvaltning, lagstiftning och andra styrmedel för fiskodling

Fiskodlingen regleras av miljöskyddslagen och vattenlagen. För verksamheten krävs ett miljötillstånd enligt miljöskyddslagen samt ett vattenbyggnadstillstånd enligt vattenlagen. Dessutom finns det föreskrifter om fiskodling i avfallslagen, lagen om djursjukdomar, hygienlagen, livsmedelslagen, djurskyddslagen, lagen om fiske och naturvårdslagen. Med EU:s strukturstödsprogram för fiskerihushållningen 2000–2006 kan fiskodlingens utvecklings- och investeringsprojekt stödas. I vattenskyddets målprogram och Finlands program för skydd av Östersjön presenteras mål och åtgärder även för minskning av fiskodlingens fosfor- och kvävebelastning.

Vattenbruket hör till jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde. De miljötillstånd som krävs för verksamheten samt kontrollen av miljöverkningsarna och belastningen ankommer på miljöministeriet och den förvaltning som är underställd ministeriet. Sydvästra Finlands miljöcentral ansvarar för utveckling av fiskodling på riksnivå i anslutning till miljöskydd. Arbetskrafts- och näringscentralernas fiskerihushållningsenheter för vattenodlingsregistret, övervakar miljötillståndens fiskevårdsskyldigheter samt det allmänna fiskerihushållningsintresset och beslutar om stöd som är underställda EU:s strukturfonder.

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet bedriver forskning inom branschen och samlar vattenbruksstatistik över producerade mat- och odlingsfiskar och produktionsanläggningar samt gör upp andra fiskerihushållningsstatistiker. I samarbete med kommunalveterinären övervakar Livsmedelsverket och Forskningsanstalten för veterinärmedicin och livsmedel fiskhälsan och fiskprodukternas livsmedelshygien samt utför kontroll av främmande ämnen. Vattenbruksutbildning ges av Finlands fiskeri- och miljöinstitut i Kirjala i Pargas, Åbo Yrkes högskola samt Savonlinnan ammattiopisto VARPALA och Västra Lapplands yrkesinstitut i Simo.

Fiskodlingens intresseorganisationer är det riksomfattande Finlands fiskodlarförbundet rf och Ålands Fiskodlarförening. Kräftodlare har en egen Finlands Kräftodlarförbundet rf.

Fiskodlingens nuläge och framtid

Fiskodlingen har minskat till nästan hälften sedan toppåren i början av 1990-talet då produktionen var cirka 20 miljoner kilo. Detta beror bland annat på en åtstramning av miljötillståndsvillkoren samt den därpåföljande lönsamhetsminskningen som har förvärrats av den allt hårdare konkurrensen inom livsmedelshandeln. Fiskodlingen har setts som en avsevärd punktbelastare på grund av de stora miljöutsläppen under de tidiga åren. De mål som har ställts för att minska utsläppen, till exempel de av HELCOM angivna utsläppsgränserna för totalbelastning och specifik belastning har sedermera uppnåtts.

Det är möjligt att påverka fiskodlingens miljöverkningar med utfodring, fodrets kvalitet, placeringen av anläggningarna och olika tekniska lösningar. I miljötillståndsprövning har kriterier för beviljande i hög grad varit baserade på miljöskydd. Bedömning och kontroll av miljökonsekvenser försvåras av bristen på allmänt accepterad och tillförlitlig information om hur och i vilken utsträckning de olika utsläppskällorna eutrofierar vattnen.

3.4.4

Lantbruk

I skärgården är åkerarealerna i jordbruket små och fragmenterade, men klimatet är gynnsamt på grund av havet. På grund av naturförhållandena har skärgårdens odlare typiskt varit mångprofessionella. Fiske och fårhushållning har traditionellt varit en del av skärgårdskulturen, och även betande får har haft en stor betydelse för uppkomsten av skärgårdens kulturlandskap, landskapsvärden och bevarandet av biodiversiteten.

Naturförhållandena i det kontinentala Finlands kustområden gynnar lantbruket. Vid Södra och Sydvästra Finlands kust och i Österbotten utgör åkrarna en tredjedel av landarealen och lantbrukets verkningar syns i landskapet och miljön. Intensivproduktionen av åkergrödor och specialgrödor har koncentrerats till Södra och Sydvästra Finland, och detsamma gäller för svinhushållning, äggproduktion och broileruppfödning. Tyngdpunkten för den intensiva mjölkkohushållningen, växthusproduktionen och pålsdjursuppfödningen ligger däremot i Österbottens kustområden.

Lantbruksförvaltning och andra aktörer inom lantbruket

Styrningen av lantbruket sker i huvudsak genom jord- och skogsbruksministeriet och den förvaltning som är underställd det. Arbetskrafts- och näringscentralernas lantbruksavdelningar administrerar ärenden som har att göra med finansiering av utbetalning av EU-stöd och nationella stöd, övervakning, rådgivning och investeringar. De övervakar även de kommunala landsbygdsnäringsmyndigheternas verksamhet i samband med behandling av stödansökningar och utbetalning av stöd. Kontrollcentralen för växtproduktion ansvarar för kontroll och övervakning av växtskyddsmedel, foder och frön och bland annat tillsyn av biologisk odling. Miljöskyddsmål och -åtgärder inom lantbruket bereds i samarbete med miljöförvaltningen. De regionala miljöcentralerna ansvarar för beviljande och kontroll av miljötillstånd. Dessutom ger de utlåtanden i anslutning till planbaserade beslut om miljöspecialstöd.

Centralförbundet för lant- och skogsproducenter (MTK) och dess svenskspråkiga systerorganisation Svenska Landsbruksproducenternas Centralförbund SLC bevakar sina medlemmars intressen. Luomuliitto främjar biologisk produktion i Finland och

ansvarar för märken på biologiskt producerade livsmedel. Pro Agria-landsbygdscentralerna och lantbruks- och hushållskvinnornas distriktscentraler ger gårdsspecifik rådgivning i produktions- och miljöfrågor och utarbetar gårdsspecifika planer för landskapsvård.

Forskningscentralen för jordbruk och livsmedelsekonomi och Helsingfors universitets agrikultur- och forstvetenskapliga fakultet ansvarar för lantbruksanknuten forskning och utveckling. Finlands miljöcentral bedriver forskning om lantbrukets miljöstöd och lantbrukets miljöverknings. Forskningsanstalten för veterinärmedicin och livsmedel bedriver forskning och uppföljning i anslutning till djursjukdomar och de animaliska livsmedlens kvalitet och säkerhet. Livsmedelsverket sköter uppgifter som har att göra med livsmedelstillsyn och livsmedlens riskhantering. Även tillverkarna av lantbrukets produktionsinsatser och handeln bedriver egen forskningsverksamhet. Vid kusten finns dessutom flera läroinrättningar som ger yrkesutbildning inom lantbruket.

Lagstiftning och andra styrmedel för lantbruket

Lantbruket lyder under EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Finland har nationellt spelrum i vissa frågor som hör ihop med lantbrukets struktur och utveckling. Bland annat strukturpolitik, beredning av lantbrukslagstiftning samt styrning av nationell forskning och utveckling är av betydelse. Olika bestämmelser om stöd innehar en central ställning inom den lagliga styrningen av lantbruket. Den nationella regleringen av lantbruket omfattar även andra uppgifter i anknytning till arvsreglering samt arrangerande och organisering av gårdar till välfungerande helheter.

Det centrala styrmedlet för miljöskydd och vård är miljöstödet för jordbruket. Det består av grund- och tilläggsåtgärder som är avsedda för alla odlare och speciella stödformer som förutsätter effektivare åtgärder för miljöskydd och -vård. För att få arealbaserade stöd måste man följa vanlig god jordbrukssed och allmänna miljöbestämmelser. Med miljövårdsbidrag i enlighet med gårdsbrukets strukturstöd uppmuntras odlarna till ekonomiska och ändamålsenliga miljövårdsinvesteringar.

Bedrivande av jordbruk och utvidgande av produktionsenheter över vissa storleksgränser förutsätter näringstillstånd. De nuvarande husdjurstallarna är så stora att de nästan utan undantag omfattas av bedömningen av miljökonsekvenser och förutsätter även ett miljöstillstånd.

Lantbrukets miljövård styrs av bland annat statsrådets förordning om begränsning av utsläpp i vatten av nitrater från jordbruket. Förordningen innehåller bestämmelser om lagring och spridning av gödsel, gödselmängder, tillverkning och lagring av ensilage samt om husdjurens motionsområden. I statsrådets förordning om behandling av hushållsavloppsvatten i områden utanför vattenverkens avloppsnät finns bestämmelser om bland annat behandling av mjölkkrummens vatten. Lantbruksidkare berörs även av miljö-, natur-, vatten- och djurskyddsbestämmelser, avfallslagen och livsmedelslagstiftningen. Därtill försöker man effektivisera miljövården med lagen om vattenvårdsförvaltningen.

Avrinningsområdena vid kusten har prioriterats i genomförandet av åtgärderna inom miljöstödet för jordbruket. Man försöker minska näringsbelastningen i Östersjön genom att öka skyddszoner och våtmarker i synnerhet i de södra och sydvästra kustområdena, effektivisera användningen av gödsel och förbättra dräneringssystem i synnerhet i Österbotten. I avrinningsområdena har de regionala miljöcentralerna utfört allmän planering av skyddszoner och allmän planering av naturens mångfald i ådalarnas och skärgårdens landskapsvårdsområden.

Lantbrukets nuläge och framtid

Under EU-medlemskapet har antalet gårdar minskat med 25 %, m.a.o. har cirka 23 500 gårdar upphört med sin verksamhet. När antalet gårdar har minskat, har gårdsstorleken ökat och produktionen effektiviserats och koncentrerats till vissa områden.

Den ökade gårdsstorleken har medfört nya slags risker i synnerhet på husdjursgårdar. De viktigaste av dessa är med spridd belastning förknippade miljörisker, djursjukdomar och problem i gödselhantering. När maskinstorleken växer, blir problemerna med marktätning värre i lermarkerna vid kusten. Gårdarnas specialisering och det att husdjursproduktionen och växtodlingen separerats och idkas i olika områden är problematiskt för skydd av vatten och biodiversitet, eftersom betande djur är ofta nödvändiga för vården av mångfalden.

3.4.5

Skogsbruk

Finlands syd- och sydvästkust hör till lövträdszonen där ädla lövträd växer vilda. De andra delarna av kusten och största delen av Finland hör till den boreala barrskogszonen. I kustområdena är 80 % av skogsbruksmarken i privat ägo. Även kommuner och samfund är betydande skogsägare. Bara en liten del av statens skogar vid kusten utnyttjas ekonomiskt.

Skogarna i kust- och skärgårdsområden har en stor betydelse för skogarnas mångfald. Anpassning av skogsbruksåtgärder till landskapet accentueras; detsamma gäller miljösynpunkterna i vattenskyddet. Skogsförnyngsåtgärder såsom behandling av markytan och skogsdikningar belastar vattendrag och påverkar därigenom vattendragens tillstånd i kustområdet.

Skogsbranschens aktörer

Jord- och skogsbruksministeriet bär huvudansvaret för styrningen av skogsbruket. Forststyrelsen ansvarar för vården av statens skogar och för utvecklandet av skogsökonomi även vid kusten. I frågor som gäller skogsnaturen verkar jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet i nära samarbete.

De regionala miljöcentralerna som står under jord- och skogsbruksministeriets resultatstyrning övervakar efterlevnaden av skogslagstiftningen och främjar det privata skogsbruket i enlighet med lagen om skogscentraler. Därtill har skogscentralerna i uppgift att följa skogsbrukets och skogarnas tillstånd i sina områden och utarbeta ett regionalt skogsprogram. De lokala skogsbruksföreningarna och skogsägarnas föreningar övervakar skogarnas tillstånd och bevakar skogsägarnas intressen. Skogscentralerna och de regionala miljöcentralerna byter information i synnerhet inom skogsbruksprojekt som gäller naturens mångfald och inom skyddet av mångfalden. Skogsbrukets utvecklingscentral Tapio främjar bland annat hållbar förvaltning av skogar, följer skogsbrukets tillstånd och producerar sakkunnig-, utvecklings- och utbildningstjänster inom skogsbruket.

Miljöorganisationerna och Centralförbundet för lant- och skogsproducenter (MTK) deltar aktivt i diskussionen om skogsbruket. För skogsforskning ansvarar Skogsforskningsinstitutet, universiteten samt Metsätehoseura och Työtehoseura. Utbildning i skogsbranschen erbjuds av yrkesläroanstalter som finns på flera olika orter vid kusten.

Lagstiftning och andra styrmedel för ekonomiskogar

Vården och utnyttjandet av skogbruksmarken regleras i skogslagen som gäller både privatägda skogar och skogar som ägs av samfund och staten. Utanför tillämpningsområdet har lämnats bland annat de skyddsområden som baserar sig på naturvårdslagen. Vårdåtgärder i de områden som anvisats för skogsbruk regleras i planläggningen både av skogslagen och av planbestämmelserna.

Skogslagens allmänna syfte är att främja användning och vård av skogarna på ett ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart sätt. Målet är att skogarna skall ge en bra avkastning samtidigt som deras biologiska mångfald bevaras. Man strävar efter att bevara skogsnaturens mångfald med skogslagens bestämmelser om trygghand av särskilt viktiga livsmiljöer så att åtgärder som gäller vissa livsmiljöer som är i orört eller liknande tillstånd skall göras på ett sätt som bevarar deras särdrag. Även i naturvårdslagen har räknats upp naturtyper och arter som man skall speciellt beakta i skogsbruket

På basis av lagen om finansiering av hållbart skogsbruk kan tillstånd beviljas för olika skogsbruksåtgärder. Finansiering kan beviljas bland annat för skogsförnyring, vård av ung skog och istandsättningsdikning. Därtill riktas finansiering till trygghand av naturens mångfald som kompensation för ekonomiska förluster samt som stöd till naturvårdsprojekt.

De centrala principerna, målen och medlen för skogspolitiken har registrerats i det av statsrådet godkända Nationella skogsprogram 2010, enligt vilken användningen och vården av skogarna skall vara ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar. De regionala målprogrammen för skogsbruket bidrar till genomförandet av det nationella skogsprogrammet i landskapen. Förutom den nationella lagstiftningen styrs skogsbruket även av den internationella skogspolitiken och EU:s strategiska riktlinjer om skogarna.

Det nationella skogsprogrammet 2010 kompletteras av METSO, mångfaldsprogrammet för Södra Finlands skogar, som strävar efter att förena skyddet av skogarnas mångfald med ekonomiskt utnyttjande. De experimentella projekten till METSO-programmet väljs på grund av områdets naturvärden. Med programmet försöker man trygga mångfaldiga skogsmiljöer: till exempel lundar, landhöjningskustens skogar och ädla lövträd. För tillfället experimenterar man vid kusten med handel med naturvärden, med samarbetsnätverk och anbudsgivning. I Norra Österbotten har dessutom startat projektet Från havets botten till djup skog som syftar till att främja naturvärdena i landhöjningskustens globalt sett unika skogar. I METSO-programmet ingår även det omfattande diversitetsforskningsprogrammet MOSSE.

De regionala skogscentralerna styr utnyttjandet av de privata skogarna bland annat med rådgivning, utbildning och främjande av skogsbruksplanering. I anvisningarna försöker man ta hänsyn till verkningarna på vattendragen och i synnerhet naturens mångfald bättre än tidigare. De nuvarande rekommendationerna för skogshantering är från år 2001. Andra styrmedel som påverkar vården av de privata skogarna är till exempel skogscertifieringssystemen, beskattningen och rätten till skatteavdrag i anslutning till skogsbruksarbeten.

Användningen av ekonomiskogarna styrs av Skogscentralernas regionala målprogram för skogsbruket samt av skogsplaner och gårdsspecifika planer för användning och vård av skogar. I statens ekonomiskogar som förvaltas av Forststyrelsen och i företagens ekonomiskogar har den traditionella skogsplaneringen blivit ersatt med

s.k. områdesekologisk planering, där man försöker betrakta skogsområdenas natur som en helhet ur skyddets, rekreationens och skogsbrukets synvinklar. Forststyrelsen har utarbetat områdesekologiska planer för statens marker. Dessutom har man utarbetat områdesekologiska planer på skogsbolagens marker. På privatägda marker stöder staten gårdsspecifik skogsplanering och regionplanering som omfattar cirka 70 % av de privatägda skogarnas areal. Planläggningen påverkar speciellt hanteringen av närskogarna och strandskogarna.

Nuläge och miljöutmaningar för vården av ekonomiskogarna

Tillståndet för skogarnas träproduktion är bra. De årliga avverkningarna är inte i nivå med den årliga tillväxten och målet är att öka avverkningsmängden.

I skogsbruket syftar man till att vid sidan om träproduktionen mera än tidigare beakta naturens mångfald och alternativa sätt att förnygra och sköta skogarna. För skyddet av skogarnas mångfald i Södra Finland söker man lösningsmodeller i synnerhet med METSO-programmet som sträcker sig ända till år 2007. Särdraget i planeringen av skoghushållningen är skogsekosystemets långsamma utvecklingsprocess, som tar 80–100 år från avverkning via uppkomstfasen till avverkningsbar skog. Skogsägarnas behov, marknadssituationen och målsättningarna för vården och användningen av skogarna ändras snabbare än detta.

En ny utmaning för i synnerhet skogsrådgivningen är upplösningen av bandet mellan skogsägandet och lantbruket och skogsägarnas många olika intressen. Största delen av skogsägarna bor inte längre i närheten av sin skog. I kust- och skärgårdsområdena är mång- och rekreationsbruket av skogarna mera betonat än i övriga delar av landet.

3.4.6

Gruvdrift och marktäkt

Jordämnen utnyttjas mest i de områden där de behövs för byggande. I kustområden är hamnar och vägprojekt betydande mål. Torvtäkten är betydande i Österbottens kustområden.

Malmtillgångarna i Finlands berggrund och den därtill anknyttande gruvdriften är mångsidig. År 2004 fanns det 37 aktiva gruvor av vilka 5 var metallgruvor, 17 karbonatgruvor och 15 andra gruvor. Fem av Finlands 15 mest betydande gruvor ligger vid kusten. Dessa är Kemi (krom), Sibbo (kalksten och dolomit), Förby (kalksten), Kimito (fältspat och kvarts) och Pargas (kalksten).

Stenindustrin koncentreras till kusten. Rödgranit bryts som råmaterial för stenindustrin i de södra och sydvästra kustområdena och på Åland. Utnyttjandet av finländsk sten har ökat och importen av stenmaterial har minskat i motsvarande mån.

Förvaltning, forskning och kartläggning i anslutning till jordämnestillgångar och gruvdrift

Den allmänna styrningen, uppföljningen och övervakningen av marktäkten ankommer på miljöministeriet. Den regionala miljöcentralen styr och övervakar den verksamhet som bedrivs enligt marktäktslagen och bedömningen av miljökonsekvenser i sitt område. Före beviljandet av marktäkttillstånd ger den ett utlåtande till den kommunala miljömyndigheten, ifall tillståndet ansöks för ett område som har betydelse

för natur- och vattenskydd eller om marktäkten direkt påverkar en annan kommuns område. Finlands miljöcentral och de regionala miljöcentralerna upprätthåller ett riksomfattande informationssystem för marktäkt.

Handels- och industriministeriet ansvarar för behandling av inmutningsansökningar och beviljande av inmutningsbrev enligt gruvlagen, inkassering av inmutningsavgifter och behandling av utmålsansökningar samt utmålsläggning. Säkerhetsteknikcentralen övervakar gruvornas säkerhet i enlighet med gruvlagen och utför behövliga inspektioner.

Geologiska forskningscentralen, som är underställd handels- och industriministeriet, och universitetens geologiska institutioner kartlägger områden med potentiella marks substanser eller malmer och undersöker marken och geologiska malmbildande processer. Dessutom erbjuder Geologiska forskningscentralen tjänster för prospektering och inventering av grus och sand i land- och vattenområden.

Reglering av marktäkt och gruvdrift

Det centrala styrinstrumentet för gruvdriften är gruvlagen med vilken man strävar efter att främja prospektering och utnyttjande av gruvmineraler oberoende av ägandeförhållanden. Enligt gruvlagen är var och en berättigad att utföra lagenlig prospektering på en annans område. Om man hittar en fyndighet som innehåller gruvmineraler, kan man ansöka om inmutning av området. Kriterierna för beviljandet av inmutning har angetts i gruvlagen. Inmutaren har dessutom rätt att utföra undersökningar i området. Gruvlagen förutsätter emellertid utmåslläggning för egentlig gruvdrift. Utmålet ger rätten att utnyttja mineralerna inom utmålet.

Marktäkten styrs genom marktäktslagen. Lagen tillämpas för täkt av alla olika jordämnen, dvs. sten, grus, sand, lera och mull, med den begränsning att lagen inte gäller verksamhet, som bedrivs i enlighet med gruvlagen, eller sådan marktäkt, som baserar sig på ett tillstånd eller en godkänd plan och som sker i samband med byggande, och inte heller sådan marktäkt i ett vattenområde för vilken behövs ett tillstånd från miljötillståndsverket. Marktäkten är vanligen tillståndsbelagd om jordämnen inte tas för husbehovsförbrukning eller för jord- och skogsbrukets behov. Tillståndet till marktäkt beviljas av kommunen. Täkten av marks substanser som ligger under vatten, såsom sjösand, regleras emellertid i vattenlagen i stället för marktäktslagen och då behöver man vanligen ett tillstånd från miljötillståndsverket.

Enligt marktäktslagen får jordämnen inte tas på ett sätt som orsakar betydande ändringar för de natur- eller landskapsvärden som nämns i lagen eller gör det svårare att använda området för det ändamål som avsetts i planen. Eftersom marktäktslagen först och främst är en miljölag, kan landskapsvårds- eller naturvårdssynpunkter betyda att marktäkten förhindras. Förutom de förutsättningar som räknats upp i marktäktslagen måste marktäktsområdena enligt lagen placeras och marktäkten i allmänhet organiseras så att den orsakar så litet skada för naturen och landskapsbilden som möjligt. Jordämnen måste också utnyttjas sparsamt och ekonomiskt och man får inte orsaka fara eller orimlig olägenhet för bebyggelsen.

Nuläge och framtidsutsikter för marktäkt och gruvdrift

De nuvarande marktäkttillstånden räcker till att tillfredställa grusbehovet för cirka 30 år, men de regionala skillnaderna i jordämnestillgångarnas tillräcklighet är stora. I synnerhet i närheten av Södra Finlands bosättningscentra är det redan nu brist på naturgrus. När grus- och sandtillgångarna minskar håller utnyttjandet av bergsten

på att öka. Utnyttjandet av åsmaterial ger upphov till konfliktsituationer bland annat mellan rekreationsanvändning av åsarna och marktäkten samt i fråga om grundvattnet. Minskningen av grus- och sandtillgångarna på landet har ökat intresset för täkt av sjösand. I framtiden kommer utnyttjandet av sjösand sannolikt att öka avsevärt från det nuvarande.

Utnyttjandet av malmfyndigheter är bundet till mineralernas och metallernas världsmarknadspriser. Under de senaste åren har metallernas, i synnerhet ädelmetallernas priser stigit vilket har ökat intresset för inventering och eventuellt utnyttjande av Finlands malmtillgångar. Vid kusten finns tillsvidare outnyttjade fyndigheter av kvarts, kromit, kalcit, fältspat samt zink och guld, vilka eventuellt kan utvecklas till gruvstadium i framtiden.

3.4.7

Turism

De inkomster och arbetsplatser som skapas av kustturism har starkt koncentrerats till huvudstadsregionen och andra kuststäder som är viktiga mål för arbets- och fritidsresor. Till Finlands viktigaste passagerarhamnar Helsingfors och Åbo anländer varje år över 6 miljoner passagerare. Största delen av de flygpassagerare som kommer till Finland anländer till Helsingfors–Vanda flygplats. Av alla landskap i Finland är turismens ekonomiska betydelse störst för Åland mätt med inkomster och sysselsättning och i förhållande till invånarantalet. Åland besöks av 1,7 miljoner turister årligen. Turismen är en förhållandevis ny näring och den väntas växa snabbt.

I kustens landsbygdsområden och i skärgården är turismnäringen viktig och baserar sig i hög grad på intresset för naturen och skärgårdens kulturarv. På kustbältet ligger de traditionella målen för sommarturism såsom Jakobstad, Gamla Raumo, Nådendal, Hangö och Borgå samt Kalajoki sandbankar och Ytterö i Björneborg. Vid inloppen till städerna ligger kulturarvsmål som lämpar sig för turismens behov, till exempel fästningar, fyror och lotsstationer. På kusten finns dessutom centraler som forskar i den marina naturen samt enstaka mål för naturturism.

Talrika gästhamnar, campingplatser och semesterbyar står till tjänst för dem som turistar i skärgården och på kusten. Bil- och cykelrutter och utbudet av tjänster längs dem har utökats och förbättrats. De främsta målen för naturturism är Limingoviken, Kvarken och Skärgårdshavets nationalpark. Fisketurism är populär på Skärgårdshavet och på Finska viken. Gränsbevakningsväsendets, sjöfartsverkets och försvarsmaktens tidigare fastigheter som nuförtiden innehas av Forststyrelsen skapar förutsättningar för utveckling av småskalig naturturism i skärgården och förbättrar möjligheterna att bekanta sig med Östersjöns skärgårdsnatur.

Turistmängderna i Finlands skärgård är ändå små jämfört med till exempel Stockholms skärgård. De som kommer är främst självständiga turister samt grupper som gör en rundtur under ett par dagar.

Förvaltning, lagstiftning och andra styrmedel för turistbranschen

Huvudansvaret för turismpolitiken och utvecklingen av turismen har handels- och industriministeriet. Centralen för turistfrämjande, som lyder under ministeriet, ansvarar för främjande av turism i Finland och stöder utveckling av turisttjänster. Andra ministerier som har att göra med turism är arbets-, kommunikationsministeriet, inrikesministeriet, miljöministeriet och jord- och skogsbruksministeriet, eftersom

turistnäringens utveckling påverkas av åtgärder inom region-, arbetskrafts-, trafik-, utbildnings-, forsknings-, kultur-, miljö- och landsbygdspolitiken.

I Finland styrs utvecklingen av turismen av statsrådets principbeslut om Finlands turismpolitik. Principbeslutet fastställer de viktigaste målen, de viktigaste åtgärderna och de ansvariga aktörerna för utveckling av turism. Utvecklingen av naturturism och användning av naturen för rekreatiönsändamål styrs av statsrådets beslut om användning av naturen för rekreatiönsändamål och naturturism. Med planering som utförs enligt markanvändnings- och bygglagen är det möjligt att påverka de förutsättningar som områdesanvändning ger åt turismen.

Största delen av det offentliga stödet till turismen beviljas genom landskapsförbund och arbetskrafts- och näringscentraler till olika marknadsförings- och utvecklingsprojekt, utbildning av företagare och utveckling av utbudet av turismfrämjande tjänster. Nästan varje landskap har utarbetat en egen turismstrategi.

Kommunerna finansierar marknadsföring, rådgivning och utarbetande av utvecklingsplaner i anslutning till turism. Därtill stöder de turismföretag med lån, garantier och kapitalinvesteringar och deltar i byggande av en infrastruktur som stöder turism. Kommunerna är vanligen även medlemmar i regionala turismorganisationer och har en betydande inverkan på deras verksamhetsbetingelser. Turismföretagens intressen bevakas av bland annat Suomen matkailulinkeino SME ry (Finlands Turistnäring rf).

Turistbranschens nätverksuniversitet och turistbranschens utbildningsprogram vid Lapplands universitet ansvarar för turismrelaterad forskning och utbildning på universitetsnivå. Till turistbranschens nätverksuniversitet hör 17 finländska universitet och högskolor som ger och bedriver multidisciplinär utbildning och forskning. Utbildning som leder till grundexamen i turism erbjuds av 57 läroanstalter på andra stadiet.

Östersjöns turismkommission främjar hållbar turism som respekterar miljön. I Kvarkenområdet finansierar och koordinerar Kvarkenrådet turismsamarbetet mellan Finland och Sverige.

Nuläge och utvecklingsbehov inom turism

Båtturismen ökar mycket kraftigt på Östersjön. Även turism som fokuserar på kustens och skärgårdens natur och kultur är i snabb utveckling. Finländarna söker fridfull miljö och vackra landskap på sina naturresor. Avslappning, lugnet i naturen och en paus från vardagen är viktiga motiv i naturturismen. Även om man vanligtvis vill röra sig självständigt i naturen, vill man ändå gärna ha vägledning för fotvandring och naturutflykter. På grund av befolkningens placering är efterfrågan på naturresor i hemlandet störst i Södra Finland, där utbudet av dessa tjänster är minst.

Turistsäsongen i skärgården är kort och koncentreras mest till sommaren. Turistströmmarna är förhållandevis små, företagen är få och samarbetet mellan turistföretagare är tillsvidare ganska oorganiserat. I skärgården och kustområdena är turismen ofta en bisyssla. Dessutom har antalet fast boende och tjänster hela tiden minskat, vilket orsakar problem även för utveckling av turism. Det finns ett stort antal utvecklingsorganisationer för turism; de har alla litet olika uppgifter och deras verksamhet varierar.

Skärgårds- och kustturismen syftar till att skapa en helhet som är mera lockande både för inhemska och för utländska turister. Detta förutsätter insatser på bland annat produktutveckling och marknadsföring som är förenlig med hållbar utveckling.

Användning av naturen för rekreatiönsändamål

Friluftsliv

I rekreationen i kustområdena framhävs motion, båtsport och olika vattensportgrenar. Kustkommunerna har egna rekreatiönsområden och det finns även vandringsstigar som överskrider kommungränserna. Av de statliga friluftsområden som baserar sig på lagen om friluftsliv ligger Tykö vid kusten. I kustområdet finns det även flera marina nationalparker som förvaltas av Forststyrelsen: Bottenvikens, Skärgårdshavets, Ekenäs skärgårds och Östra Finska vikens nationalparker. Nationalparkerna är öppna för alla och där finns ofta tjänster, t.ex. naturcentrum och -stugor, hamnar, markerade rutter och lägerplatser.

Till nationalparkerna i havsområdena gjordes cirka 122 200 besök år 2004, största delen, 80 000, till Skärgårdshavets nationalpark. För att säkerställa hållbarheten försöker man styra största delen av det ökade antalet naturturister till områden som används flitigt redan sedan tidigare. Hållbar användning säkerställs med bland annat servicestrukturer, vägledning och annan handledning. Vägledning i sjö- och skärgårdsnaturen och nationalparkernas tjänster får man till exempel från Forststyrelsens marina naturcentra och från webbsidorna luontoon.fi.

Anskaffning och vård av rekreatiönsområden

Kommunerna anskaffar rekreatiönsområden för sina invånare och ansvarar för produktionen av de friluftsliv- och motionstjänster som kommuninvånarna behöver. Landskapsförbunden sköter planeringen av rekreatiönsområden i större utsträckning. De regionala miljöcentralerna beslutar om terräng- och sjötrafikbegränsningar och -förbud, fastställer ruttplaner som utarbetats i enlighet med lagen om friluftsliv, ger handledning och råd i frågor som gäller sanering av stränder och vattendrag samt deltar i planering och genomförande av projekt. Kommunernas gemensamma rekreatiönsområdesföreningar tar hand om anskaffning och utveckling av sådana rekreatiönsområden som ligger inom flera kommuners gränser. Miljöministeriet stöder rekreatiönsområdesföreningarnas verksamhet.

I sjö- och skärgårdsområden spelar Forststyrelsen en viktig roll genom att säkerställa medborgarnas möjligheter till rekreatiönsanvändning, för den ansvarar för utvecklingen av rekreatiönsanvändningen av de områden som den förvaltar över. Därtill förvaltar Forststyrelsens naturtjänster över fastigheter och hamnar vars underhåll i hög grad beror på att förutsättningarna för allmän rekreatiönsanvändning och sjöfartens säkerhet upprätthålls. Under de senaste åren har man försökt förbättra förutsättningarna för användning av naturskyddsområden till rekreatiönsanvändning och naturturism i synnerhet i nationalparkerna och andra populära mål i enlighet med principerna för en hållbar naturturism i skyddsområdena. I områdena utvecklar man naturturismen i samarbete med företag i turistbranschen, de lokala invånarna, kommunerna och andra samfund.

I naturresursplanerna för de områden som förvaltas av Forststyrelsen strävar man efter att samordna naturskyddets, rekreatiönsanvändningens och den ekonomiska användningens mål. Rekreatiönsanvändningen styrs även av Forststyrelsens

havsstrategi och statsrådets beslut om användning av naturen för rekreationsändamål och naturturism. I de regionala skogsplaner som skogscentralerna utarbetat för sina områden strävar man efter att ta i beaktande olika behov i användningen av skogarna och även rekreationsanvändningen.

Skogsforskningsinstitutet och universiteten bedriver forskning om användning av naturen för rekreation och om mångbruket av skogarna. Rekreationsanvändningen betjänas även av Skogsforskningsinstitutets riksomfattande prognoser om bär- och svampskörden och Finlands miljöcentrals snö-, is- och algrapporter och meddelanden om vattentemperaturer.

Allemansrätten och lagstiftning om rekreationsanvändning

I enlighet med den nordiska traditionen ger allemansrätten omfattande rättigheter att röra sig fritt i Finland. Allemansrätten är en så kallad bestående nyttjanderätt som gör det möjligt att röra sig i privata land- och vattenområden. Det är tillåtet att röra sig till fots, på skidor eller med cykel i naturen överallt med undantag av gårdsområden, åkrar, ängar och planteringar som kan skadas av att man rör sig där. Det är också tillåtet att slå läger och campa för en kort tid, förutsatt att övernattningen sker på ett tillräckligt avstånd från bostäder. Allemansrätten gör det även möjligt att plocka naturbär, svampar och blommor, att meta och pimpla, använda båt, simma och tvätta sig i vattendrag och röra sig på is. Egentlig organiserad motionsidrott regleras huvudsakligen i lagen om friluftsliv. Dessutom beaktas friluftslivsbehov i markanvändnings- och bygglagen.

Eftersom allemansrätten i Finland inte baserar sig direkt på lagstiftningen utan främst på sedvanerätt, regleras den tämligen heterogent. Allemansrätten anses emellertid ha ett skydd på grundlagsnivå i den meningen att förutsättningarna för utövandet av rätten inte borde väsentligt begränsas med bestämmelser under lagnivå. I lagstiftningen har man emellertid uppställt vissa begränsningar för utövandet av allemansrätten. Till exempel rekreationsanvändning i större skala omfattas inte av allemansrätten utan den anses vara organiserat friluftsliv som regleras i lagen om friluftsliv. Allemansrätten ger vika utan ersättning, när ett område tas till exempel i byggnadsbruk eller annat bruk. Rättens omfattning bestäms dessutom av användningens kortvarighet samt skyldigheten att undvika orsakande av onödig olägenhet. Orsakande av störning eller olägenhet, skräpande eller förstörande av naturen är således inte tillåtet och dessutom krävs det tillstånd för att göra upp eld. Med stöd av naturvårdslagen och i någon mån av jaktlagen är det dessutom möjligt att ställa särskilda begränsningar som har med skyddet att göra. Rätten att färdas i naturskyddsområden kan begränsas.

Båtförarens rätt till färdsel baserar sig på bestämmelserna om allmänt nyttjande i vattenlagen samt på sjötrafiklagen och -förordningen. Rätten till allmänt nyttjande betyder att var och en har rätt att röra sig i ett öppet vattendrag och i havsområden eller på deras is oberoende av ägoförhållandena för vattenområdet. I färdsel är det tillåtet att använda olika trafikmedel eller anordningar, och ett främmande vattenområde kan även användas som en tillfällig ankringsplats. I sjötrafiklagen har rättigheterna till allmänt nyttjande preciserats med till exempel allmän omsorgsplikt. Terrängtrafiklagen reglerar körning med motordrivna fordon i terräng i landområden och istäckta vattenområden.

Rekreationsanvändningens framtidsutsikter

Finländarna idkar friluftsliv året runt, och till detta ger allemansrätten goda möjligheter. Den ökade fritiden och höjda levnadsstandarden kan ytterligare öka intresset för rekreationsanvändning i framtiden. Under de senaste åren har kuststäder och kommuner faktiskt satsat på byggande och markerande av strandrutter i terrängen.

Mängden av obebyggd strand som lämpar sig för rekreationsanvändning har uppskattats med hjälp av begreppet strändernas slutenhet. Ju tätare strandområden har byggts, desto mindre finns det fri strand som kan användas för rekreation. Stränderna är mera slutna i södra och sydvästra Finland där största delen av befolkningen bor och där det därför finns mest tryck på rekreationsanvändning och strandbyggande.

När stränderna byggs övergår stränderna till privat bruk varvid rekreation och fiske som baserar sig på allemansrätten blir svårare. Under de senaste tiderna har man också känt behov av att klarlägga allemansrätten i lagstiftningen. Till exempel en ökad rekreationsanvändning och redskapsteknikens utveckling kan ge den traditionella allemansanvändningen nya dimensioner samtidigt som de miljömässiga kraven blir mångsidigare. Behovet för rekreationsområden är störst i det tätbebyggda södra Finland. Framtida möjligheter till rekreationsanvändning påverkas i avgörande grad av eutrofiering och kustvattnens tillstånd.

3.5.2

Jakt och fritidsfiske

Jakt och fritidsfiske är populära fritidsintressen vid kusten och i skärgården. Fritidsfiske idkas i Finland varje år av cirka 2 miljoner personer åtminstone en gång om året. I marina områden är fritidsfiskarnas fångst cirka 8 miljoner kilo. De viktigaste fångade arterna är abborre, gädda och mört.

Sex procent av finländarna har jaktkort, vilket innebär att Finland har mest jägare i hela Europa i förhållande till folkmängden. De vanligaste bytesdjuren är hare, skogshöns, vattenfåglar och älg, som har en kraftig stam i kustområdena. Jakten på vattenfåglar har av tradition varit en del av skärgårdskulturen. Som en ny förändring i jakten i kustområdena kan nämnas återställningen av gråsäl som en art som får jagas.

Förvaltning och andra viktiga aktörer i anslutning till fritidsfiske och viltvård

Jord- och skogsbruksministeriets fiske- och viltavdelning uppehåller viltstammar och tar hand om förutsättningarna för jakt. Ministeriet ansvarar för bland annat beredning av lagar som gäller jakt och beslutar om jaktkvoterna för vissa viltbestånd samt utfärdar anvisningar och bestämmelser. I fråga om fritidsfiske är jord- och skogsbruksministeriets uppgift bland annat att säkerställa förutsättningarna för fiske och utveckla fiskemöjligheterna. Ministeriet ansvarar även för övervakning av fiske samt för utnyttjande och vård av fiskbestånden. I fråga om viltvården utvecklar ministeriet förutsättningarna för jakt och främjar viltvården.

=Förutom statliga myndigheter sköts jakt- och viltvårdsfrågorna av Jägarnas centralorganisation, viltvårdsdistrikten och viltvårdsföreningarna på det sätt som föreskrivits i jaktlagen. De ovannämnda organisationerna baserar sig på jägarnas egen aktivitet. Dessutom sköts jakt och viltvårdsfrågor av jaktföreningar och

på frivilligt medlemskap baserade jägarorganisationer. Jägarnas centralorganisation styr och övervakar viltvårdsdistriktens verksamhet under tillsyn av jord- och skogsbruksministeriet och främjar utbildning och rådgivning inom jakt och viltvård. Viltvårdsdistriktens uppgift är att ge jaktutbildning och jaktrådgivning, främja och bistå viltvård samt styra och övervaka viltvårdsföreningarnas verksamhet. Därtill fungerar de som tillståndsmyndigheter i jakt och ansvarar för de uppgifter som ålagts dem av jord- och skogsbruksministeriet och Jägarnas centralorganisation. Jord- och skogsbruksministeriet beslutar om till exempel maximiantalet jaktlicenser som viltvårdsdistrikten får ge för vissa villebråd samt om regionala maximivoter för jaktåret. Även polisen, jaktövervakarna och gränsbevakningsväsendet deltar vid behov i jaktövervakningen. Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakare övervakar statens land- och vattenområden.

Lokala jaktföreningar gör viltvårdsarbete, t.ex. vilttriangelräkningar, vinterutfodring av villebråd och jakt på små rovdjur såsom mink och mårhund som orsakar skada för fågelbeståndet. Jaktföreningarnas riksorganisation är Suomen Metsästäjäliitto – Finlands Jägarförbund rf.

TE-centralerna fungerar som lokala myndigheter för fiskerihushållning och ansvarar även för fritidsfiske. Dessutom beviljar TE-centralerna anslag för främjande av fritidsfiske, styr fiskeområden och behandlar ansökningar om förbud och dispens i anknytning till fiskelagen.

Viktiga aktörer inom fritidsfiske är fiskeområden och delägarlag för samfälliga fiskevatten. Utgående från de av ministeriet ställda målen och sina medlemmars behov ger rådgivningsorganisationer inom fiskerihushållning, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö och Kalatalouden Keskusliitto råd åt fritidsfiskare och personer som sköter fiskerihushållning.

Det under jord- och skogsbruksministeriet lydande Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet följer upp viltstammarna i samarbete med jägarna, bedriver forskning i anslutning till fisk- och villebrådsbestånd och fungerar som sakkunnigorgan.

Lagstiftning och andra styrmedel för fritidsfiske

Fritidsfisket regleras i fiskelagen där det finns bestämmelser om bland annat fångst, skötsel av fiskevattnen och övervakning av fiske.

Metandet och pimlandet hör till allemansrätten och för dem behövs inte tillstånd på det sätt som föreskrivs i fiskelagen. 18–64-åringar som fiskar på något annat sätt än metar eller pimplar måste avlägga statens fiskevårdsavgift. Därtill måste de som idkar handsredskapsfiske skaffa ett tillstånd till handsredskapsfiske. Tillståndet kan vara antingen en länsspecifik spöfiskeavgift eller ett tillstånd som beviljats av fiskerättsinnehavaren. Personer som är under 18 år eller har fyllt 65 år kan emellertid idka fiske med ett spö utan särskilt tillstånd. För annat fiske, såsom nät-, katse-, not- och trålfiske, behöver man alltid förutom att avlägga fiskevårdsavgiften även ett tillstånd från vattenområdets ägare. Detsamma gäller för kräftfiske. Ett undantagsfall där man inte behöver ett tillstånd utgörs av ett allmänt vattenområde i sjön där husbehovs- och fritidsfiske är fritt bara man avlägger fiskevårdsavgiften.

Delägarlag för fiskevatten säljer licenser och sköter övervakningen av fiske i sina områden. För förvaltningen av fiskevårdsavgiften och den länsspecifika spöfiskeavgiften ansvarar jord- och skogsbruksministeriets fiske- och viltavdelning. Intäkterna från avgifterna används vanligen för ersättningar till vattenområdets ägare eller till stöd för fiskeriorganisationernas verksamhet.

Jaktlagstiftning och andra styrmedel

Jakten regleras i jaktlagen och lagen om jaktvårdsavgift och jaktlicensavgift. I jaktlagen anges de jagade arterna och deras fridlysningstider. En del av villebrådsarterna har fridlysts helt. För jakten måste avläggas en jägareexamen. Dessa examina anordnas av lokala viltvårdsföreningar. En person som har avlagt examen kan lösa in ett jägarkort genom att betala viltvårdsavgiften. För att jaga hjortdjur och björn måste jägaren avlägga ett särskilt skjutningstest. För användning av skjutvapen behövs dessutom tillstånd att inneha vapen, dvs. vapenlicens.

I Finland är jakträtten bunden till markägande. För jakt i privatägda marker behöver man ett tillstånd från markägaren eller den som har nyttjanderätten till marken. I praktiken hyr jordägare ut jakträtten till jaktföreningar. Var och en som är fast bosatt i Finland har rätt att jaga i ett allmänt vattenområde i havet, på sådana holmar och skär i ett allmänt vattenområde i havet som hör till staten och vars förvaltning inte har överlåtits till någon samt i Finlands ekonomiska zon.

Nuläge och utmaningar för jakt och fiske

Miljöförändringarna utgör ett hot mot jakt och fiske. Till exempel vattnens eutrofiering och strändernas slutenhet är viktiga problem för fritidsfiske och rekreativ användning. Till följd av förändringarna ökar intressekonflikterna mellan strandbor, fiskare och andra rekreativ användare i synnerhet när fritidsfisket blir rörligare.

4 Rekommendationens mål och innehåll

4.1

Strategiskt och ekosystemsmässigt tillvägagångssätt

Enligt EU-rekommendationen om integrerad kustområdesförvaltning borde medlemsstaterna införa ett övergripande strategiskt tillvägagångssätt i kustområden och utarbeta en strategi för detta. Där borde kustens delområden på land- och sjösidan betraktas som en helhet och ta den hållbara utvecklingens alla element – den miljömässiga, ekonomiska och sociala dimensionen – med i styrningen av kustområdet.

I rekommendationen ses det ekosystemorienterade tillvägagångssättet som grunden för användningen och vården av kustområdet. Där är det väsentligt att uppfatta förbindelserna mellan de ekologiska helheterna och förstå människan som en del av ett fungerande ekosystem. Fungerande ekosystem anses även kunna medföra ekonomiskt nytta för näringsverksamheten.

Med hjälp av det strategiska och ekosystemsmässiga tillvägagångssättet försöker man i rekommendationen att bevara och förbättra kustens tillstånd och livskraft på längre sikt. Förberedning för den kommande utvecklingen och överraskande situationer på förhand blir en av de centrala utgångspunkterna för verksamheten. Då blir det viktigt att till exempel erkänna att klimatförändringen utgör ett hot mot kustområdet och förbereda för dess verkningar. Det ekosystemorienterade tillvägagångssättet och förutsebarheten kräver tillförlitlig information och uppföljning samt på dem baserad planering för att genomföra åtgärder som lämpar sig för kustområdet.

På grund av mångfald och de många aktörerna i kustområdet är samordnandet av åtgärderna en förutsättning för hållbar förvaltning. Under dessa omständigheter borde man fästa uppmärksamhet vid interaktionen mellan aktörerna samt vid åtgärdernas följdriktighet och långsiktighet. För att främja samordnandet av åtgärderna betonar det strategiska tillvägagångssättet betydelsen och den fortgående interaktionen mellan myndigheterna på olika förvaltningsområden.

4.2

Principerna för integrerad förvaltning

Till stöd för det strategiska och ekosystemorienterade tillvägagångssättet anges i rekommendationen för integrerad kustområdesförvaltning åtta principer på vilka medlemsstaternas kustområdesförvaltning borde baseras.

1. *"Ett brett övergripande perspektiv där det tas hänsyn till att natursystem och mänskliga aktiviteter som påverkar kustområdena är beroende av varandra och olika."*

I genomförandet av den integrerade förvaltningen borde beaktas alla de faktorer som har en betydande inverkan på aktiviteten i kustområden. Detta förutsätter att situationen betraktas ur ett brett perspektiv både geografiskt och ämnesspecifikt. I åtgärderna borde man kunna beakta kustområdena såväl på sjösidan som på landsidan oberoende av administrativa gränser och den sektoriella lagstiftningen.

2. *"Ett långsiktigt perspektiv där det tas hänsyn till försiktighetsprincipen samt nuvarande och kommande generationers behov."*
3. *"En förvaltning som kan anpassas under en successiv process, vilket underlättar anpassningen allteftersom problem uppstår och kunskaper utvecklas. Detta innebär ett behov av tillförlitlig information vad beträffar utvecklingen av kustområdena."*

Enligt rekommendationen borde planeringen av förvaltningen av kustområden i mycket baseras på långsiktighet och försiktighetsprincipen. Den integrerade förvaltningen av kustområden borde förstås som en gradvis och dynamisk utvecklingsprocess som förutsätter definiering av målen, åtgärder som baserar sig på en förutseende synvinkel, uppföljning av förverkligandet av målen och revidering av dem vid behov. Även om det är viktigt att besluten om kusterna baserar sig på tillförlitlig information och kännedom om områdets särdrag, måste även osäkerhetsfaktorerna beaktas i planeringen av verksamheten. Bristen på information som sådan får inte utgöra ett hinder för vårdåtgärder.

4. *"Lokala särdrag och stor mångfald när det gäller de europeiska kustområdena, vilket kommer att göra det möjligt att möta dessa områdens praktiska behov i form av särskilda lösningar och flexibla åtgärder."*

På grund av olikheterna mellan olika europeiska kustområden behövs det förutom reglering på gemenskapsnivå även arrangemang som lämpar sig för nationella och lokala omständigheter samt flexibla styrmedel. Det finns inte ett enda rätt tillvägagångssätt, utan man kan försöka uppnå målen genom att använda flera olika förfaringssätt som lämpar sig för speciella problem och lokala miljöer.

5. *"Arbete i samklang med de naturliga processerna och med respekt för ekosystemens bärkraft, vilket kommer att göra människors aktiviteter mer miljövänliga, socialt ansvarsfulla och ekonomiskt sunda i det långa loppet."*

I användning av kusterna borde man sträva efter att förstå kustområdena och naturens system och sammanjämka människans åtgärder med naturens processer och den ekologiska bärkraften. Ekosystem borde användas och skötas inom gränsen för deras bärkraft och så att det är möjligt att anpassa sig efter förändringar i dem.

6. *"Deltagande av alla berörda parter i förvaltningsprocessen."*

Den integrerade förvaltningen av kustområden förutsätter deltagande och samarbete av alla de parter som har intressen att bevaka och vars områden påverkas av åtgärderna. I rekommendationen försöker man främja förslag som kommer nerifrån upp och uppmuntrar deltagande i användningen och vården. Förutom anordnande av möjligheter till praktiskt deltagande förutsätter detta att det finns tillförlitlig, tillgänglig och användbar information om kustområdena.

7. *”Stöd och engagemang från berörda förvaltningsorgan på nationell, regional och lokal nivå, mellan vilka lämpliga förbindelser bör upprättas eller upprätthållas med syfte att förbättra samordningen mellan olika befintliga politikområden.”*

I enlighet med rekommendationen förutsätter den integrerade förvaltningen av kustområden planmässiga och samordnande åtgärder på lokal och regional nivå som stöds med nationella arrangemang. På lång sikt borde målet vara att det inte finns motsättningar mellan olika förvaltningsnivåer och -områden samt att de olika åtgärderna som inriktar sig på kusterna är samordnade och konsekventa. På det här sättet kan man se förvaltningen stöda det lokala initiativet.

8. *”En kombination av instrument som är avsedda att underlätta samstämmighet mellan olika sektorspolitiska mål och mellan planering och förvaltning.”*

Enligt rekommendationen lyckas planeringen av användningen av kustområden bäst, om det är möjligt att använda flera olika styrmedel såsom lagstiftning, ekonomiska medel, frivilliga avtal, information, tekniska lösningar, forskning och utbildning. Man borde försöka förena och diversifiera olika förfaranden och legislativa styrmedel för att skapa flexibilitet och lösa mångdimensionella problemsituationer.

5 Den integrerade kustområdesförvaltningens synvinkel i den nationella styrningen

5.1

Det strategiska greppet i styrning av kustområden

Planering av områdesanvändning och placering av funktionerna

Den hållbara utvecklingen av kustområdena förutsätter långtidsplanering där det är möjligt att på bred basis ta hänsyn till alternativen i områdesanvändningen och områdets olika funktioner och särdrag. Strategiska utgångspunkter för planering och styrning av kustområdesanvändning finns i synnerhet i markanvändnings- och bygglagen, vars planerings- och plansystem erbjuder medel för styrning av områdesanvändning i olika typer av områden i olika delar av Finland. Även om planläggningen i huvudsak gäller användning av landområden, kan planeringen även gälla vattenområden. Det på rekommendationen baserade strategiska tillvägagångssättet stöds i synnerhet av de riksomfattande målen för områdesanvändningen samt styrmedlen för landskapsplaneringen som skapar ramen för mera detaljerad planering och funktionsstyrning.

De riksomfattande målen för områdesanvändning preciserar de allmänna målen i markanvändnings- och bygglagen och de därav härledda kraven för planinnehållet ur nationell synvinkel. Som exempel på riksomfattande mål för områdesanvändning kan man ur rekommendationens synvinkel nämna områdes- och samhällsstrukturens funktion, bevarande av kultur- och naturarvsobjekt samt främjande av naturens användning för rekreation. Områdesanvändningen skall stöda bevarandet av särpräglade, till naturförhållanden anpassade by- och kulturmiljöer och främja bland annat bevarande av Skärgårdshavet och landhöjningskusten med beaktande av näringslivets och den bofasta befolkningens behov. Enligt de riksomfattande målen för områdesanvändningen bör man i planeringen av områdesanvändning i Skärgårdshavet fästa uppmärksamhet vid områdets fördelning i kust-, mellan- och ytterskärgården samt vid bevarandet av särdragen i deras natur, kulturmiljöer och bosättning. I Skärgårdshavet bör man trygga möjligheterna att bevara områden som är av betydelse med tanke på kulturlandskapet och tillräckligt vidsträckta områden som är obebyggda.

Vid landhöjningskusten skall man uppmärksamma de ekonomiska och miljömässiga konsekvenserna av landhöjningen i samband med att den befintliga strukturen förnyas och den nya planeras. Vid åmynningarna beaktas särskilt särprägel i landskapet och naturhushållningen. I anslutning till kustområdena syftar de riksomfattande målen för områdesanvändning dessutom till att styra den strandangränsande fritidsbebyggelsen så att bevarandet av de strandområden som har värdefulla naturvärden och trivseln i semesterboendet säkerställs.

I landskapsplaneringen skall de riksomfattande målen för områdesanvändning beaktas och samordnas med landskapsmässiga och lokala mål. Redskap för landskapsförbunden är landskapsöversikten, landskapsplanen och landskapsprogrammet. I landskapsöversikten bestämmer man de långsiktiga riktlinjerna och målen för landskapets utveckling. Dessa genomförs med hjälp av landskapsplanen och landskapsprogrammet. Landskapsplanens uppgift är att lösa de nationella, landskapspecifika och regionala frågorna om områdesanvändning samt fästa uppmärksamhet vid landskapets särbehov. Landskapsplanen styr kommunernas planläggning och myndigheternas planering av annan områdesanvändning.

Kommunplaneringen är ett viktigt medel för styrning av områdesanvändning och uppskattning av utvecklingsbehov på lokal nivå. För att organisera och styra användningen av kommunens områden, utarbetar man generalplaner och detaljplaner. Regionala och lokala särdrag utgör utgångspunkter för den kommunala planeringen. Kraven på innehållet i de planer som gäller fritidsbebyggelse betonar beaktandet av naturförhållandena och landskapet samt vattenskyddet och rekreationsbehoven. I plan- och skyddsbestämmelserna är det möjligt att mera detaljerat ta i beaktande bland annat kustens särdrag och ICZM-synvinklar.

Med hjälp av områdesplanering och byggnadsstyrning är det också möjligt att lösa placeringen av olika funktioner och byggnader i kustområden. Förutom planläggningen bedöms förutsättningarna för placeringen av funktionerna i flera andra för kuster viktiga planerings- och beslutsfattandesystem såsom de beslut som fattas med stöd av miljöskyddslagen, vattenlagen och marktäktslagen.

Hållbara finansieringsmöjligheter för kusten

Den ekonomiska styrningen stöder ofta annan styrning genom att uppmuntra till aktivitet av önskad typ. Typiska styrmedel är olika avgifter, skatter och stöd. Dessutom räknas ofta även frivilliga avtal till den ekonomiska styrningen.

Ur rekommendationens synvinkel är sådana ekonomiska styrmedel viktiga som på ett uppmuntrande sätt styr verksamheten i en riktning som är hållbar för kustens miljö och livskraft. Kustområdets verksamhetsbetingelser stöds i första hand med olika styrmedel för områdesutveckling. Som exempel kan nämnas de riksomfattande målen för utveckling av regionerna, de på dessa mål baserade landskapsprogram, som utarbetats av landskapsförbund, samt EU:s strukturfondsprogram som ger betydande finansieringsmöjligheter åt olika projekt. Regionutvecklingen stöds dessutom av bland annat de stödåtgärder för näringsverksamheten i skärgården som baserar sig på lagen om främjande av skärgårdens utveckling samt stöden för skydd av skärgårdsnaturen och landskapsbilden. I fråga om näringsidkande i skärgården kan också nämnas strukturstödet för fiskerinäringen som syftar till att främja bland annat hållbar balans mellan fiskbeståndet och dess utnyttjande, förnya fiskerinäringens strukturer och främja bevarandet av branschens konkurrenskraft. Viktiga finansieringsmöjligheter är även jord- och skogsbrukets miljöstödsystem som skall uppmuntra markägaren att genomföra åtgärder som är nyttiga för miljö- och naturskyddet. Som relativt nya instrument för ekonomisk styrning av naturskydd kan nämnas de på frivillighet baserade skyddsmedlen, t.ex. handeln med naturvärden och anbudsgivning i Metso, mångfaldsprogrammet för Södra Finlands skogar.

Det är möjligt att få bistånd till projekt som främjar miljöskyddet. Stöd kan även beviljas för bland annat utvecklings- och experimentverksamhet samt olika investerings- och saneringsprojekt. Stöd beviljas av de lokala miljöcentralerna och miljömi-

nisteriet. I fråga om stöd för näringar kan dessutom nämnas statsgarantier för företagens vatten- och luftskyddsinvesteringar och investeringar för återvinning av avfall. Staten deltar även i istandsättning av vattenförsörjning med stödåtgärder som främst ligger på jord- och skogsbruksministeriets, miljöministeriets och arbetsministeriets ansvar. Vatten- och avloppsverk och olika vattensammanslutningar kan få bidrag, räntestöd och sysselsättningsbaserat bidrag av staten. Vattentjänstunderstöd kan även beviljas för en fastighet i ett glest bebyggt område, om fastigheten används för permanent boende.

Olika strategier och program

I kustområdena genomförs omfattande planering även med hjälp av strategier. Till exempel den ekonomiska verksamheten och livskraften kan styras med olika näringsstrategier, kommunala utvecklingsstrategier och lokalagendor. Som exempel på strategiska styrmedel som syftar till hållbar användning kan nämnas naturresursstrategin som drar upp linjerna för hållbar användning av förnybara naturresurser samt havsstrategin som syftar till helhetsorienterad utveckling och planering av havsområden som innehåller av Forststyrelsen. Skyddet av den biologiska mångfalden säkerställs med bland annat den s.k. biodiversitetsstrategin som syftar till att förvaltningsområdena och de centrala näringssektorerna tar upprätthållandet av biodiversiteten och den hållbara användningen av naturresurserna integrerat i beaktande i sin verksamhet.

Ramarna för de nationella målen för hållbar utveckling ställs i regeringens strategi för hållbar utveckling. Strategin syftar till ekologisk hållbarhet och skapandet av sociala och kulturella förutsättningar för ekologisk hållbarhet. I principbeslutet om programmet presenteras de strategiska målen och riktlinjerna för de viktigaste verksamhetsområdena inom hållbar utveckling. Flera förvaltningsområden och organisationer har kompletterat dessa mål och riktlinjer genom att utarbeta egna program för hållbar utveckling. Kommittén för den hållbara utvecklingen i Finland har startat beredningen av en ny nationell strategi för hållbar utveckling. Strategiförslaget torde vara färdigt fram till 31.5.2006.

5.2

Samordnande av verksamheten

Samordnande lagstiftning

Bättre sammanjämkning och koordinering av åtgärderna är ett av rekommendationens mål. Om styrningen baserar på särreglering kan det bli svårt att få en helhetsuppfattning om de projekt som genomförts i olika branscher och om projektens verkningar. För att uppnå ett bredare perspektiv har man försökt förenhetliga styrningen vid lagstiftningsreformer sålunda att verksamheterna blir enhetliga och att man kan behärska verkningarna på ett övergripande sätt. Detta betyder att regleringen och det därmed enhetliga beslutsfattandet utvidgas till att omfatta hela verksamhetshelheten i stället för olika sektorer.

Planeringen enligt markanvändnings- och bygglagen är typiskt helhetsorienterad verksamhet som sammanjämkar olika intressen och i vilken olika funktionella behov identifieras och passas ihop med omgivningens krav. Strävan till balans kommer också fram i lagens syfte enligt vilket användningen och byggandet av områden organiseras så att man främjar ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt balanserad utveckling. Trots att det är utmanande att samordna olika intressen, hjälper planlägg-

ningen som bäst att bland annat betrakta miljösynpunkter på ett övergripande sätt och ta dem i beaktande i ett tidigt skede.

Som ett exempel på integrerande styrning kan även nämnas metoderna i miljökonsekvensbedömning. Syftet med förfarandena för bedömning av projektens miljökonsekvenser samt bedömning av miljökonsekvenserna av myndigheters planer och program är att producera information om miljökonsekvenserna för alla som gör beslut om miljön. I förfarandena används både horisontell och vertikal integration genom att höra myndigheter och medborgare från olika sektorer och olika nivåer för beslutsfattande.

Bedömningen av miljökonsekvenserna tillämpas på projekt som kan ha betydande skadliga miljökonsekvenser. Bedömningsskyldigheten kan också efter prövning utvidgas till att omfatta projekt som sannolikt har betydande miljökonsekvenser. En myndighet kan inte bevilja tillstånd att genomföra projektet om tillbörlig bedömning inte har utförts. Bedömningsförfarandet är även ett sätt att på förhand kartlägga de olika alternativen med vilka ett projekt kan genomföras, bland annat i anslutning till aktivitetens placering. I fråga om planer och program är myndigheten skyldig att ta reda på och bedöma miljökonsekvenserna för de planer och program som den bereder, ifall genomförandet av planerna och programmen kan ha en betydande inverkan på bland annat människan, naturen och dess mångfald, den byggda miljön, landskapet eller naturtillgångarna. I fråga om planläggningen utreds miljökonsekvenserna i enlighet med markanvändnings- och bygglagen. Vid utarbetande av planer bör man i tillräcklig mån bedöma planens och de betraktade alternativens miljökonsekvenser, inklusive planens samhällsekonomiska, sociala, kulturella och andra verkningar.

Som bäst stöder bedömningen av miljökonsekvenserna den övergripande och samordnande synvinkeln. Genom att öka mängden av information främjar bedömningsprocessen en integrering av tolkningen i de olika sektorerna samt det förebyggande miljöskyddet. I synnerhet bedömningen av planernas och programmens miljökonsekvenser är av betydelse för hantering av utvecklingen i mindre skala och olika riskfaktorer. Man har även tagit fram uppföljningen av planer och program i SMB-lagen: myndigheten måste se till att genomförandet av de planer och program som omfattas av bedömningen och de betydliga kostnader som dessa ger upphov till följs upp sålunda att det är möjligt att vid behov vidta åtgärder för att förebygga och minska miljöolägenheter.

Samarbete mellan myndigheter

Koordinering av myndigheternas verksamhet och samarbetsmöjligheterna inom förvaltningen är en av de viktigaste åtgärderna som rekommendationen förutsätter. Man försöker främja administrativt samarbete förutom i lagstiftningen även inom befintlig förvaltningspraxis. I koordinering av myndighetsbeslut används olika utlåtandeförfaranden samt sakkunnig- och samarbetsorgan. I Finland är arbetsätten i myndighetssamarbete till stor del en etablerad del av normal praxis.

I markanvändnings- och bygglagen vill man fästa uppmärksamhet vid samarbetet mellan myndigheterna i planering av områdesanvändning. I planläggning innehåller samarbetet vissa lagstadgade förhandlingar myndigheter emellan, utvecklingssamtal och begäran om utlåtande från myndigheter samt fri diskussion mellan planläggaren och de övriga myndigheterna. Som exempel på samarbete kan nämnas bland annat bredbasig beredning av åtgärdsprogrammet för naturens mångfald och statsrådets principbeslut om rekreativ användning av naturen och främjande av naturtu-

rism. Till beredning av sektoriell lagstiftning hör i allmänhet samarbete mellan myndigheter. Som exempel i fråga om kustområden kan dessutom nämnas myndighets-samarbetet i övervakning och räddningsverksamhet samt naturresursplaneringen på statsägda marker där man försöker samordna naturskyddets, det ekonomiska utnyttjandets och rekreationens mål.

5.3

Deltagandemöjligheter

Enligt rekommendationen är det viktigt att människorna har möjligheter att delta i planeringen av och beslutsfattandet om kustområden. Deltagandet anses öka intresset och uppmuntra till skyddet av miljön. Därtill anses detta föra medborgarna närmare beslutsfattandet, öka engagemanget, minska kontroverser och föra lokal expertis till beslutsfattandet. Med interaktionen mellan de olika användarna av kustområden är det möjligt att bland annat förbättra planeringens effektivitet och flexibilitet. Med samarbetet är det möjligt att hitta sådana mål och medel som alla aktörerna frivilligt kan binda sig till.

I Finland baserar sig möjligheten att påverka beslutsfattandet om ens livsmiljö på grundlagen enligt vilken det allmänna skall verka för att var och en har möjlighet att påverka beslutsfattandet i frågor som gäller den egna livsmiljön. Om deltagandet föreskrivs mera ingående i de lagar som reglerar flera olika funktioner eller planering av förvaltning av områden. Till exempel i markanvändnings- och bygglagen finns bestämmelser om ordnandet av samverkan. I planläggningen omfattar myndigheternas samarbetspartner bland annat invånarna, markägarna samt näringslivets och folkrörelsernas representanter. I planeringen av markanvändningen försöker man trygga möjligheterna att delta i beredning och säkerställa interaktionen, planeringens kvalitet, expertisens mångsidighet och öppen information. Dessa mål konkretiseras bland annat med skyldigheten att utarbeta en deltagande- och utvärderingsplan samt genom att informera om planläggningen. Med bedömningen av miljökonsekvenserna främjar man interaktionen, medborgarnas påverkningsmöjligheter och processens transparens. Också en av SMB-lagens centrala mål är att förbättra allmänhetens tillgång till information och dess deltagandemöjligheter i beredningen av olika planer.

Som exempel på interaktiv planering som ökar deltagandet kan nämnas naturresursplaneringen, den på lagen om vattenvårdsförvaltning baserade vattenförvaltningsområdesvisa planeringen samt planeringen av förvaltningen av Natura 2000-områden. Den sistnämnda planeringen syftar till att öka de olika intressentgruppernas deltagande. I naturresursplaneringen och den därtill anknutna områdesekologiska planeringen av skogar försöker man granska statens mark- och vattenområden helhetsorienterat ur olika synvinklar, och deltagandemöjligheterna har en central ställning i granskandet. I planeringen i vattenförvaltningsområden betonas ett omfattande samarbete mellan förvaltningen, näringslivet och den tredje sektorn. Avsikten är att engagera allt flera aktörer utanför miljöförvaltningen i planeringen av och beslutsfattandet om vattenvården.

Ur den integrerade kustområdesförvaltningens synvinkel ger även kommunala och landskapspecifika demokratiska tillvägagångssätt redskap till deltagande samtidigt som de gör det möjligt att lokala omständigheter och behov kommer till synes i beslutsfattandet om kusten.

Rekreationsmöjligheter

Rekreationsanvändning i planeringen av områdesanvändningen

Markanvändnings- och bygglagen förutsätter att möjligheterna till rekreationsanvändning säkerställs i planeringen av områdesanvändningen. I utarbetandet av landskapsplanen måste man fästa speciell uppmärksamhet vid att det finns tillräckligt med områden som lämpar sig för rekreation. Också i kommunernas general- och detaljplaner måste man se till att det finns tillräckligt med parker eller andra områden som lämpar sig för närrekreation. Även i planeringen av fritidsbebyggelse i strandområden måste man förutom vattendragens, terrängens och naturens särdrag ta rekreationsbehoven i beaktande.

Rekreationsbehoven har tagits upp i de riksomfattande målen för områdesanvändning. Enligt dessa mål kan områdesanvändningen bidra till främjandet av rekreationsanvändningen av naturen samt natur- och kulturturism i synnerhet genom att förbättra förutsättningarna för mångsidig användning. I landskapsplanläggningen måste man skapa förutsättningarna för bildande av rutter och nätverk som är betydande över kommungränserna och tillsammans med generalplanläggningen skapa förutsättningar för upprättande av regionala rekreationsområden särskilt i Södra Finland och i de största stadsregionerna. I landskapsplanläggningen måste därtill beaktas de vattendrag som kräver speciellt skydd ur rekreationsanvändningens synvinkel.

Statsrådets principbeslut om handlingsprogrammet för utveckling av rekreationen i det fria och av naturturismen ger riktlinjer för de allmänna förutsättningarna för rekreationsanvändningen. Som utvecklingsåtgärder som avspeglar det strategiska tillvägagångssättet nämner principbeslutet bland annat samordnandet av rekreationsmålen och klarläggandet av ansvar, förbättrandet av förutsättningarna att agera i naturen, utvecklandet av samarbetet mellan de aktörer som har att göra med rekreationsanvändningen samt ökandet av kunskaper och kunnande. I beslutet har även aktiv uppföljning anknutits till genomförandet av åtgärderna.

Rekreationsanvändningen i de statsägda områdena ankommer på Forststyrelsen som försöker samordna naturskyddets, det ekonomiska utnyttjandets och rekreationsanvändningens mål med hjälp av naturresursplanering och, i fråga om skyddsområden, med detaljerade vård- och användningsplaner. Även naturturism utvecklas aktivt i Forststyrelsens områden. Detta ändamål tjänar de marina nationalparkerna och andra områden som är öppna för alla och som skaffats för skydds- och friluftsjändamål vid kusten. Viktiga främjare och uppehållare av rekreationsanvändningen på lokal nivå är kommunerna och kommunernas gemensamma rekreationsområdesföreningar.

I Finland garanterar allemansrätten goda möjligheter till friluftsliv och rekreationsanvändning av naturen. På basis av allemansrätten är det tillåtet att använda naturen för rekreation på många olika sätt oberoende av ändamålet och markägandeförhållandena. Med stöd av rätten är det möjligt för var och en att röra sig och motionera i till exempel områden som används för jord- och skogsbruk om man inte stör det. Även allmänt nyttjande av vattenområden omfattas på motsvarande sätt av allemansrätten i Finland.

Skydd av kustmiljön

Finlands program för skydd av Östersjön

Östersjöns och kustvattnens tillstånd är den främsta utgångspunkten för förvaltningsåtgärderna. Eutrofiering och förorening av kustvatten och det ökade bruket av havsområdet och de växande olycksriskerna kräver att större vikt skall läggas vid skyddsåtgärder och att de skall effektiveras. Man har försökt bemöta utmaningarna i synnerhet med statsrådets principbeslut år 2002 om åtgärder för skydd av Östersjön och det på beslutet baserade handlingsprogrammet som utarbetats år 2005.

Syftet med Finlands program för skydd av Östersjön är att påverka vatten och den marina naturen i Finska viken, Skärgårdshavet, Ålands hav, den egentliga Östersjöns norra del och Bottniska viken. För att uppnå ett bra ekologiskt tillstånd agerar man på sex huvudsakliga målområden i skyddsprogrammet. Dessa är förebyggande av eutrofiering, minskande av risker från farliga ämnen, minskande av olägenheter från utnyttjande av Östersjön, bevarande och ökande av naturens mångfald, förbättrande av miljömedvetenheten samt forskning och uppföljning.

Med programmet försöker man minska eutrofieringen av Östersjön och förbättra naturens och vattenområdenas tillstånd i Östersjön. Enligt programmet borde utsläpp av farliga ämnen varken få utgöra hot för Östersjöns ekosystem eller för människans hälsa. Utnyttjandet av Östersjöns naturtillgångar skall vara på hållbar basis. En utgångspunkt är att till exempel sjötrafiken, de behövliga farledsarbetena eller mekanisk belastning eller byggande och utvinning av material från havet inte bör orsaka betydande olägenheter för Östersjön. Skyddsprogrammets mål med hållbart utnyttjande förutsätter också att rekreationen och turismen till sjöss inte orsakar betydande olägenhet för den marina miljön. Enligt programmet bör olje- och kemikalietransporter och de stora oljehamnarnas verksamhet organiseras så riskfritt som möjligt och olyckornas skador för vatten- och strandnaturen minimeras. Man måste även sätta stopp för olagliga, avsiktliga oljeutsläpp.

Målprogrammet för vattenskyddet

Statsrådets principbeslut om målen för vattenskyddet (1998) innehåller de centrala riktlinjerna för vattenskydd. Detta s.k. målprogram för vattenskyddet drar upp linjerna för de marina områdenas, insjöarnas och grundvattnens måltillstånd år 2005. Programmet innehåller även åtgärder med vilka målet skall uppnås. För Östersjön har man ställt som utgångspunkt i målprogrammet att havets tillstånd inte längre skall försämrats år 2005. I målprogrammet fäster man dessutom uppmärksamhet vid bland annat tryggheten av havsområdenas och strandnaturens ekologiska mångfald.

Vattenskyddsåtgärderna styrs med målprogrammet för vattenskyddet. Även om programmet inte direkt binder tillståndsmyndigheterna, förutsätter miljöskyddslagen att det följs bland annat vid behandling av tillstånd för projekt som förorenar vatten. Målprogrammet 2005 har utgjort grunden för minskning av utsläpp i bland annat åtgärdsprogrammet för skydd av Östersjön. Även ordnandet av vattenvården i enlighet med lagen om vattenvårdsförvaltning styrs med målprogrammet för vattenskyddet.

En utvärderingsrapport utarbetas över hur det nuvarande programmet uppfyllts. På basis av rapportens resultat utarbetas det följande målprogrammet för vattenskyddet (Riktlinjer för vattenskydd 2015).

Vattenvårdsförvaltning

Lagen om vattenvårdsförvaltning förutsätter att vattenförvaltningsområden fastställs enligt avrinningsområden för att möjliggöra granskning och uppföljning av vattnets tillstånd och därtill anknuten planering. Med skötsel av avrinningsområden som integrerats med det ekosystembaserade tillvägagångssättet försöker man organisera en helhetsorienterad och engagerande vattenvård för att förbättra vattnets tillstånd.

De samarbets- och styrgrupper som inrättas i miljöcentralernas områden och i vattenförvaltningsområdena har i uppgift att utarbeta förvaltningsplaner och de åtgärdsprogram som ingår i vårdplanerna. I förvaltningsplanen presenteras hur de mål som ställts för vattenförvaltningsområdet skall uppnås inom utsatt tid. I planen måste utredas vattentillgångarnas kvantitativa och kvalitativa tillstånd, de faktorer som påverkar vattnets tillstånd samt bokföra långsiktsmålen och riktlinjerna för verksamheterna. Åtgärdsprogrammen i sin tur utarbetas för att uppnå vattenvårdens miljömål och i dem presenteras vattenvårdens basåtgärder. Förvaltningsplanerna och åtgärdsprogrammen utarbetas före slutet av år 2009, efter vilket de ses över med sex års mellanrum.

Bekämpning av förorening

Miljöskyddslagen är den allmänna lagen om bekämpning av förorening. Till exempel avledning av samhälleligt och industriellt avloppsvatten och andra aktiviteter som orsakar utsläpp i vattendrag regleras i miljöskyddslagen. Aktiviteternas omfattning och förorenande verkan kontrolleras i förväg med tillståndsförfaranden och bland annat på basis av gränsvärden för utsläpp. Förutom miljötillståndsförfarandet innehåller lagen förbud mot förorening av mark, grundvatten och hav.

Med förordning kan statsrådet utfärda behövliga bestämmelser för att förhindra och minska föroreningen av miljön. I precisare normer för avledning av avloppsvatten kan även beaktas de riksomfattande målen för vattenskydd. Bestämmelserna kan även avspegla miljöskyddslagens allmänna principer om bästa tillgängliga teknik och om bästa praxis ur miljösynpunkt. Som ett exempel på precisare reglering kan nämnas den förhållandevis nya förordningen om behandling av hushållsavloppsvatten i områden utanför vattenverkens avloppsnät, som syftar till att minska utsläpp av hushållsavloppsvatten och förorening av miljön. Eftersom förordningen om avloppsvatten tillämpas utanför avloppsnätverk, är den viktig i synnerhet i områden med glesbyggelse och fritidsboende.

I kommunerna kan kustens miljöskyddsbehov beaktas mera exakt med hjälp av kommunala miljöskyddsbestämmelser i enlighet med miljöskyddslagen. Med miljöskyddsbestämmelser försöker man precisera de allmänna krav som ställts i miljöskyddslagen så att de bättre lämpar sig för de lokala omständigheterna. Bestämmelsernas innehåll skall bero på lokala förhållanden och vara nödvändiga för verkställandet av miljöskyddslagen. Miljöskyddsbestämmelser kan utfärdas bland annat när de krävs av förvaltningsplanen enligt vattenvårdslagen.

Förberedning för klimatförändringen

Rekommendationen förutsätter att klimatförändringen accepteras som ett faktum och att man reagerar på dess verkningar i enlighet med försiktighetsprincipen. I Finland förbereder man sig för förändringarna med den nationella klimatstrategin och anpassningsstrategin för klimatförändringen som blev färdig år 2005 som en del av den nationella klimatstrategin. Mera ingående styrning ingår bland annat i lagen om

utsläppshandel, i vilken föreskrivs om utsläppsreglering och -handel som utnyttjar ekonomisk styrning för att motarbeta klimatförändringens verkningar i enlighet med Kyoto-protokollen.

I kustområden ställer anpassningen till klimatförändringen krav för i synnerhet styrning av byggande och planering av markanvändning. Bland annat markanvändnings- och bygglagen och lagen om vattenvårdsförvaltning ger redskap i särskilt för bekämpning av översvämningar.

5.6

Skydd av kustnaturen

Ett viktigt styrmedel för naturskyddet vid kusten är naturvårdslagen. I naturvårdslagen är de viktigaste planeringsinstrumenten skyddsprogram som syftar till bildande av naturskyddsområden. Viktiga program för kuster är bland annat programmet för skydd av fågelrika insjöar och havsvikar från år 1982, vars tyngdpunkt ligger på skydd av våtmarker, och det år 1990 utfärdade strandskyddsprogrammet som syftar till att bevara värdefull sjö- och insjönatur på olika håll i Finland.

Förutom genom att skapa skyddsprogram och -områden kan naturvårdslagens mål uppnås bland annat genom att grunda landskapsvårdsområden och skydda vissa naturtyper och arter samt värdefulla naturformationer. I skyddade naturtyper ingår även vissa mål i kustmiljön såsom orörda strandstränder, strandängar samt trädlösa eller naturligt trädfattiga sanddyner. Naturtyper som är skyddade enligt vattenlagen och som även finns vid kusten är bland annat flador och glosjöar.

Regleringen av Europeiska unionens Natura 2000-nätverk har i huvudsak verkställts med naturvårdslagen. Förutom med hjälp av naturvårdslagen kan skyddsmål uppnås bland annat med hjälp av planläggning, tillståndssystem i andra lagar samt administrativa styrningssystem. För områden som godkänts till Natura-nätverket utarbetas vård- och användningsplaner med stöd av naturvårdslagen. Dessa planer innehåller uppgifter om områdets skyddsvärden, om målen för dess förvaltning samt om begränsningar i användningen av området.

Vid sidan om egentlig naturskyddslagstiftning har skyddssynpunkter integrerats i till exempel skogs- och marktäktslagarna och regleringen av fiske och jakt. Skogslagen förpliktar skogsägaren att trygga vissa särskilt viktiga livsmiljöer i ekonomiskogarna såsom bäckar och frodiga lundfläckar, sandmarker, klippor och strandängar. Enligt marktäktslagen kan landskapsvårds- och naturskyddssynpunkter utgöra ett hinder för marktäkten. I marktäktslagen är det till exempel i princip förbjudet att orsaka betydande ändringar i de natur- och landskapsvärden som nämns i lagen. Fiskekvoter, jakt- och fångsttider och -mått samt olika fridlysningsbestämmelser kan nämnas som exempel på principen om hållbar användning av kustnaturresurser.

Ur ICZM-synvinkeln bör uppmärksamhet fästas inte bara vid juridiska skyddsmedel utan även vid flexibel, sporrande och mångsidig styrning av naturskyddet. Till exempel styrning som baserar sig på frivillighet ses som ett sätt att verka som främjar ICZM-målen och som i synnerhet i fråga om naturskyddet effektivare uppmuntrar och förbinder markägaren till skyddsåtgärder och förbättrande av kustnaturens tillstånd. Exempel på frivillighetsbaserat skydd är bland annat avtal mellan markägaren och den regionala miljöcentralen om fridlysning för en viss tid samt markägarens möjlighet att söka om grundande av ett skyddsområde på sina marker under vissa

förutsättningar som angetts i naturvårdslagen. För skogsbrukets del kan som frivilligt skydd nämnas Metso-programmet som syftar till att förena mångfaldsskyddet och det ekonomiska utnyttjandet av Södra Finlands skogar. Experimentella projekt inom detta program är handeln med naturvärden, samarbetsnätverk och anbudsgivning som redan används vid kusten.

5.7

Tillgången till information om kusten

Informationssystem och uppföljning av kustens tillstånd

Informationen har en central betydelse för beslutsfattande, deltagande och helhetsorienterad planering som beaktar regionala skillnader. För att säkerställa tillgången till information om kustområdena uppmanar ICZM-rekommendationen medlemsstaterna att skapa system för uppföljning av kustområdenas tillstånd och utveckling och för spridande av information om dem.

Uppföljningen av kustmiljöns tillstånd genomförs på nationell nivå med flera olika medel och i allt högre grad på basis av olika indikatorer. Exempel på uppföljningar och information om resultat är bland annat realtidsuppföljning av trafik, kontinuerlig uppföljning av Östersjöns tillstånd, uppföljning av badsträndernas vattenkvalitet samt algrapporter. Man strävar efter att förbättra tillgången till information och det därtill anknutna administrativa samarbetet med olika databaser som upprätthålls av förvaltningen. Viktiga informationsförmedlingssystem för miljöförvaltningen är bland annat informationssystemen för miljöinformation, miljöskyddsövervakning och belastningsinformation samt för uppföljning av den bebyggda miljöns tillstånd och utveckling. Därtill kan nämnas nätverkstjänsten Lumonet som är öppen för alla och som förmedlar information om naturens mångfald som en del av ett internationellt nätverk.

Under de senaste tiderna har tillgången till information och diskussionen om den även påverkats av utvecklingen på internationell nivå. Det centrala målet i den s.k. Århuskonventionen som trädde i kraft i Finland år 2004 är att säkerställa tillgången till information om miljöfrågor och att säkerställa medborgarnas deltagande och rätt till omprövning och anhängiggörande av ärenden. Konventionen har emellertid krävt endast små ändringar i Finlands lagstiftning. Till exempel anses tillgången till information om miljön redan i hög grad förverkligas på basis av den nuvarande lagstiftningen och informeringsverksamheten som har ökat under de senaste tiderna.

Harmonisering av geografisk information eftersträvas av EU med det s.k. INSPIRE-direktivet KOM(2004) 516 slutlig, med vilket man vill erbjuda ett nytt slags tillvägagångssätt för uppföljning, rapportering och informationshantering samt för förmedling av information mellan förvaltningens olika nivåer. I medlemsstaterna torde detta förbättra tillgången till geografisk information och säkerställa att informationen faktiskt förmedlas mellan de olika aktörerna. I Finland utarbetas en nationell strategi för geografisk information i enlighet med direktivet.

Undersökning av kustmiljön

Genomförandet av integrerad förvaltning förutsätter tillförlitlig och uppdaterad information om kustområdenas tillstånd och utveckling så att beslut om dessa kan baseras på denna information.

Universitet och kustbaserade forskningsstationer och forskningsinstitut bedriver mångsidig och multidisciplinär forskning om vattnets och kustmiljöns tillstånd. Forskningens och uppföljningens resultat utgör en central utgångspunkt för bland annat skyddet av Östersjön. Informationen om Östersjöns tillstånd och undervattensnatur och dess mångfald är viktig för förverkligandet av skydds målen. Ett av de mest betydande forskningsprogrammen är Finska akademins Bireme-program som ökar informationen om bland annat de interaktionsförhållanden, som påverkar Östersjöns tillstånd, och främjar Östersjöforskningen och utnyttjande av material. Programmet skall i synnerhet bemöta informationsbehoven i programmet för skydd av Östersjön. Med det EU-finansierade BONUS-projektet vill man inrätta Östersjöländernas gemensamma internationella Östersjöforskningsprogram. Syftet med programmet är bland annat att fördjupa samarbetet mellan finansierarorganisationerna i Östersjöregionen. Med programmet för inventering av den submarina naturen (VELMU) försöker man avskaffa brister i kunskaper om sjö- och kustområdenas undervattensnatur och biodiversitet. För tillfället pågår dessutom en omfattande granskning av hotade naturtyper som skall vara färdig före år 2007.

ICZM-pilotverksamhet och olika utvecklingsprojekt

Med hjälp av de projekt som genomförs i kustområden är det möjligt att främja de mål som ställts för integrerad förvaltning. Med hjälp av dem kan man bland annat försöka förbättra kustmiljöns tillstånd och väcka intresse för kusten. Även spridningen av information och deltagandemöjligheter innehar ofta en central ställning. Bland projekt av ICZM-typ kan nämnas projekten Bottenviken Life och Karisån Life, upprättandet av en strategi för integrerad förvaltning av Skärgårdshavet inom ramen för projektet Skärgårdshavet Life, Pro Skärgårdshavet-samarbetet samt bland annat projekten Baltcoast, Seareg, Coastsust och BALANCE Interreg IIIB-grannskapsprogrammet. Med det av Åbo universitet koordinerade Envifacilitate Life-projektet försöker man bemöta utmaningar om miljöinformation genom att stöda mekanismer för utbyte och sam användning av lokal miljöinformation i fråga om geografisk information om miljön.

6 Utmaningar för styrning av kustområdesförvaltning

Trots goda styrmedel finns det utmaningar i genomförandet av en integrerad kustområdesförvaltning. I synnerhet kustmiljöns tillstånd och framtidsutsikter är oroväckande. I Finska viken och Skärgårdshavet har vattnets tillstånd försämrats och området där vattenkvaliteten är måttlig har utvidgats. På grund av eutrofieringen av kustvattnen, den ökade användningen av sjöområdet och de sannolika verkningarna av klimatförändringen är det nödvändigt att effektivisera skyddsåtgärderna.

Befolkningsminskningen och den allt ensidigare näringsstrukturen i små kustkommuner och å andra sidan befolkningsmängdens och näringslivets tillväxt i de större kuststäderna skapar utmaningar för kustens balanserade utveckling. Ändringar i sätten att idka näringar och den ökade användningen av kusten förändrar landskapet, påverkar den biologiska mångfalden och framhäver på det sättet behovet av att bevara de stränder som är värdefulla för naturen och kusten. Till följd av strändernas slutenhet kan skyddsåtgärderna även hotas av att rekreationstrycket riktas mot värdefulla naturområden som borde skyddas. Ytterligare problem orsakas av bland annat bristfälliga kunskaper om undervattensnaturen, de hotade kustbiotoperna och de skadliga ämnenas egenskaper och eventuella förekomst i miljön.

På grund av det stora antalet aktörer är det uppenbart att sektorerna borde samordnas i kustområdena. Divergerande administrativa mål, aktörernas olika intressen och många olika tillvägagångssätt kan leda till kontroverser och ohållbar användning. Sammanjämkandet kräver klarhet, förutsebarhet och gott samarbete av de olika myndigheterna och processerna. För att harmonisera den verksamhet som gäller kustområdena är det också viktigt med engagerande planering.

I rekommendationens principer fästs speciell uppmärksamhet vid konsekvent styrning och kvaliteten på planeringen och beslutsfattandet som gäller kustområdena. Följdriktigheten för förvaltningsområdenas åtgärder kan främjas genom att fastställa gemensamma målsättningar. Uppnåendet av de gemensamt avtalade målen förutsätter att man tillägnar sig principerna för hållbar användning och utveckling av kustområdet och inkluderar dem i verksamheten. Man borde kunna utnyttja de befintliga instrumenten på bästa möjliga sätt ur synvinkeln för kustens krav och engagerande styrning. Förutom lagstiftningen är det skäl att betona de olika tillvägagångssättens betydelse för uppnåendet av målen.

Det finns behov av att utveckla tillgången till information om kustområdena, enhetligheten och användbarheten i uppgifterna från de olika källorna. Uppdaterad information om kustområdena är nödvändigt för deltagande och för planering och beslutsfattande som baserar sig på långsiktighet, förutsägelse och flexibilitet.

Vid sidan om Finlands egna åtgärder är samarbetet på internationell och EU-nivå av stor betydelse för förbättrandet av kustområdenas tillstånd i Finland. Man måste se till att den internationella reglering som främjar integrerad kustområdesförvaltning utvecklas, att samarbetet i internationella organisationer intensifieras och att verkställandet på nationell nivå effektiviseras.

En viktig utmaning för den integrerade kustområdesförvaltningen är att fästa uppmärksamhet vid de problem som gäller kustområden, i synnerhet problemen med vattnets tillstånd och att väcka intresse för kusten och de möjligheter som den erbjuder. Utvecklandet av den integrerade förvaltningen kräver långsiktigt arbete. I styrningen som gäller kusten bör det vara möjligt att säkerställa en balanserad utveckling, hålla kustområdena befolkade, trygga den ekonomiska verksamhetens möjligheter samt högklassigt natur- och miljöskydd. Detta förutsätter en integrerande och övergripande synvinkel av styrningen av förvaltningen. Även om det finns enstaka instrument för strategisk styrning, måste man utveckla instrument som gör det möjligt att betrakta kustområdet som en mera enhetlig helhet.

FÖRTECKNING ÖVER FÖRFATTNINGAR

Territorialövervakningslag (755/2000)
Förordning om den nationella förvaltningen av programmen för strukturfonderna (1354/1999)
Förordning om skärgårdsdelegationen (287/1987)
Förordning om stödjande av skärgårdstransporter (449/2002)
Djurskyddslag (247/1996)
Avfallslag (1072/1993) och -förordning (1390/1993)
Avfallsskattelag (495/1996)
Gruvlag (503/1965)
Lag om fiske (28/1982) och förordning om fiske (1116/1982)
Lag om finansiering av hållbart skogsbruk (1094/1996)
Kyrkolag (1054/1993)
Forsskyddslag (35/1987)
Regionutvecklingslag (602/2002)
Lag om förhindrande av miljöförorening från fartyg (300/1979)
Lag om driftskompatibilitet hos det transeuropeiska järnvägssystemet (561/2002)
Lag om verkställighet av Europeiska gemenskapens gemensamma fiskeripolitik (1139/1994)
Landsvägslag (503/2005)
Lag om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter (603/1977)
Lag om skogscentraler och skogsbrukets utvecklingscentral (1474/1995)
Lag om försvarsmakten (402/1974) och förordning om försvarsmakten (667/1992)
Lag om den nationella förvaltningen av programmen för strukturfonderna (1353/1999) och förordning (1354/1999)
Lag om jaktvårdsavgift och jaktlicensavgift (616/1993)
Lag om främjande av skärgårdens utveckling (494/1981)
Lag om Finlands ekonomiska zon (1058/2004)
Lag om skydd av valar och arktiska sälar (1112/1982)
Lag om vattenvårdsförvaltningen (1299/2004) och förordning om vattenförvaltningsområden (1303/2004)
Lag om bedömning av miljökonsekvenserna av myndigheters planer och program (200/2005)
Lag om enskilda vägar (358/1962)
Lag om privata allmänna hamnar (1156/1994)
Lag om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (468/1994) och förordning (268/1994)
Naturvårdslag (1096/1996) och -förordning (160/1997)
Lotsningslag (940/2003)
Marktäktslag (555/1981)
Markanvändnings- och bygglag (132/1999) och -förordning (895/1999)
Terrängtrafiklag (1710/1995)
Havsskyddslag (1415/1994)
Sjölagen (1994/674)
Skogslag (1093/1996)
Jaktlag (615/1993)
Lag om fornminnen (295/1963)
Museilag 729/1992
Lag om utsläppshandel (683/2004)
Byggnadsskyddslag (60/1985)
Järnvägstransportlagen (1119/2000)
Järnvägslag (198/2003)
Social- och hälsovårdsministeriets förordning om kvalitetskrav på och kontrollundersökning av hushållsvatten (461/2000) och i fråga om små enheter förordning (401/2001)
Finlands grundlag (731/1999)
Hälsoskyddslag (763/1994)
Vägfiklag (267/1981)
Lag om friluftsliv (666/1973)
Statsrådets förordning om finansiering av regionutvecklingsåtgärder (1225/2002)
Statsrådets förordning om territorialövervakning (971/2000)
Statsrådets förordning om regionalt stödjande av transporter (448/2002)
Statsrådets förordning om begränsning av utsläpp i vattnen av nitrater från jordbruket (931/2000)
Statsrådets förordning om skärgårdskommuner och skärgårdsdelar i andra kommuner (12/2003)
Statsrådets förordning om skyddsområden (1125/2000)

Statsrådets förordning om behandling av hushållsavloppsvatten i områden utanför vattenverkens avloppsnät (542/2003)

Statsrådets principbeslut om programmet för utvecklande av nationalparks- och naturparksnätet (24.2.1978, kompletterat 2.4.1980, 19.12.1985 och 16.6.1988)

Statsrådets principbeslut om den nationella bredbandsstrategin (29.1.2004)

Statsrådets principbeslut om lundskyddsprogrammet (13.4.1989)

Statsrådets principbeslut om programmet för skydd av fågelrika insjöar och havsvikar (3.6.1982)

Statsrådets principbeslut skyddandet av Mickelsörarna (24.8.1989)

Statsrådets principbeslut om strandskyddsprogrammet (20.12.1990)

Statsrådets principbeslut om utvecklande av skärgården 2004-2006 (19.5.2004)

Statsrådets principbeslut om basprogrammet för myrskydd (19.4.1979 och 26.3.1981)

Statsrådets principbeslut om Finlands program för skydd av Östersjön (26.4.2002)

Statsrådets principbeslut om den finska turistpolitiken "Utstakning av den finska turistpolitiken" (13.6.2001)

Statsrådets principbeslut om ett handlingsprogram för utveckling av rekreationen i det fria och av naturturismen (13.2.2003)

Statsrådets principbeslut om skyddsprogrammet för gamla skogar (27.6.1996)

Statsrådets principbeslut om målen för vattenskyddet (26.4.2002)

Statsrådets principbeslut om ett handlingsprogram för utveckling av rekreationen i det fria och av naturturismen (13.2.2003)

Statsrådets förordning om utvecklingsområdet och stödområden (1244/1999, 22.12.1999)

Statsrådets beslut om de riksomfattande målen för områdesanvändning (30.11.2000)

Statsrådets beslut om de allmänna villkoren för understöd som främjar miljövärden (894/1996)

Lag om vattentjänster (119/2001)

Vattenlag (264/1961)

Sjötrafiklag (463/1996) och -förordning (124/1997)

Kommunikationsmarknadslag (393/2003)

Lag om farledsavgift (708/2002)

Miljöministeriets förordning om en förteckning över de vanligaste typerna av avfall och över problemavfall (1129/2001)

Miljöskyddslag (86/2000) och -förordning (169/2000)

Direktiv om deponering av avfall (1999/31/EG)

Direktiv om bevarande av vilda fåglar (fågeldirektiv, 79/409/EEG)

Direktiv om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (naturdirektiv, 92/43/EEG)

Direktiv om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket (nitratdirektiv, 91/676/EEG)

Direktiv om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (2000/60/EG)

Direktiv samordnande åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar (IPPC-direktivet, 96/61/EG)

Direktiv om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan (SEA-direktivet, 2001/42/EG)

LITTERATUR SOM ANVÄNTS I DEL II

- Ekroos, Ari – Kumpula, Anne – Kuusiniemi, Kari – Vihervuori, Pekka: Ympäristöoikeuden pääpiirteet. WSOY, Helsinki 2002.
- Hallberg, Pekka – Haapanala, Auvo – Koljonen, Ritva – Ranta, Hannu: Uusi maankäyttö- ja rakennuslaki. Lakimiesliiton kustannus, Jyväskylä 2000.
- Hanhijärvi, Johanna: Rannikkoalueiden käytön ja hoidon lainsäädäntö. ICZM-strategian juridista tarkastelua. Edita 2005.
- Hiltunen, Marjukka: Ympäristönsuojelun taloudelliset ohjaukeinoet Suomessa. Suomen ympäristö 676, Helsinki 2004.
- Hollo, Erkki J.: Ympäristönsuojelu- ja luonnonsuojeluoikeus. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 2004.
- Hollo, Erkki J. – Mehling, Michael – Taina, Tuire: Vertaileva vesioikeus. Suomen ympäristöoikeustieteen seuran julkaisuja 35, s. 7-354, Helsinki 2003
- Hollo, Erkki J. – Salila, Jari: Vesipolitiikan puitedirektiivin (2000/60/EY) implementointi Suomen lainsäädäntöön. Teoksessa Salila, Jari (toim.): Ympäristöoikeudellisia tutkimuksia 2001, 7–68. Suomen Ympäristöoikeustieteellisen Seuran julkaisuja 34.
- Hollo, Erkki J.: Suunnitelmallisuus ja lainsäätäjän tahto maankäyttöasioissa. Ympäristöjuridiikka 1/2005, s. 3- 7.
- Jäppinen, Jukka-Pekka – Seppälä, Juha – Salo, Jukka: Ekosysteemilähestymistapa biodiversiteetin suojelussa, hoidossa ja kestävässä käytössä. Suomen ympäristö 733, Helsinki 2004.
- Kokko, Kai: Biodiversiteettiä turvaavat oikeudelliset periaatteet ja mekanismit. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 243, Jyväskylä 2003.
- Kotkasaari, Timo: Vesilainsäädännön perusteet, Opetushallitus, Helsinki 1998.
- Kumpula, Anne: Ympäristö oikeutena. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja N:o 252, Jyväskylä 2004.
- Kuusiniemi, Kari – Kumpula, Anne – Ekroos, Ari – Vihervuori, Pekka: Ympäristöoikeus. WSOY Lakitieto, Juva 2001.
- Maa- ja metsätalousministeriö: Ilmastonmuutoksen kansallinen sopeutumisstrategia. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1/2005.
- Mäkinen Heikki: Vesienhoidon hallinta Suomessa. Vesipolitiikan puitedirektiivin toimeenpano vuorovaikutteisen suunnittelun näkökulmasta. Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja B 51, Helsinki 2005.
- Similä, Jukka: Luonnonsuojelulaki. Lakimiesliiton Kustannus, Jyväskylä 1997.
- Tolvanen, Jukka-Pekka: Maankäytön luonnonsuojelullinen sääntely, Lakimiesliiton Kustannus, Jyväskylä 1998.
- Ympäristöministeriö: Suomen Itämeren suojeluohjelma. Suomen ympäristö 569, Ympäristönsuojelu 2002.

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Miljöministeriet Markanvändningsavdelningen	Datum April 2006		
Författare	Johanna Hanhijärvi, Johanna Yliskylä-Peuralahti			
Publikations titel	Finlands kuststrategi, bedömningsdel			
Publikationsserie och nummer	Miljön i Finland 10sv/2006			
Publikationens tema	Naturtillgångar			
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt				
Sammandrag	<p>Bedömningsdelen i Finlands kuststrategi har utarbetats i enlighet med EU:s rekommendation om kustområden som en bakgrundsutredning till strategin. Bedömningsdelen behandlar de finländska kustområdenas tillstånd och deras viktigaste aktörer samt styrmedel för förvaltning av kustområden i ljuset av de i rekommendationen presenterade principerna och det strategiska betraktelsesättet.</p> <p>Utmaningar för en hållbar användning av kustområden är bland annat den ökade användningen av kustområdet, försämringen i miljöns tillstånd, de minskande möjligheterna till näringsutövande, olycksriskerna från den ökande trafiken samt förebyggandet av klimatförändringens effekter. En hållbar kustområdesförvaltning försvaras av motstridiga administrativa mål, aktörernas olika intressen, många olika tillvägagångssätt och bristen på information.</p> <p>Även om det finns bra enstaka styrmedel, måste man utveckla instrument som gör det möjligt att betrakta kustområdet som en enhetlig helhet. Det behövs en integrerande och övergripande synvinkel för att utveckla kustområdets livskraft och bevara dess mångfald.</p>			
Nyckelord	Kuststrategi, kustområde, kust, integrerad kustförvaltning			
Finansiär/ uppdragsgivare	Miljöministeriet			
	ISBN 952-11-2238-2 (hft.)	ISBN 952-11-2239-0 (PDF)	ISSN 1238-7312 (print)	ISSN 1796-1637 (online)
	Sidantal 82	Språk Svenska	Offentlighet Offentlig	Pris (inneh. moms 8 %)
Beställningar/ distribution	Edita Publishing Ab, Kundservice, PB 800, FI-00043 EDITA tel. +358 20 450 05, telefax +358 20 450 2380 e-mail: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi, www-server: www-edita.fi/netmarket			
Förläggare	Miljöministeriet			
Tryckeri/tryckningsort och -år	Edita Prima Ab, Helsingfors 2006			

KUVAILELEHTI

Julkaisija	Ympäristöministeriö Alueidenkäytön osasto	Julkaisu-aika	Huhtikuu 2006
Tekijä(t)	Johanna Hanhijärvi, Johanna Yliskylä-Peuralahti		
Julkaisun nimi	Finlands kuststrategi, bedömningsdel (Suomen rannikkostrategia, arviointiosa)		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Suomen ympäristö 10sv/2006		
Julkaisun teema	Luonnonvarat		
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut			
Tiivistelmä	<p>Suomen rannikkostrategian arviointiosa on laadittu EU:n rannikkoalueita koskevan suosituksen mukaisesti strategian taustaselvityksenä. Arviointiosa käsittelee Suomen rannikkoalueiden tilaa, keskeisiä toimijoita ja ohjauskeinoja suosituksessa esiteltyjen periaatteiden ja strategisen lähestymistavan valossa.</p> <p>Rannikkoalueen kestävä käytön haasteita ovat muun muassa rannikkoalueen käytön lisääntyminen, ympäristön tilan heikkeneminen, elinkeinon harjoittamismahdollisuuksien kapeneminen, lisääntyvästä liikenteestä johtuvat onnettomuusriskit sekä varautuminen ilmastomuutoksen vaikutuksiin. Erisuuntaiset hallinnolliset tavoitteet ja toimijoiden intressit, käytäntöjen moninaisuus sekä tiedon puute vaikeuttavat rannikkoalueiden käyttöä ja hoitoa kestäväällä tavalla.</p> <p>Vaikka hyviä yksittäisiä ohjauskeinoja on olemassa, mahdollisuuksia rannikkoalueen tarkastelemiseen yhtenäisenä kokonaisuutena tulee kehittää. Tarvitaan integroivaa ja laaja-alaista näkökulmaa rannikkoalueen elinvoimaisuuden kehittämiseksi ja monimuotoisuuden säilyttämiseksi.</p>		
Asiasanat	Rannikkostrategia, rannikkoalue, rannikko, yhdenmety käyttö ja hoito		
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Ympäristöministeriö		
	ISBN 952-11-2238-2 (nid.)	ISBN 952-11-2239-0 (PDF)	ISSN 1238-7312 (pain.)
	Sivuja 82	Kieli Ruotsi	ISSN 1796-1637 (verkkoi.) Hinta (sis. alv 8 %)
			Luottamuksellisuus julkinen
Julkaisun myynti/ jakaja	Edita Publishing Oy, Asiakaspalvelu, PL 800, 00043 EDITA puh. 020 450 05, telefax 020 450 2380 sähköposti: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi, www-palvelin: www-edita.fi/netmarket		
Julkaisun kustantaja	Ympäristöministeriö		
Painopaikka ja -aika	Edita Prima Oy, Helsinki 2006		

DOCUMENTATION PAGE

<i>Publisher</i>	Ministry of the Environment Land Use Department	<i>Date</i> April 2006		
<i>Author(s)</i>	Johanna Hanhijärvi, Johanna Yliskylä-Peuralahti			
<i>Title of publication</i>	Finlands kuststrategi, bedömningsdel (Finnish Coastal Zone Strategy, assessment section)			
<i>Publication series and number</i>	The Finnish Environment 10sv/2006			
<i>Theme of publication</i>	Natural Resources			
<i>Parts of publication/ other project publications</i>				
<i>Abstract</i>	<p>The assessment section of the Finnish Coastal Zone Strategy has been prepared in accordance with the EU recommendation on coastal zones as background investigation for the Strategy. The assessment section deals with the current state of Finnish coastal zones, main actors, and methods of management, in the light of the principles and strategic approach outlined in the recommendation.</p> <p>Challenges of sustainable use of the coastal zone include e.g. increased use of coastal areas, deterioration of the state of the environment, restriction of occupational opportunities, accident risks brought about by increasing traffic, and preparing for the impacts of climate change. Disparate administrative objectives and actor interests, diversity of practices and lack of information hinder sustainable use and management of coastal zones.</p> <p>Although good individual means of management exist, possible means of studying the coastal zone as a uniform entity need to be developed. An integrating and wide perspective is required in order to develop the vitality of the coastal zone and to preserve its diversity.</p>			
<i>Keywords</i>	Integrated Coastal Zone Management, Coastal Strategy, Coastal Management, Coastal Zone			
<i>Financier/ commissioner</i>	Ministry of the Environment			
	ISBN 952-11-2238-2 (pbk.)	ISBN 952-11-2239-0 (PDF)	ISSN 1238-7312 (print)	ISSN 1796-1637 (online)
	<i>No. of pages</i> 82	<i>Language</i> Swedish	<i>Restrictions</i> For public use	<i>Price (incl. tax 8 %)</i>
<i>For sale at/ distributor</i>	Edita Publishing Ltd. P.O. Box 800, FI-00043 EDITA tel. +358 20 450 05, telefax +358 20 450 2380 e-mail: asiakaspalvelu.publishing@edita.fi, www-server: www-edita.fi/netmarket			
<i>Financier of publication</i>	Ministry of the Environment			
<i>Printing place and year</i>	Edita Prima Ltd. Helsinki 2006			

Bedömningsdelen i Finlands kuststrategi har utarbetats i enlighet med EU:s rekommendation om kustområden som en bakgrundsutredning till strategin. Bedömningsdelen behandlar de finländska kustområdenas tillstånd och deras viktigaste aktörer samt styrmedel för förvaltning av kustområden i ljuset av de i rekommendationen presenterade principerna och det strategiska betraktelsesättet.

Utmaningar för en hållbar användning av kustområden är bland annat den ökade användningen av kustområdet, försämringen i miljöns tillstånd, de minskande möjligheterna till näringsutövande, olycksriskerna från den ökande trafiken samt förebyggandet av klimatförändringens effekter. En hållbar kustområdesförvaltning försvåras av motstridiga administrativa mål, aktörernas olika intressen, många olika tillvägagångssätt och bristen på information.

Även om det finns bra enstaka styrmedel, måste man utveckla instrument som gör det möjligt att betrakta kustområdet som en enhetlig helhet. Det behövs en integrerande och övergripande synvinkel för att utveckla kustområdets livskraft och bevara dess mångfald.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Försäljning: Edita Publishing Ab
PB 800, FI-00043 EDITA
Kundservice: telefon +358 20 450 05, fax +358 20 450 2380
Edita-bokhandeln i Helsingfors:
Annegatan 44, telefon +358 20 450 2566

ISBN 952-11-2238-2 (hft.)

ISBN 952-11-2239-0 (PDF)

ISSN 1238-7312 (print)

ISSN 1796-1637 (online)